

Türkiye’de İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü

Doç. Dr. İhsan Dağı
Doç. Dr. Metin Toprak

Ankara
Temmuz 2003

Bu araştırma, Avrupa Komisyonu’nun katkılarıyla Liberal Düşünce Topluluğu tarafından yürütülen “Yasal ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de İfade Özgürlüğü” konulu proje kapsamında gerçekleştirilmiştir.

İçindekiler

SUNUŞ.....	1
ARAŞTIRMA ÖRNEKLEMİ.....	4
İNSAN HAKLARI ve İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ: MEVCUT DURUM	8
İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğünün Algılanma Biçimi	8
İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü İhlallerinin Yaygınlığı	10
İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Mağdurları	19
İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü İhlallerinin Kaynakları.....	21
İhlaller Karşısında Yargı Etkinliği	24
İnsan Hakları Kuruluşlarının Tanınma Düzeyi ve İmajları.....	29
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN İÇERİK ve SINIRLARINA İLİŞKİN TUTUMLAR	32
Basın Yayın Özgürlüğü	32
Ana Dilde Eğitim ve Yayın	35
Dini Özgürlükler.....	37
Devlet, Demokrasi ve Özgürlükler.....	43
Şiddet ve İfade Özgürlüğü.....	48
Özel Hayatın Mahremiyeti ve Cinsellik.....	49
AVRUPA BİRLİĞİ ve AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ'NE (AİHM) İLİŞKİN TUTUMLAR.....	53
Avrupa Birliği ve Türkiye'de Siyasal Reform Süreci	53
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne İlişkin Toplumsal Tutum.....	55
YARGI MENSUPLARININ İNSAN HAKLARI ve İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN TUTUMLARI.....	59
İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü: Mevcut Durum.....	61
İfade Özgürlüğünün İçerik ve Sınırlarına İlişkin Tutumlar	73
Avrupa Birliği ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) İlişkin Tutumlar.....	88
Sonuç ve Karşılaştırma.....	92

SUNUŞ

Genelde insan hakları ve özelden de ifade özgürlüğü son yıllarda Türkiye'nin hem iç politikasında hem de dış ilişkilerinde sıkça gündeme gelen temel sorunlardan birisidir. 'Demokratikleşme ve insan hakları' reform paketleriyle Türkiye'nin bu alanlardaki sorunlarını gidermeye yönelik yasal girişimlerin yapıldığı ve kısmî iyileştirmeler sağlandığı da bir gerçektir. Ancak bazı olumlu mevzuat düzenlemelerine ve siyasal irade beyanlarına rağmen insan hakları ihlalleri hâlâ bir sorun alanı oluşturmaya devam etmektedir.

İnsan hakları ve ifade özgürlüğü alanındaki sorunların saptanmasında ve reform girişimlerinin yürütülmesinde Avrupa Birliği tartışmaları bağlamında dışsal dinamiklerin öne çıktığı bir süreç yaşanmaktadır. Bir yandan, bazı kesimler tarafından insan hakları ve ifade özgürlüğüne ilişkin sorunların AB ile entegrasyon sürecinde AB tarafından yersiz bir biçimde gündeme getirildiği ve abartıldığı ifade edilirken, öte yandan AB sürecinin yarattığı dinamikler olmaksızın bu alandaki siyasal reformların gerçekleşmeyeceği kanısını taşıyanlar bulunmaktadır. Bu iki genel tutumun ötesinde, insan hakları/ifade özgürlüğüne ilişkin taleplerin toplumsal tabanı üzerinde durulmadığı gibi, bunun üzerine fikir yürütecek empirik bir çalışma da yapılmamıştır.

Türkiye'nin son yirmi yılı, insan hakları tartışmaları etrafında şekillenirken, bu alanda empirik araştırmaların yokluğu şaşılacak bir olgudur. Sonuçta, AB'nin "ev ödevi" olarak nitelediği insan hakları/ifade özgürlüğü reformlarının ulusal/toplumsal taleplerle ne denli örtüştüğü genellikle fark edilmemiştir. Bu araştırma insan hakları/ifade özgürlüğünün ulusal/toplumsal bir talebe dönüşüp dönüşmediğini göstermesi bakımından önemlidir.

İnsan hakları ve ifade özgürlüğünün, bir kavram ve talep olarak geniş halk kitleleri tarafından nasıl algılandığı önemlidir. Araştırma insan hakları ve ifade özgürlüğünün Türk kamuoyu tarafından nasıl algılandığını ve bu algı sonucu oluşan toplumsal tutumları tespit etmeye çalışmıştır. Sosyo-empirik bu araştırma ile;

- İnsan hakları/ifade özgürlüğü sorunlarının yaygınlık düzeyi tespit edilmekte,
- İnsan hakları/ifade özgürlüğünün birer kavram, değer ve talepler dizini olarak nasıl algılandığı saptanmakta,
- Ve bu yönleriyle araştırma, insan hakları/ifade özgürlüğü alanında yapılacak reform girişimlerine yol gösterici pratik bir işlev taşımaktadır.
- Uygulamaya ilişkin kamuoyunun gözlemlediği sorunlardan hareketle, reformların bir yandan pratize edilmesi, öte yandan da içselleştirilmesi için sorunun değişik boyutlarının tanımlanmaktadır.
- İnsan hakları/ifade özgürlüğü sorunlarının ve taleplerinin kamuoyu tarafından nasıl algılandığının ve ne düzeyde benimsendiğinin tespitiyle, bu yöndeki reform girişimlerinin sosyal dayanağının varlığı gösterilmektedir.

Türkiye'de İfade Özgürlüğü araştırması Avrupa Komisyonu ve Liberal Düşünce Topluluğu'nun işbirliği ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın planlanma aşamasında alan uygulamasının kamuoyu, yargı mensupları ve emniyet mensuplarıyla gerçekleştirilmesi planlanmıştır. İnsan hakları ve ifade özgürlüğü ile ilgili olarak kamuoyunun yanısıra, yargı ve emniyetin diğer iki sacayağını oluşturduğu açıktır. Türkiye'de jandarma da kırsal polisiye hizmeti

sunmada önemli ölçüde etkin olmasına rağmen, potansiyel güçlüklerden ötürü, bu kesim görüşme planının dışında tutulmuştur.

Türkiye’de ülke genelinde gerçekleştirilecek yazılı ve sözlü görüşme ve anket uygulamalarında, Devlet İstatistik Enstitüsü’nden (DİE) izin alınması gerektiği yönünde bir “yorum” sözkonusudur. Nitekim, DİE yazısı olmayan anketler zaman zaman emniyet birimleri tarafından takibata uğramakta; anketörler göz altına alınmaktadır. Bu nedenle, araştırmacılar, alana çıkmadan önce anketlerini DİE’ye sunmakta, DİE de anketin içeriğine göre ya kendisi doğrudan teknik yeterlik ve doğruluk yönünden başvuranlara cevap vermekte yada gerek görürse Emniyet Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı gibi diğer ilgili kuruluşların görüşlerine başvurmaktadır.

DİE’nin esasen örneklem hizmeti sunma dışında, anket formları üzerinde inceleme yaparak görüş bildirmesinin pratik bir anlamı olmadığı gibi; başvurulara teknik yeterlik verme yoluyla soruların bilimselliğini tescil etme gibi dolaylı bir yükümlülük altına da girmektedir. Oysa birçok alan firması genelde DİE’den örneklem çekme hizmeti satın almamakta, sadece soruların teknik yeterliğiyle ilgili, deyim yerindeyse tescil istemektedir. Tescil talebinde bulunan firmaların, müşterilerine karşı bu tescilli örneklem çekimi ve alan uygulamasını da kapsamı şeklinde yorumlayıp yorumlamadıkları ise, artık büyük ölçüde kendi insaflarına kalmış görünmektedir.

Liberal Düşünce Topluluğu da, Türkiye’de insan hakları ve ifade özgürlüğü ile ilgili olarak ülke genelinde yapacağı ankete dayalı görüşmeler için, 2002 yılının son çeyreğinde eş zamanlı olarak anket formlarıyla birlikte Devlet İstatistik Enstitüsü, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Adalet Bakanlığı’na müracaat etmiştir. Adalet Bakanlığı hariç, diğer iki kurumdan görüş almak neredeyse mümkün olmamıştır. Devlet İstatistik Enstitüsü, içerikteki kimi sorular nedeniyle anketi İçeri Bakanlığı’na havale etmiştir. Buradan, DİE’nin konu odaklı teknik yorumun yanı sıra güvenlik ve istihbari nitelikli hizmet sunduğu yorumunu çıkarmak da mümkün gözüküyor.

Adalet Bakanlığı, Bülent Ecevit Hükümeti döneminde Aysel Çelikel’in bakanlığı sırasında kendilerine bildirilmiş olan anket uygulamasının yargı mensuplarıyla yapılmasına izin verdiğini yazılı olarak LDT’ye bildirmiştir. Yargı mensuplarıyla ilgili alan uygulaması, LDT ve Avrupa Komisyonu’nun bütçe planlaması nedeniyle, Ecevit Hükümeti döneminde gerçekleştirilememiş ve alan uygulamasına AKP Hükümeti döneminde başlanabilmiştir. 7 Nisan – 9 Mayıs 2003 tarihleri aralığında Hakim ve Cumhuriyet Savcılarında oluşan yargı mensuplarıyla gerçekleştirilen anket uygulamasında umulmadık güçlüklerle karşılaşmıştır. Kimi yargı mensupları, Bakanlığın izin yazısının da ekli olduğu anket formunu doldurarak anketöre teslim etmede güçlük çıkarmazken; kimisi anket formunu alıkoymuş iade etmeyi de reddetmiştir. Bu alıkoymanın bazı adliye binalarında 20-25 civarındaki Hakim ve Savcı tarafından birbirleriyle haberli olarak gerçekleşmesi ayrıca kayda değerdir. Bazı adliyelerde anketörlerin kimliklerinin fotokopileri alınmış, ancak bir görevlinin refakatinde adliyede hakim ve cumhuriyet savcılarını ziyaretine izin verilmiştir.

Bazı adliyelerde Adalet Bakanlığı’nın izin yazısına rağmen, Ankara’da Bakanlığın yeniden telefonla aranarak anketle ilgili Bakanlık izni konusunda bilgi sorulması da önemli güçlükler doğurmuştur. Adalet Bakanlığı yetkilisi veya yetkilileri, telefonla arayan hakim veya savcılarını uyararak sözkonusu ankete kesinlikle cevap vermemeleri yönünde telkinlerde bulunmuştur. Hükümet değişikliğinin böylesi bir sonuç doğurmasının, araştırmayı yürütenler tarafından hayretle karşılandığı not edilmelidir. Yine yargının bağımsızlığı söyleminin, kaldı ki gerekli izin de alınmasına rağmen, uygulamadaki izdüşümünün yorumu oldukça ürkütücü olarak yorumlanmaktadır. Anketler hakim ve savcılara zarflarla birlikte sunulmuş, anketleri cevaplandırdıktan sonra, zarfların ağzını kapatılarak teslim etmeleri istenmiştir. Anketlerde hakim ve savcılarının kişisel bilgileri istenmemiş, sadece kanaatlerini tespiti yönelik sorulara yer

verilmiştir. Buna rağmen, kayda değer orandaki yargı mensubunun önemli ölçüde çekingenlik gösterdiği gözlenmiştir. Bazı hakim ve savcılar hizmet yıllarını, hakim veya savcı oldukları yönündeki soruyu, evlilik durumlarını, yurtdışında bulunup bulunmadıkları yönündeki soruları cevaplandırmada isteksizlik göstermiş ve bunu da kendilerinin bu sorularla tespitlerinin mümkün olabileceği endişesine dayandırmışlardır.

Yargı mensupları içinde iş yoğunluğu gerekçesiyle cevap vermeyenler olduğu gibi, ayrıca herhangi bir gerekçe göstermeksizin cevaplamayı reddedenler de sözkonusudur. Elbette bunların hepsi saygıyla karşılanmıştır. Ancak, kendilerine rızalarıyla teslim edilen anketleri alarak daha sonra çeşitli anlaşılmaz “açıklanmayan gerekçelerle” iade etmeyenlerin veya tedirginlik içinde Bakanlık arayarak, “meslekle ilgili konularda kendi görüşlerini belirtmelerinin uygun olup olmadığı” soranların doğrusu nasıl bir ortamda adalet hizmeti ürettikleri, üzerinde ayrıca durulması gereken bir noktadır.

Kimi yargıç ve savcılar, anket sorularını kastederek, sokaktaki insana sorulabilecek soruların nasıl olur da kendilerine yöneltilbileceğine hayret etmişlerdir. Doğrusu onların bu hayretlerine, biz de soruş tarzlarına hayret ederek eşlik ettik. Günümüzde hemen her meslek grubuyla ilgili sormalar, mülakatlar, imaj ve piyasa araştırmaları yaygın olarak uygulanmaktadır. Nitekim, yakın gelecekte AKP Hükümeti de *Acil Eylem Planı* doğrultusunda *Vatandaş Memnuniyet Araştırması* gerçekleştirecektir. Doğrusu, vatandaşın mahkemelerden memnuniyet düzeyinin hangi yolla nasıl tespit edileceğini merakla bekliyoruz.

Ne var ki, yine de Adalet Bakanlığı camiasının görelisi olarak daha şeffaf ve özgüven duygusu içinde bulunduğu not edilmelidir. Çünkü Emniyet Genel Müdürlüğü, kendisine teslim edilen anket formunun personeline uygulanmasına izin bile vermemiştir. Bu izin talebi Bülent Ecevit Hükümeti döneminde sözkonusu olmuş, AKP Hükümeti döneminde de izin çıkması konusunda yoğun çabalar gösterilmiş; ancak bütün talepler geri çevrilmiştir.

İnsan hakları ve ifade hürriyeti konusundaki sorulara, emniyet personelinin cevap vermesinin nasıl bir sakınca taşıdığı konusunda henüz araştırmayı planlayanlar ve uygulayanların zihinlerinde bir netlik oluşmuş değildir.

Avrupa Komisyonu’nun desteklediği böyle bir alan uygulaması setinin böylece kamuoyu ayağı ve istenen düzeyde olmasa da yargı kısmı da tamamlanmıştır. Ancak polis teşkilatının görüş ve değerlendirmeleri tespit edilememiştir. Ne yazık ki, Avrupa Komisyonu’na bu eksikliğin, Türk Hükümetinin kaygıları nedeniyle alan uygulaması talebimizin reddedilmesi sonucu ortaya çıktığını ve Türkiye’de halen güncel deyişle üzerine basmadan anlayamayacağınız nitelikte formel veya informal kırmızı çizgilerin olduğunu, araştırmanın gerekleri doğrultusunda rapor etmek yükümlülüğündeyiz.

Kamuoyu alan uygulaması, Türkiye’yi temsil edecek bir örneklem üzerinde, toplam 15 ilde, 3060 kişi ile yüz yüze görüşülerek yapılmıştır. Araştırmada, açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşan bir anket formu kullanılmıştır. Araştırma kapsamındaki iller şunlardır: İstanbul, Bursa, Kocaeli, İzmir, Manisa, Adana, Mersin, Ankara, Konya, Samsun, Trabzon, Erzurum, Van, Diyarbakır ve Gaziantep. Araştırmanın kamuoyu alan uygulaması, 15-30 Ekim 2002 tarihleri arasında yapılmıştır.

Yargı mensuplarıyla yapılan görüşmelerin alan uygulaması, ülke genelinde yedi farklı coğrafi bölgede yapılmakla birlikte, çok çeşitli sorunlardan ötürü ağırlık İstanbul ve Ankara’da olmuştur. Yargı mensuplarıyla anket yapılabilen diğer iller ise İzmir, Erzurum, Samsun, Adana ve Şanlıurfa’dır. Kamuoyu ile ilgili analizler, 18 Nisan 1999 seçimlerindeki parti tercihine göre ağırlıklandırılmış veriler üzerinden yapılmıştır. Kamuoyu alan araştırması ve yargı mensuplarıyla ilgili alan uygulamasını ise Doç. Dr. İhsan D. Dağı, Doç. Dr. Metin Toprak ve İbrahim Dalmış gerçekleştirmiştir. Raporların nihai yazımını Doç. Dr. İhsan D. Dağı, Doç. Dr. Metin Toprak ve İbrahim Dalmış yapmıştır.

Bu kitapta Türkiye’de insan hakları ve ifade özgürlüğü konusunda ilk olarak kamuoyunun algıları ve tutumları, ikinci olarak yargı mensuplarının kanaatleri ve üçüncü olarak kamuoyu ve yargı mensuplarının görüşlerinin ve değerlendirmelerinin karşılaştırılması yer almaktadır.

ARAŞTIRMA ÖRNEKLEMİ

Kamuoyu alan araştırması, Türkiye’nin yedi bölgesindeki onbeş ilde toplam 3060 kişi ile yüzyüze yapılan görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Görüşülen kişiler, cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim, meslek, siyasi tercih ve etnik kimlikleri bakımından Türkiye genelini yansıtacak niteliktedir.

**Tablo K1:
Araştırma Bölgeleri**

BÖLGE / İL	SAYI	%
MARMARA	935	30,6
İstanbul	656	21,4
Bursa	157	5,1
Kocaeli	122	4,0
EGE	410	13,4
İzmir	300	9,8
Manisa	110	3,6
AKDENİZ	343	11,2
Adana	198	6,5
Mersin	145	4,7
İÇ ANADOLU	547	17,9
Ankara	444	14,5
Konya	103	3,4
KARADENİZ	256	8,4
Samsun	102	3,3
Trabzon	154	5,0
DOĞU ANADOLU	268	8,8
Erzurum	164	5,4
Van	104	3,4
GÜNEYDOĞU ANADOLU	301	9,8
Diyarbakır	151	4,9
Gaziantep	150	4,9
TOPLAM	3060	100,0

Tablo K2:
Örneklemin Demografik Özellikleri

	Sayı	%
CİNSİYET		
Kadın	1349	44,1
Erkek	1711	55,9
YAŞ GRUPLARI		
18-25 yaş arası	1016	33,2
26-35 yaş arası	911	29,8
36-45 yaş arası	562	18,4
46-60 yaş arası	430	14,1
61 yaş ve üstü	141	4,6
MEDENİ DURUM		
Evli	1758	57,5
Bekar	1194	39,0
Dul / Boşanmış	108	3,5
EĞİTİM		
Mezun değil	102	3,3
İlkokul mezunu	751	24,5
Ortaokul mezunu	389	12,7
Lise mezunu	1045	34,2
Üniversite mezunu	746	24,4
Lisansüstü	27	0,9
MESLEK		
Şirket sahibi veya ortağı	113	3,7
Esnaf- Sanatkar	798	26,1
Ev hanımı – ev kızı	328	20,5
Vasıflı işçi, şef / forman	220	7,2
Serbest meslek erbabı	151	4,9
Genel müdür / Üst düzey yönetici	14	0,5
Müdür / Orta düzey yönetici	47	1,5
Memur / Yönetici olmayan personel	108	3,5
Vasıfsız işçi / Hizmetli	169	5,5
Öğrenci	438	14,3
Çiftçi / Balıkçı	31	1,0
Emekli	201	6,6
İşsiz	129	4,2
Emniyet Teşkilatı / TSK mensubu	4	0,1
Diğer	9	0,3
TOPLAM	3060	100,0

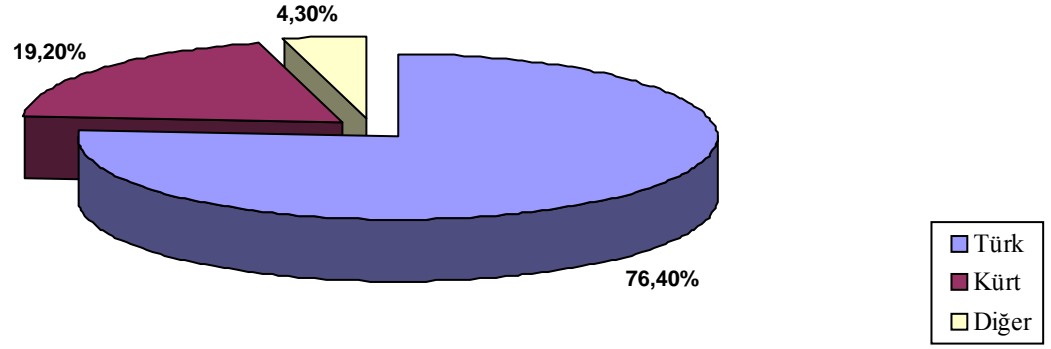
Tablo K3:
Aile çevresinde bilinen Türkçe dışındaki dillerin / lehçelerin oranı

	Sayı	Aile çevresinde bilinme oranı %
İngilizce	1057	34,6
Kürtçe	556	18,2
Almanca	321	10,5
Arapça	242	7,9
Fransızca	134	4,4
Zazaca	128	4,2
Balkan dilleri (Boşnakça, Makedonca, vb.)	70	2,3
Lazca	70	2,3
Gürcüce	37	1,2
Çerkezce	35	1,1
Rumca	30	1,0
Farsça	22	0,7
Ermenice	7	0,2

Kişilerin etnik kökenini ortaya koyma konusundaki isteksizlikleri göz önüne alınarak bunun, aile çevresinde bilinen dillerin sorulması yoluyla dolaylı bir biçimde tespit edilmesi kararlaştırılmıştır. Evlilik ile oluşan yakınlıklar nedeniyle aile çevresinde bilinen dillerin etnik kökeni yüzde yüz yansıtmayabileceği söylenebilir. Ancak insanlar arasında evlilikler yoluyla oluşan yakınlaşmanın da, etnik köken farklılığı nedeniyle oluşan duyarlılık farklılığını yansıtabileceği varsayılmıştır.

Eğer bir etnik kökene mensup vatandaşların özellikle de ifade özgürlüğü konusundaki tutum ve algılarının farklı olup olmadığı test edilecekse, Kürt kimliği bu konuda iyi bir örnektir. Bu yüzden özellikle aile çevresinde Kürtçe biliniyor olmasının etnik köken itibarıyla Kürt olmayı ifade edebileceği düşünülmüş ve analizlerde, Kürtçe dilinin bilinmesi bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Türkiye’de İngilizce’den sonra en yaygın bilinen dilin Kürtçe olması, en büyük etnik grubun Kürtler olduğu gerçeği ile de örtüşmektedir. Aile çevresinde Kürtçe bilinen kimselerin parti tercihine bakıldığında da, DEHAP’ın ilk sırada yer alması bu sorunun etnik kökeni tam olarak yansıtmasa da, bu konuda önemli bir gösterge olduğunu göstermektedir.

Tablo K4:
Etnik kimlik dağılımı

İNSAN HAKLARI ve İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ: MEVCUT DURUM

İfade özgürlüğü en temel insan haklarından biridir. İfade özgürlüğü diğer özgürlüklerin elde edilmesi, korunması ve sürdürülmesinin hem önşartı hem de garantisidir. İfade özgürlüğü olmadan diğer özgürlüklerin kullanımı zorlaşacak, hak talepleri dillendirilemeyecektir. Genelde insan hakları karnesi zayıf olan bir ülkenin, ifade özgürlüğü performansının iyi olması mümkün değildir. Bu yüzden bir ülkede ifade özgürlüğünün düzeyini tespit etmek için temel insan haklarının korunma düzeyine bakmak gerekir.

İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğünün Algılanma Biçimi

Araştırmada, temel hak ve özgürlüklerden ne anlaşıldığının tespiti için “İnsan hakları denince aklınıza ilk önce hangi hak geliyor?” biçiminde açık uçlu bir soru sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplarda, genel olarak *özgürlüğün* çok yüksek bir oranda temel insan hakkı olarak ifade edilmesi dikkat çekicidir. İkinci sırada yaşama hakkı, üçüncü sırada da düşünce ve ifade özgürlüğü yer almaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, halkın bir “özgürlük sorunu” olduğu ortadadır.

Genel olarak özgürlüğün, özelde de ifade özgürlüğünün insan hakları denince ilk akla gelen haklar olması, bunların ne kadar temel bir hak olarak algılandığını göstermenin yanı sıra, bu konudaki sorunların da bir habercisi olarak görülebilir. Ülkede özgürlük sorununun olmaması halinde, negatif bir okumayla temel insan hakkı olarak *özgürlüğün* ilk olarak akla gelmesi de muhtemelen bu kadar yüksek olmayacaktı.

Tablo K5:
İnsan hakları denilince aklınıza ilk önce hangi hak geliyor?

(Açık uçlu soruya verilen cevaplardan derlenmiştir)

	Sayı	%
Özgürlük	1126	36,8
Yaşama hakkı	640	20,9
Düşünce ve ifade özgürlüğü	461	15,1
Eşitlik ve adalet	208	6,8
Özel hayatın mahremiyeti	126	4,1
İnanç hürriyeti	74	2,4
Seçme ve seçilme hakkı	48	1,6
Çalışma hakkı	40	1,3
Kadın hakları	37	1,2
Eğitim görme hakkı	34	1,1
Sağlık hakkı	32	1,0
Ekonomik özgürlükler	20	0,7
Örgütlenme hakkı	14	0,5
Çocuk hakları	9	0,3
Ana dilde konuşma / eğitim görme hakkı	8	0,3
Kültürel haklar	6	0,2
Fikir belirtmeyen	177	5,8
TOPLAM	3060	100,0

Tablo K6:
Sizce Türkiye’de insan hakları ve düşünce özgürlüğü gibi konuları daha çok kimler dile getiriyor?

(Açık uçlu soruya verilen cevaplardan derlenmiştir)

	Sayı	%
Siyasetçiler, siyasi partiler	591	19,3
Sivil toplum örgütleri	503	16,4
Aydınlar, düşünürler	280	9,1
Mağdurlar, haksızlığa uğrayanlar	230	7,5
Solcular	225	7,4
Medya	177	5,8
Toplum	99	3,3
Öğrenciler	73	2,4
Demokratlar	41	1,4
Yüksek gelirliler	40	1,3
Çıkarı olanlar	31	1,0
Kadınlar	31	1,0
Kürtler	29	1,0
Siyasi gruplar	24	0,8
Gençler	22	0,7
İslamcılar	18	0,6
Hukukçular	18	0,6
Diğer	111	3,5
Fikir belirtmeyen	517	16,9
TOPLAM	3060	100,0

Türkiye’de düşünce özgürlüğü ve insan hakları konusunun oldukça politik bir yönü vardır. Farklı sosyal ve siyasal kesimlerin temel hak ve özgürlüklere yaklaşımlarında ayrışmalar sözkonusudur. Kamuoyunun genelinde temel hak ve özgürlüklerin belirli siyasal çevrelerin tekelinde ve sadece belirli kesimler için savunulan bir araç gibi görülüp görülmediğinin tespit edilmesi amacıyla insan hakları ile ilgili konuların daha çok kimler tarafından dile getirildiği sorulmuştur. Burada siyasetçilerin, insan hakları konularını dile getirmede başlıca aktörler olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Ancak ikinci sırada sivil toplum örgütlerinin akla gelmesi önemli görülmelidir. Çünkü buradaki sivil toplum örgütleri, büyük ihtimalle insan hakları ile ilgili sivil

toplum örgütleridir. Bu durum, insan hakları ile ilgili örgütlerin tanınma düzeyinin çok yüksek olmasından da kolayca anlaşılabilir.

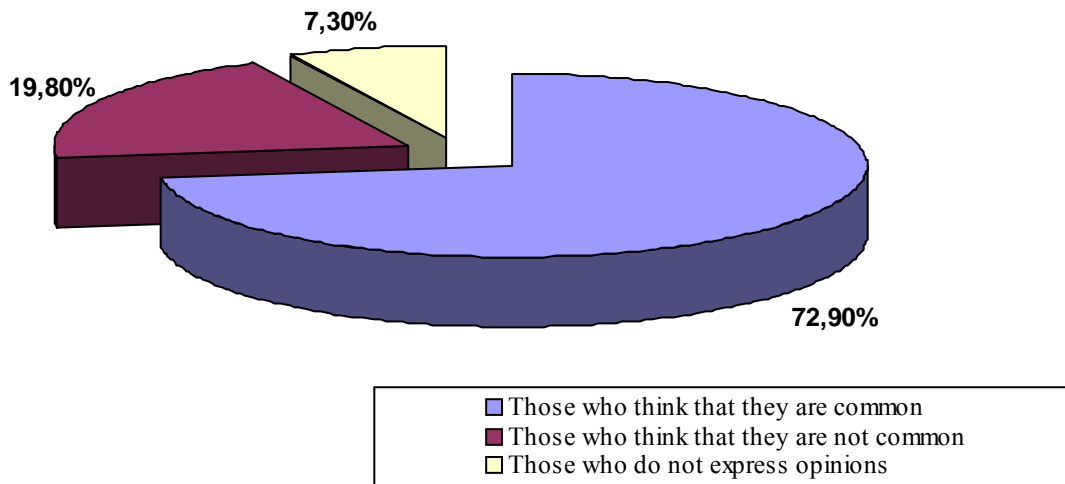
Toplum, insan hakları ve düşünce özgürlüğünü dile getirenler kategorisinin başına siyasi partiler ve sivil toplum örgütlerini yerleştirmektedir. İnsan haklarının dillendirilmesi kadar korunmasında da özel bir rol oynaması beklenen hukukçuların yüzde 0.6'lık bir oranda olması ise düşündürücüdür. Bazı kesimlerce insan hakları ve düşünce özgürlüğü konularını "istismar" ettikleri öne sürülen Kürtler ve İslamcıların konuyu en çok dillendirenler kategorisinde sadece yüzde 1 ve yüzde 0.6'lık değerlerde görülmesi son derece ilginçtir. Toplum, insan haklarına ilişkin tutumunda yakın dönemde Türkiye'yi derinden etkileyen Kürtçülük ve İslamcılık sorunlarından önemli ölçüde etkilenmemiş görünmektedir.

İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü İhlallerinin Yaygınlığı

Türkiye uzun yıllardır insan hakları ve ifade özgürlüğü ihlalleri bakımından uluslararası insan hakları örgütleri tarafından yakın incelemeye alınmış bir ülkedir. Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları İzleme Komitesi ve Freedom House gibi uluslararası insan hakları örgütleri nezdinde Türkiye'nin sicili hep sorunlu olagelmıştır. İnsan hakları ihlallerinin yaygınlığı uluslararası camiada genel kabul görmüş bir kanıdır. Araştırmanın çarpıcı sonuçlarından birisi, bu kanının Türkiye kamuoyu tarafından da paylaşılıyor olmasıdır.

Avrupa birliğine üyelik sürecinde en çok tartışılan ve sorun oluşturan konuların başında Türkiye'de insan hakları ihlalleri ve ifade özgürlüğü önündeki engeller gelmektedir. Sadece dışarıdan bakanların değil, ülkede yaşayan vatandaşların da Türkiye'de yaygın insan hakları ihlalleri olduğunu gözlemlemeleri önemli olduğu kadar doğaldır da. Toplumun yaklaşık yüzde 73'ü Türkiye'de insan hakları ihlallerinin yaygın olduğunu düşünmektedir. Bu insan hakları sorununun yapay bir biçimde kurgulanan, dış düşmanların kışkırttığı ve AB sürecinde Türkiye'nin önüne bahane olarak çıkarılan bir konu olarak algılanmadığını göstermektedir.

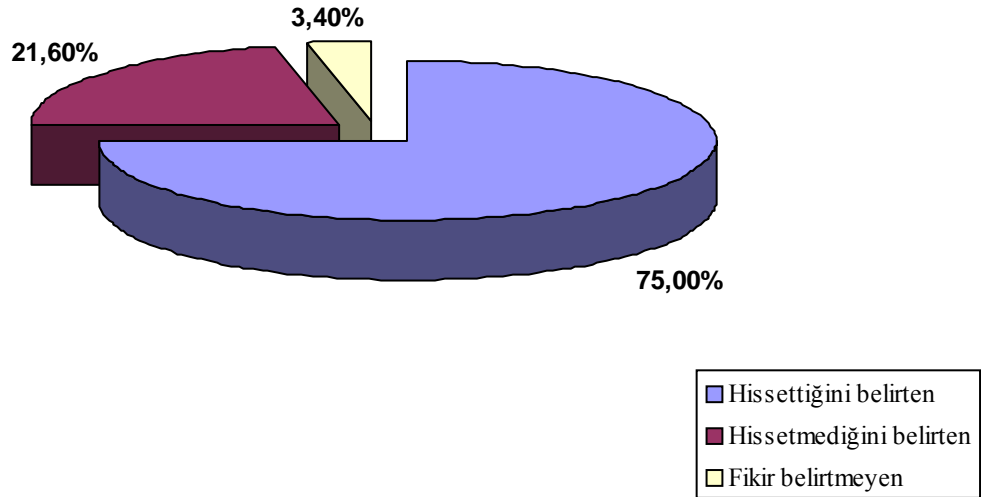
Table K7:
In your opinion, are human rights violations are common in Turkey?

Bu soruya verilen cevapların demografik, sosyo-politik kimlik, etnik köken ve güvenlik güçlerince mağdur edilip edilmemeye göre, genel ortalamadan farklılaşmalarının istatistiksel anlamlılığına bakılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda, Ak Partililerin yüzde 79.4'ü, CHP'lilerin yüzde 74'ü, DEHAP'lilerin yüzde 85'i, MHP'lilerin yüzde 65'i güvenlik güçleri tarafından mağdur edilenlerin yüzde 84.2'si Türkiye'de insan hakları ihlallerinin genel ortalamasının anlamlı düzeyde üstünde bir oranda yaygın olduğunu düşünmektedir. Düşük yaş gruplarındakiler, ileri yaş grubundakilere göre Türkiye'de insan hakları ihlalleri konusunda farklı tutumlara sahiptir. Buna göre, insan hakları ihlallerinin yaygın olduğunu düşünenlerin oranı 18-45 yaş grubundakilerde yüzde 76 iken, 46-60 yaş grubunda bu oran yüzde 70 ve 60 üstü yaş grubunda ise yüzde 60'tır. İleri yaş grubundakiler nezdinde insan haklarının ihlal edildiğine ilişkin daha düşük bir izlenim sözkonusudur.

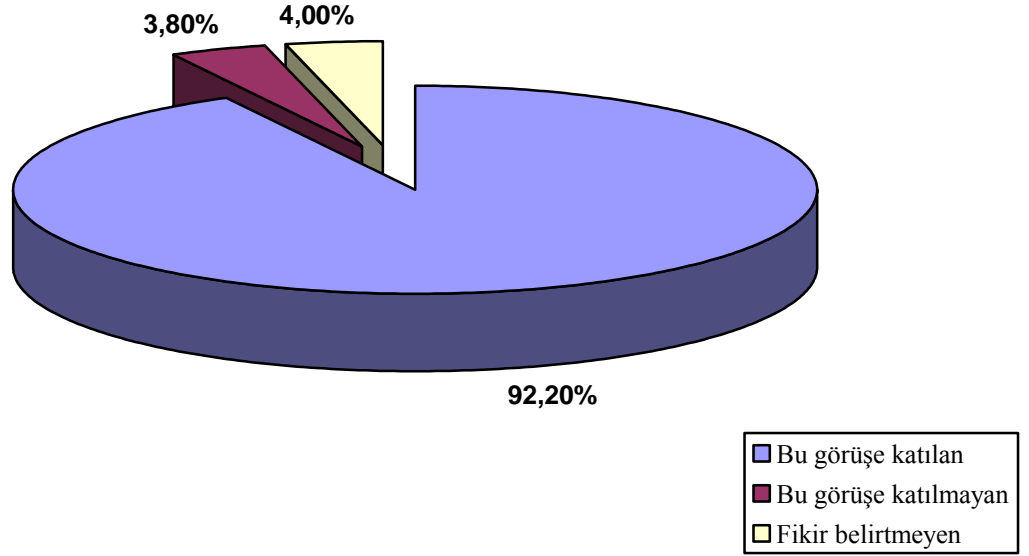
Tablo K8:
Temel hak ve özgürlüklerinizin kısıtlandığını hissediyor musunuz?

Nitekim, toplumun dörtte üçü “Temel hak ve özgürlüklerinizin kısıtlandığını hissediyor musunuz?” sorusuna “evet” cevabı vermektedir. Bu oldukça yüksek bir orandır. Toplumun büyük bir çoğunluğu temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlandığını düşünmektedir.

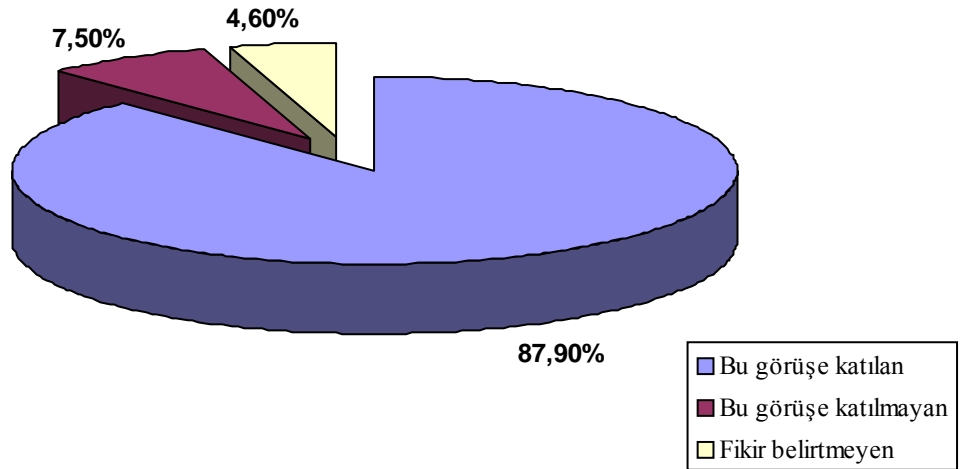
Bu soruya verilen cevapların demografik, sosyo-politik kimlik, etnik köken ve güvenlik güçlerince mağdur edilip edilmemeye göre, genel ortalamadan farklılaşmalarının istatistiksel anlamlılığına bakılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, Ak Partililerin yüzde 81.5'i ve güvenlik güçleri tarafından mağdur edilenlerin yüzde 87.8'i, genel toplumsal ortalamasının üzerindeki oranlarda temel hak ve özgürlüklerinin daha fazla kısıtlandığını hissettikleri belirlenmiştir. Diğer demografik özellikler, sosyo-politik kimlikler, etnik köken ve siyasi parti tercihlerine göre ise, genel ortalamadan anlamlı düzeyde farklılaşma olmadığı görülmüştür.

Tablo K9:
“Düşünce özgürlüğünün olması, toplumun barış içinde yaşaması için gereklidir” görüşüne katılıyor musunuz?

Bu sonuç, düşünce özgürlüğünün toplumsal barış için gerekli olduğuna ilişkin çok büyük bir uzlaşımın bulunduğu göstermektedir. Kamuoyunun, bazı iddiaların aksine, düşünce özgürlüğünü bir tehdit olarak görmediği, aksine barışa ulaşmanın bir gereği olarak değerlendirdiği ortadadır. Bu sonuca göre, düşünce özgürlüğü barışı tehdit eden bir durum olmanın ötesinde, barışı kuran bir değer ifade etmektedir.

Tablo K10:
“İnsanların düşüncelerini açıklamaları hiçbir şekilde suç olmamalıdır” görüşüne katılıyor musunuz?

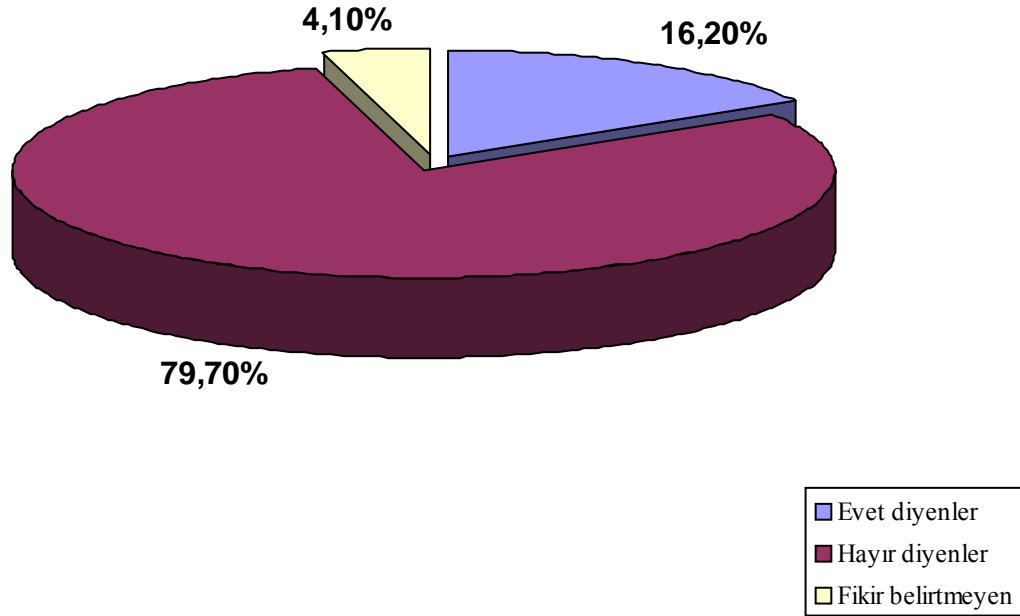

Temel haklardan biri olan düşünce özgürlüğü özelinde olaya bakıldığında, toplumun yaklaşık yüzde 90'ı düşünce özgürlüğünün toplumsal barış için gerekli olduğu ve insanların düşüncelerini

açıklamalarının hiçbir şekilde suç olmaması gerektiği kanaatini paylaşmaktadır. AB üyeliğine taraftar olanların yüzde 90'ı, AB üyeliğine karşı olanların yüzde 87'si, MHP'lilerin yüzde 76'sı, 18-36 yaş grubundakilerin yüzde 90'ı ve 45 üstü yaş grubundakilerin yüzde 85'ine göre düşünce açıklaması hiçbir şekilde suç olmamalıdır. Güvenlik güçlerinden kötü muamele görenlerin yüzde 92'sine, kötü muamele görmeyenlerin ise yüzde 87'sine göre düşünce açıklaması hiçbir sınırlamaya tabi olmamalıdır.

Tablo K11:

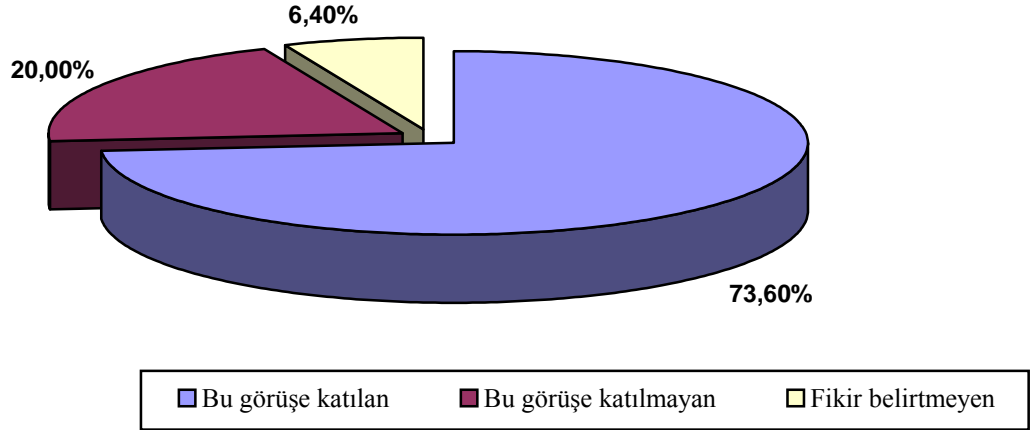
Size göre, Türkiye’de insanlar düşüncelerini özgürce ifade edebiliyor mu?

Toplumun yüzde 80'i bugünkü şartlarda Türkiye’de insanların düşüncelerini özgürce ifade edemediklerini düşünmektedir. Bu oranlar Türkiye’de düşünce özgürlüğü konusunda mevcut durum ile özlenen durum arasında dramatik denebilecek boyutta bir uçurumun olduğunu çok açık biçimde ortaya koymaktadır.

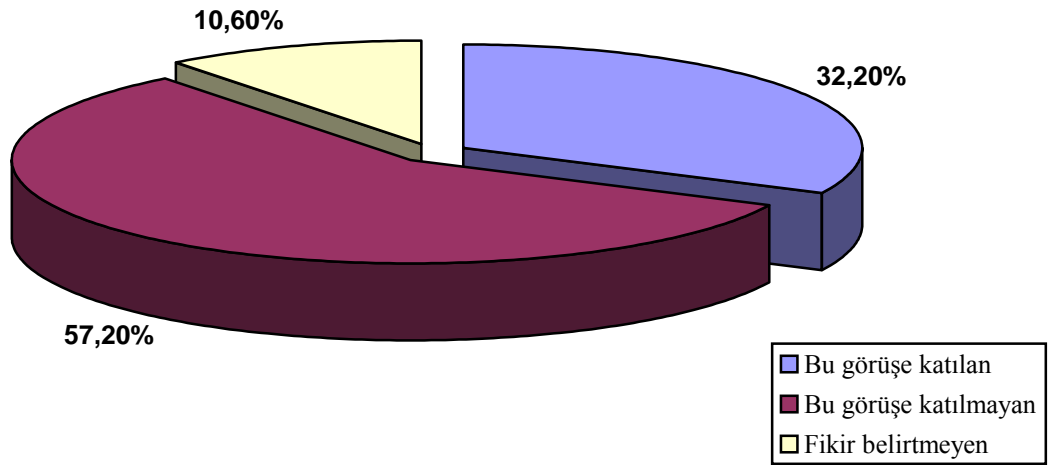
Öte yandan düşünce özgürlüğünün toplum için gerekliliği konusunda tüm toplum kesimleri benzer bir tutum içindeyken; mevcut şartlarda düşüncelerin özgürce ifade edilemediği kanaatinde toplum kesimlerine göre bir farklılaşma gözlenmektedir. Örneğin, Ak Partililerin yüzde 83’ü ve güvenlik güçleri tarafından mağdur edilenlerin yüzde 89’u, ortalamanın üstünde bir oranda, Türkiye’de insanların düşüncelerini özgürce ifade edemediğini düşünmektedir. Yine, genç yaş gruplarının ileri yaş gruplarına göre düşüncelerin özgürce ifade edilmediği yönünde kanaatleri anlamlı düzeyde daha yüksektir. Diğer demografik özellikler, sosyo-politik kimlikler, etnik köken ve siyasi parti tercihlerine göre ise, genel ortalamadan anlamlı düzeyde farklılaşma sözkonusu değildir.

Tablo K12:
“Gazeteci, siyasetçi ve yazarlar içeriği ne olursa olsun, düşüncelerinden dolayı cezalandırılmamalıdır” görüşüne katılıyor musunuz?

“İçeriği ne olursa olsun” gibi genel bir ifadenin içinde, gazeteci ve siyasetçiler gibi toplumsal imajları sorunlu olabilecek kesimlerin düşünce özgürlüğünü savunanların yüzde 74’e ulaşması anlamlı bir büyüklüktür.

Tablo K13:
“Türkiye’de düşünce özgürlüğü sorunu yoktur; ideolojik gruplar bunu istismar etmektedir” görüşüne katılıyor musunuz?

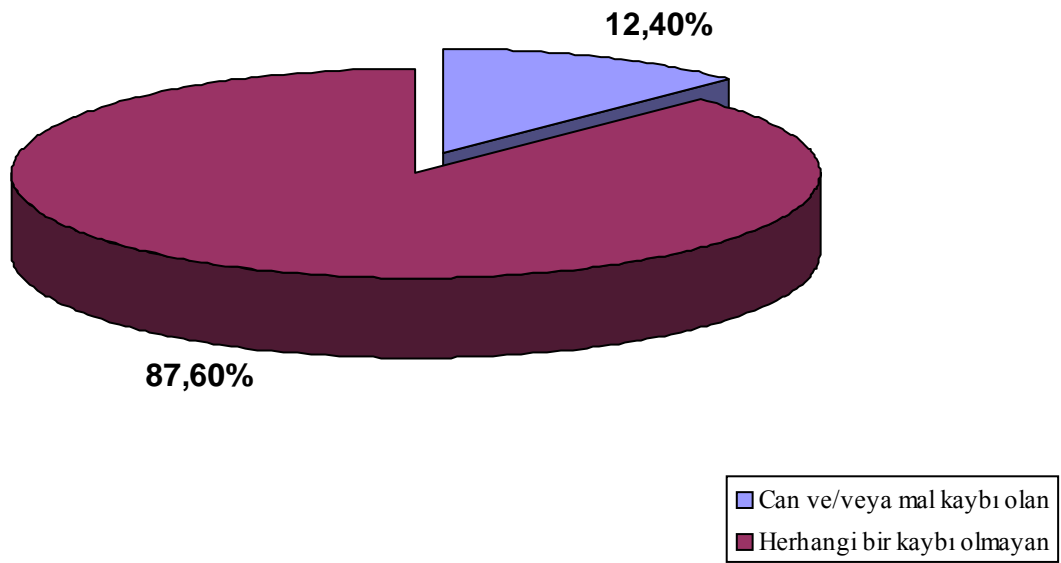
Düşünce özgürlüğü konusunun siyasi istismara konu olup olmadığı konusundaki kanaatleri ortaya çıkaracak “Türkiye’de düşünce özgürlüğü sorunu yoktur; ideolojik gruplar bunu istismar etmektedir” görüşü toplumun yüzde 57.2’si tarafından kabul görmemektedir. Kamuoyunun insan haklarına istismar edilen bir olgu olarak bakmadığı anlaşılmaktadır.

Yapılan analizler sonucunda, erkeklerin kadınlara göre ve yaşlıların gençlere göre ideolojik grupların düşünce özgürlüğünü istismar ettiği görüşünü daha fazla benimsedikleri anlaşılmaktadır. Bu görüşe katılma oranı erkeklerde yüzde 37.1, kadınlarda yüzde 27.2’dir. genel ortalamadan anlamlı düzeyde daha yüksek oranda bu görüşü Ak Partililerin yüzde 61.2’si benimsemezken, yüzde 28’i onaylamaktadır.

MHP'lilerin yüzde 53.8'i genel ortalamanın altında bir oranda bu görüşü kabul etmekte, yüzde 37.5'i ise buna karşı çıkmaktadır. Bu görüşe katılan DYP'lilerin oranı ortalamanın altında bir düzeyde yüzde 52.7 iken, katılmayanların oranı yüzde 41.2'dir. Diğer demografik özellikler, sosyo-politik kimlikler, etnik köken ve siyasi parti tercihlerine göre ise, genel ortalamadan anlamlı düzeyde farklılaşma olmadığı görülmektedir. AB üyeliğinden yana olanların yüzde 31'i, üyeliğe karşı çıkanların ise yüzde 37'si istismar iddiasını onaylamaktadır.

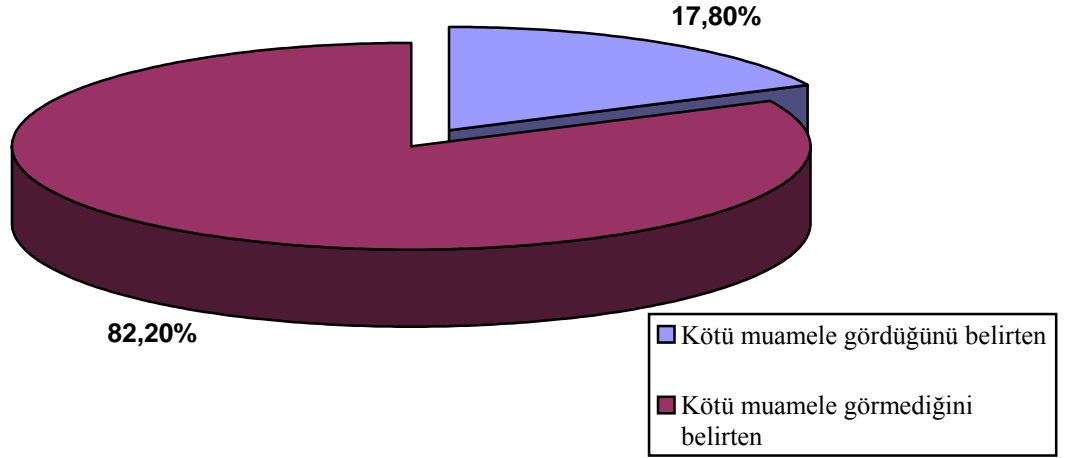
Tablo K14:

Aile veya yakın çevrenizde terörden can ve mal kaybına uğrayan var mı?

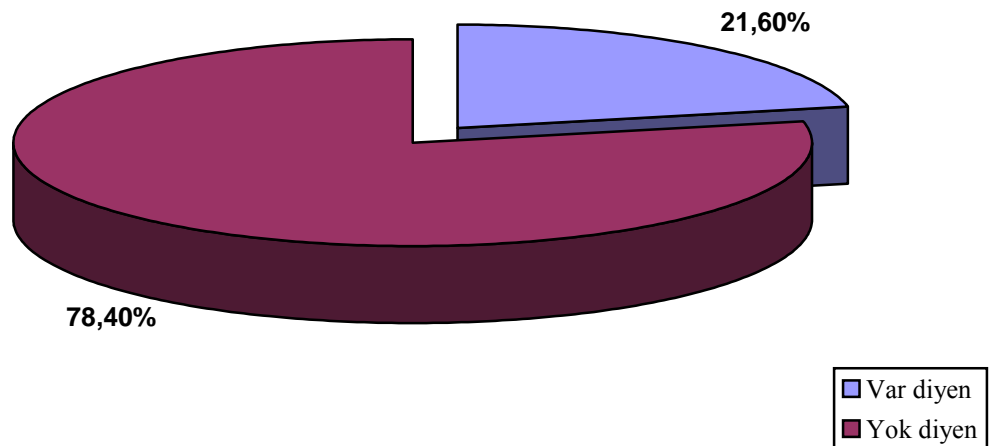
Türkiye'de özellikle 1980 sonrasında meydana gelen Güneydoğu bölgesindeki terör ve çatışma olayları nedeniyle can ve mal kaybına uğrayanlar toplumda önemli bir yekun oluşturmaktadır (%12.4). terörden can ve/veya mal kaybına uğrayanların cevaplarının, demografik, sosyo-politik kimlik, etnik köken ve güvenlik güçlerince mağdur edilip edilmemeye göre, genel ortalamadan farklılaşmalarının istatistiksel anlamlılığına bakılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, genel ortalamadan anlamlı derecede farklılaşan tek değişken siyasi parti tercihi olmakta ve burada da farklılaşan tek parti DEHAP'tır. Terörden can/mal kaybı olduğunu belirten DEHAP'luların oranı ortalamanın üstünde bir oranda yüzde 29.4'tür.

Tablo K15:
Şimdiye kadar güvenlik güçlerinden kötü muamele gördünüz mü?

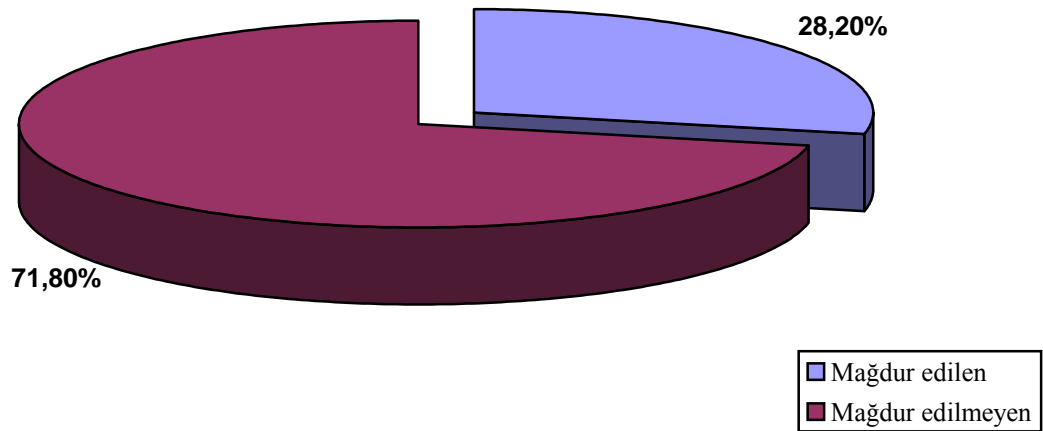

Güvenlik güçlerinin kötü muamelesine maruz kalmak da insan hakkı ihlalleri ile ilgili ipucu verme bakımından önemlidir. Türk toplumunun yüzde 28.2'si kendinin veya aile çevresinden birilerinin güvenlik güçlerinin kötü muamelesine uğradığını belirtmektedir. Kendisi veya aile çevresinden birilerinin güvenlik güçlerinin kötü muamelesine uğradığını belirtenler arasında da DEHAP'lılar toplumun genel ortalamasından anlamlı derecede yüksektir. DEHAP'lıların yüzde 52.5'i bizzat kendilerinin, yüzde 59.7'si ise aile çevresindeki kişilerin güvenlik güçlerinin kötü muamelesine uğradığını belirtmektedir. Kötü muameleye uğrama konusunda tek farklılaşan siyasal ve sosyo-politik faktör DEHAP'lılarda ortaya çıkmaktadır.

Tablo K16:
Aile ve yakın çevrenizde güvenlik güçlerinden kötü muamele gören var mı?

Tablo K17:
Kendisi veya Aile çevresinden birilerinin güvenlik güçlerinin kötü muamelesine uğradığını belirtenler

Güvenlik güçlerinin işkence düzeyinde olmayan, ancak uluslararası sözleşmelerle yasaklanan kötü muamele uygulamasına muhatap olup olmadıkları sorulmuş, halkın yüzde 28'inin kendi veya aile çevrelerinden birilerinin kötü muameleye uğradığı cevabı alınmıştır. Toplumun yaklaşık üçte birinin böylesi bir tecrübe yaşaması, hem toplumun genel sağlığı hem de toplum/güvenlik güçleri ilişkisi bakımından bir sorun olarak nitelenebilir.

Tablo K18:
Aile veya yakın çevrenizde terörden can ve mal kaybına uğrayan var mı??

	Güvenlik güçlerinden kötü muamele görenler	Güvenlik güçlerinden kötü muamele görmeyenler	TOPLAM
Can ve/veya mal kaybı olmayan	15,0	85,0	100,0
Can ve/veya mal kaybı olan	37,9	62,1	100,0

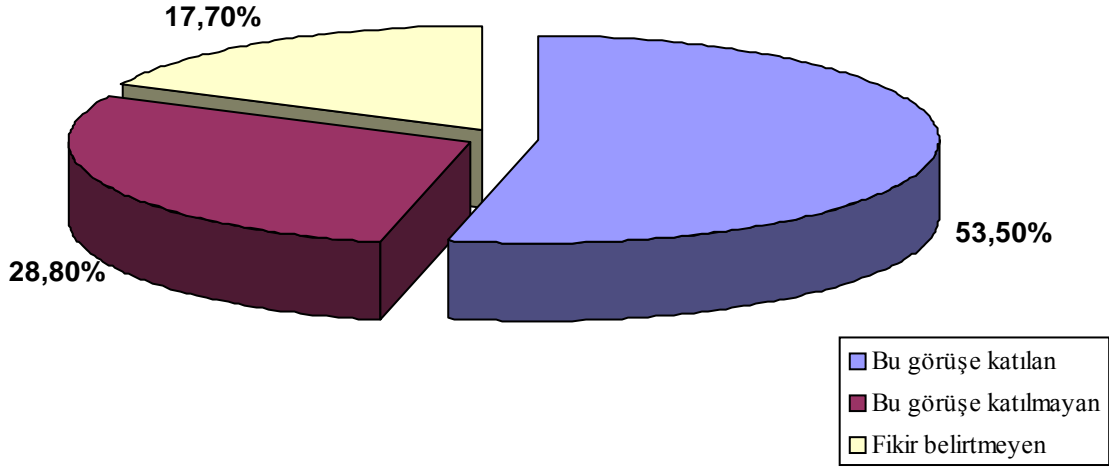
Tablo K19:
Aile veya yakın çevrenizde terörden can ve mal kaybına uğrayan var mı??

	Aile ve yakın çevresi güvenlik güçlerinden kötü muamele görenler	Aile ve yakın çevresi güvenlik güçlerinden kötü muamele görmeyenler	TOPLAM
Can ve/veya mal kaybı olmayan	18,7	81,3	100,0
Can ve/veya mal kaybı olan	41,9	58,1	100,0

Aile ve/veya yakın çevresinde can ve mal kaybına uğrayanların olduğunu belirtenlerin yüzde 38'i kendilerinin ve 42'si de aile çevresindekilerin güvenlik güçlerinden kötü muamele

gördüğünü belirtmektedir. Terörden dolayı can/mal kaybı olanlar olmayanlara göre güvenlik güçlerinin kötü muamelesine daha fazla uğramaktadır.

Tablo K20:
“Karakol ve cezaevlerinde yaygın şekilde işkence yapılmaktadır” görüşüne katılıyor musunuz?

Genel olarak, toplumun yüzde 53.5’i karakol ve cezaevlerinde yaygın şekilde işkence yapıldığı görüşüne katılmaktadır. Bu kanaat ile ilgili cevaplar üzerinden analizler sonucunda, güvenlik güçlerince mağdur edilenlerin yüzde 72.2’sinin ortalamasının üzerinde oranlarda karakol ve cezaevlerinde yaygın şekilde işkence yapıldığı görüşünde oldukları belirlenmiştir. Diğer değişkenlerde, genel ortalamadan anlamlı düzeyde farklılaşma yoktur.

Terörden dolayı can/mal kaybına uğrayanlar ile uğramayanlar arasında karakol ve cezaevlerinde daha fazla işkence yapıldığı konusunda anlamlı derecede bir görüş farklılığı yoktur. Ancak karakol ve cezaevlerinde toplumun yarıdan çoğunun işkence yapıldığı yönünde bir kanaate sahip olması dikkat çekicidir.

Bu sonuç, Avrupa ve Birleşmiş Milletler İşkencenin Önlenmesi Sözleşmelerini 1989 yılında imzalayan bir ülke için kaygı vericidir. Resmi makamların tüm açıklamalarına ve yasal düzenlemelerine rağmen, hala kamuoyunun çok yüksek bir oranı karakol ve cezaevlerinde işkencenin yaygın olduğu kanısındadır. Bu kanının yüksekliği reform girişimlerinin uygulamaya yönelik ayağının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Ayrıca, bu sonuçta fikir belirtmeyenlerin oranının yüksekliği de (%18) dikkat çekicidir.

Tablo K21:
Aile veya yakın çevrenizde terörden can ve mal kaybına uğrayan var mı??

	Karakol ve cezaevlerinde yaygın şekilde işkence yapıldığına inananlar	Karakol ve cezaevlerinde yaygın şekilde işkence yapıldığına inanmayanlar	Fikir belirtmeyenler	TOPLAM
Can ve/veya mal kaybı olmayan	53,4	28,5	18,1	100,0
Can ve/veya mal kaybı olan	54,8	31,2	14,0	100,0

Tablo K22:
Şimdiye kadar güvenlik güçlerinden kötü muamele gördünüz mü?

	Karakol ve cezaevlerinde yaygın şekilde işkence yapıldığına inananlar	Karakol ve cezaevlerinde yaygın şekilde işkence yapıldığına inanmayanlar	Fikir belirtmeyenler	TOPLAM
Kötü muamele gören	75,7	17,5	6,8	100,0
Kötü muamele görmeyen	48,7	31,2	20,1	100,0

Güvenlik görevlilerinin kötü muamelesine uğrayanlar ile kötü muamele görmemiş olanlar arasında karakol/cezaevlerinde işkence ile ilgili tutumlar önemli bir farklılaşma göstermektedir. Kötü muamele görenlerin yüzde 76'sı, kötü muamele görmeyenlerin ise yüzde 49'u işkence yapıldığını düşünmektedir.

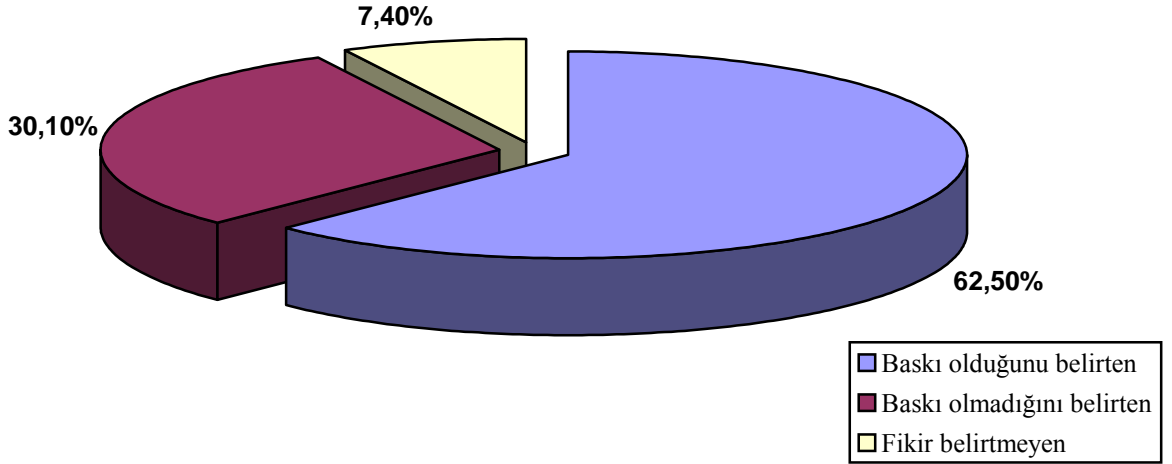
İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Mağdurları

İnsan hakları ve ifade özgürlüğünün yaygın bir sorun olarak saptanmasının yanısıra, bu araştırma ile toplumun hangi kesimlerinin / gruplarının en çok hak ihlallerine maruz kaldığı da araştırılmıştır. Mağdurların kimler olduğunu tespit etmek için, değişik formatlarda bir çok soru sorulmuştur. Buna göre başörtülü kadınlar, kadınlar, dindarlar, eşcinseller/travestiler ve Kürtler en çok baskı gördüğü düşünülen toplumsal kesimler olarak öne çıkmaktadır.

Tablo K23:
Size göre, Türkiye’de aşağıdaki gruplar üzerinde baskı var mı, yok mu?

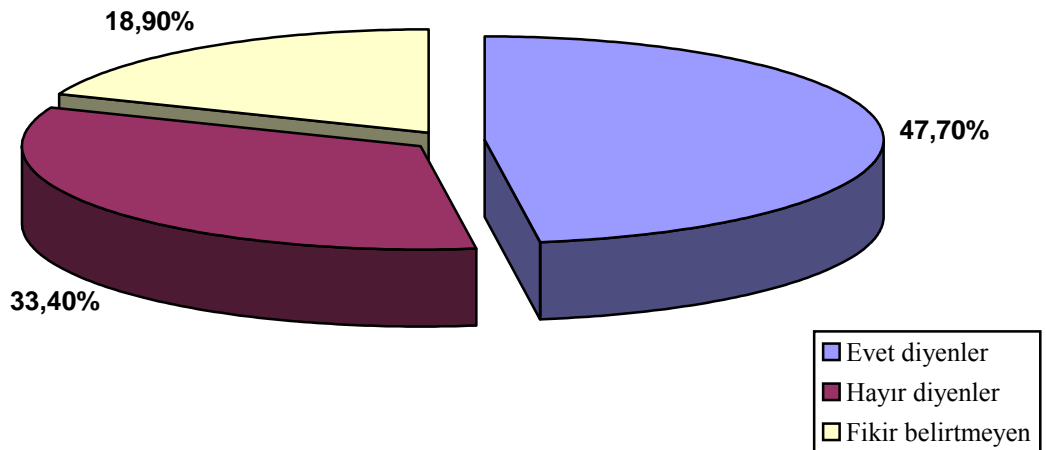
	Baskı var diyen %	Baskı yok diyen %	Fikir belirtmeyen %	TOPLAM
Başörtülüler	78,2	17,8	4,0	100,0
Kadınlar	77,3	20,2	2,5	100,0
Dindarlar	63,3	29,4	7,3	100,0
Eşcinseller / Travestiler	53,3	28,7	17,9	100,0
Kürtler	50,7	36,7	12,6	100,0
Solcular	40,7	42,1	17,2	100,0
Aleviler	38,5	41,2	20,3	100,0
Çingeneler	24,4	54,1	21,5	100,0
Gayrimüslimler/ Azınlıklar	21,3	60,1	18,6	100,0

Tablo K24:
Türkiye'de dindar kesimler üzerinde baskı var mı?

“Türkiye’de dindar kesimler üzerinde baskı var mı” sorusuna evet diyenlerin oranı yüzde 63 civarındadır. Gençlerin yaşlılara göre bu görüşe daha yüksek oranda katıldıkları anlaşılmaktadır. Bu görüşü benimseme oranı 18-25 yaş grubunda yüzde 68.2 iken, 46 ve üstü yaş grubunda yüzde 54 civarındadır. Ak Partililerin yüzde 83.1’i, CHP’lilerin yüzde 40’ı, GP’lilerin yüzde 62’si, MHP’lilerin yüzde 55’i Türkiye’de dindarlar üzerinde baskı olduğunu düşünmektedir. AB üyeliğine taraftar olanların yüzde 59’u, üyeliğe karşı olanların ise yüzde 71’i dindarlar üzerinde baskı olduğunu düşünmektedir. Bu sonuç, dindar ve muhafazakar kesimin AB üyeliği tutumu konusunda önemli bir ipucu vermektedir.

Tablo K25:
Size göre, Türkiye’de Aleviler kendilerini serbestçe ifade edebiliyor mu?

Türkiye’de dinsel veya mezhepsel bir grup olarak Alevilerin kendilerini serbestçe ifade edip edemedikleri de ifade özgürlüğü bakımından önemlidir. Toplumun yarıya yakını Alevilerin kendilerini Türkiye’de serbestçe ifade edebildiğini düşünmektedir.

Yapılan analizler sonucunda, gençlerin yaşlılara göre Alevilerin kendilerini yeterince ifade edemediği görüşüne daha fazla sahip oldukları anlaşılmaktadır. Alevilerin kendilerini serbestçe ifade edemediklerini düşünenlerin oranı 18-25 yaş grubunda yüzde 41.3 iken, 46 ve üstü yaş grubunda yüzde 25 civarındadır. Bu soruya “evet” cevabı kadınlarda yüzde 54, erkeklerde ise yüzde 41 düzeyindedir.

İnsan Hakları ve İfade özgürlüğü İhlallerinin Kaynakları

İfade özgürlüğü ihlallerinin mevcut kurallardan mı yoksa uygulayıcılardan mı kaynaklandığı konusu sürekli tartışılmaktadır. İfade özgürlüğünün önündeki engellerin yasalar olduğunu söylemek yaygın olarak başvurulan bir gerekçedir. Bu, yasaların değiştirilmesi ile sorunun çözüleceğini varsaymaktadır. Ancak, araştırmamız ifade özgürlüğü ihlallerinin uygulayıcılardan kaynaklandığını düşünenlerin oranının, ihlallerin sadece yasalardan kaynaklandığını düşünenlerden iki kat fazla olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, insan hakları ve ifade özgürlüğü alanında yasal düzenlemelerin ötesinde uygulamaya ilişkin iyileştirmelerin gerektiğini yansıtmaktadır. Yasal reformların uygulamaya yansıyor yansımayacağını görmek isteyenlerin bu kaygılarını doğrulayan ve destekleyen toplumsal bir tutumun da olduğu söylenebilir.

Toplumun yarısı da bu tür engellerin hem yasa hem de uygulayıcılardan kaynaklandığını düşünmektedir. Toplumun önemli bir kesiminin, ifade özgürlüğü sorununun sadece bir mevzuat sorunu olmadığını bilincinde olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo K26:
Size göre Türkiye’de düşünce ve ifade özgürlüğünün önündeki engeller ve ihlaller daha çok nereden kaynaklanıyor?

	Sayı	%
Türkiye’de düşünce ve ifade özgürlüğünün önünde hiçbir engel olmadığını belirtenler	81	2,6
Bu tür engellerin genelde kanunlardan kaynaklandığını belirtenler	345	11,3
Bu tür engellerin genelde uygulayıcılardan kaynaklandığını belirtenler	604	19,8
Bu tür engellerin genelde hem kanunlardan hem de uygulayıcılardan kaynaklandığını belirtenler	1698	55,4
Fikir belirtmeyen	332	10,9
TOPLAM	3060	100,0

İnsan haklarını kimlerin ihlal ettiği konusu da spekülasyona açık bir konudur. Ancak devlet adına güç kullananların hak ihlalleri konusunda daha önde olmaları çok şaşırtıcı olmasa gerekir. Toplumun neredeyse yarıya yakınının (%47.8) mahkemelerin insan haklarını ihlal ettiğini düşünmesi ise oldukça çarpıcı bir sonuçtur.

Görüşülen kişilere, insan haklarının ihlali ile ilgili bir liste sunulmuş ve listedeki kurumların/kişilerin insan haklarını ihlal edip etmedikleri sorulmuştur. Toplumun yüzde 63'ü polisin, yüzde 48'i mahkemelerin insan haklarını ihlal ettiği kanısındadır.

Tablo K27:
Size göre, aşağıda sıralananlar, Türkiye’de insan haklarını ihlal ediyor mu, etmiyor mu?

	İhlal diyen	ediyor	İhlal diyen	etmiyor	Fikir belirtmeyen	TOPLAM
		%		%	%	
Polis		62,6		27,0	10,3	100,0
Mahkemeler		47,8		32,0	20,2	100,0
Devlet Memurları		47,4		36,3	16,3	100,0
Cezaevi Personeli		47,3		17,7	35,1	100,0
Korucular		40,1		25,9	34,0	100,0
Milli Güvenlik Kurulu		32,6		42,0	25,4	100,0
Jandarma		30,3		51,7	18,0	100,0
Ordu		28,7		54,0	17,3	100,0
Hükümet		8,7		18,8	12,5	100,0

İnsan haklarını ihlal ettiği belirtilen kurumlar ve kişiler sosyo-politik, demografik ve siyasi parti tercihinin göre önemli farklılaşmalar göstermektedir. Şimdi her bir kurum veya kesimin insan haklarını ihlal edip etmediklerine biraz yakından bakalım.

Polis

Toplumun yaklaşık yüzde 63'ü Türkiye’de polisin insan haklarını ihlal ettiğini düşünmektedir. Yapılan analizler sonucunda, yüksek eğitimlilerin düşük eğitimlilere göre polisin insan haklarını daha fazla ihlal ettiğini düşündükleri anlaşılmaktadır. Polisin insan haklarını ihlal ettiğini düşünenlerin oranı en düşük eğitimlilerde yüzde 42 iken, en yüksek eğitimlilerde yüzde 87’dir. Kendisi veya aile çevresinden birilerinin güvenlik güçlerinin kötü muamelesine uğradığını belirten mağdurlar da genel ortalamadan anlamlı düzeyde yüksek bir oranda polisin insan haklarını ihlal ettiğini düşünmektedir. Polisin insan haklarını ihlal ettiğini belirten mağdurların oranı yüzde 83’tür.

Mahkemeler

Toplumun yüzde 48 dolayındaki kısmı Türkiye’de mahkemelerin insan haklarını ihlal ettiğini düşünmektedir. Güvenlik güçlerince mağdur edilenlerin yüzde 63.2’si ve Ak Partililerin yüzde 53.5’i ortalamanın üstünde oranlarda mahkemelerin insan haklarını ihlal ettiğini düşünmektedirler. Türk etnik kökenlilerin yüzde 46’sı, Kürt etnik kökenlilerin ise yüzde 54’ü mahkemelerin insan haklarını ihlal ettiğini düşünmektedir. Düşük yaş grubundakiler, ileri yaş

grubundakilere göre Türkiye’de mahkemelerin insan haklarını ihlal ettiği yönünde daha güçlü tutum sahibidir. Buna göre, 18-35 yaş grubundakilerin yüzde 68’i, 36-60 yaş grubundakilerin yüzde 46’sı ve 60 üstü yaş grubundakilerin yüzde 37’si mahkemelerin hak ihlali yaptığını düşünmektedir. Türkiye’de aleyhine sonuçlanan davayı AİHM’ne götüreceğini belirtenlerin yüzde 51’i, AİHM’ne götürmeyeceğini belirtenlerin ise yüzde 45’i mahkemeleri hak ihlali gerekçesiyle suçlamaktadır.

Devlet memurları

Toplumun yüzde 47.4’ü Türkiye’de devlet memurlarının insan haklarını ihlal ettiğini düşünmektedir. Güvenlik güçlerince mağdur edilenlerin yüzde 60.4’ü ve Ak Partililerin yüzde 51.3’ü ortalamanın üstünde oranlarda devlet memurlarının insan haklarını ihlal ettiğini düşünmektedir. Diğer demografik özellikler, sosyo-politik kimlikler, etnik köken ve siyasi parti tercihlerine göre ise, genel ortalamadan anlamlı düzeyde farklılaşma olmadığı görülmektedir.

Cezaevi personeli

Toplumun yaklaşık yüzde 47.3’ü Türkiye’de cezaevi personelinin insan haklarını ihlal ettiğini düşünmektedir. Yüksek eğitilmişlerin düşük eğitimlilere göre cezaevi personelinin insan haklarını daha fazla ihlal ettiğini düşündükleri belirlenmiştir. Cezaevi personelinin insan haklarını ihlal ettiğini düşünenlerin oranı en düşük eğitimlilerde yüzde 27.9 iken, en yüksek eğitimlilerde yüzde 65.2’dir. Güvenlik güçlerince mağdur edilenlerin yüzde 62.8’i ortalamanın üstünde oranlarda cezaevi personelinin insan haklarını ihlal ettiğini düşünmektedirler.

Korucular

Toplumun yüzde 40’ı Türkiye’de Korucuların insan haklarını ihlal ettiğine inanmaktadır. Güvenlik güçlerince mağdur edilenlerin yüzde 57.5’i, Kürt kökenlilerin yüzde 57.7’si ve DEHAP’lıların yüzde 81.9’u ortalamanın üstünde oranlarda Korucuların insan haklarını ihlal ettiğini düşünmektedir.

Milli Güvenlik Kurulu

Toplumun yaklaşık yüzde 33’ü Türkiye’de MGK’nın insan haklarını ihlal ettiğini düşünmektedir. Demografik ve sosyo-kültürel değişkenler açısından bakıldığında mağdurların yüzde 50.1’i, Ak Partililerin yüzde 45.4’ü ve DEHAP’lıların yüzde 64.6’sı ortalamanın üstünde oranlarda MGK’nın insan haklarını ihlal ettiğini düşünmektedirler.

Jandarma

Toplumun yaklaşık yüzde 30’u Türkiye’de jandarmanın insan haklarını ihlal ettiğini düşünmektedir. Yüksek eğitimlilerin düşük eğitimlilere göre jandarmanın insan haklarını daha fazla ihlal ettiğini düşündükleri belirlenmiştir. Jandarmanın insan haklarını ihlal ettiğini düşünenlerin oranı en düşük eğitimlilerde yüzde 19.2 iken, en yüksek eğitimlilerde yüzde 52.2’dir. Kendisi veya aile çevresinden birilerinin güvenlik güçlerinin kötü muamelesine uğradığını belirten mağdurlar da genel ortalamadan anlamlı düzeyde yüksek bir oranda jandarmanın insan haklarını ihlal ettiğini düşünmektedir. Jandarmanın insan haklarını ihlal ettiğini belirten mağdurların oranı yüzde 48’dir. Siyasi partiler arasında

DEHAP'lılar genel ortalamadan anlamlı düzeyde daha yüksek bir oranda (%66.1) jandarmanın insan haklarını ihlal ettiği görüşüne sahiptir. AB üyeliğine taraftar olanların yüzde 33'üne, AB üyeliğine karşı olanların yüzde 28'ine, Türk kökenlilerin yüzde 28'ine, Kürt kökenlilerin yüzde 40'ına, davasını AİHM'ye götüreceğini belirtenlerin yüzde 34'üne ve davasını AİHM'ne götürmeyeceğini belirtenlerin yüzde 25'ine göre Türkiye'de jandarma insan haklarını ihlal etmektedir.

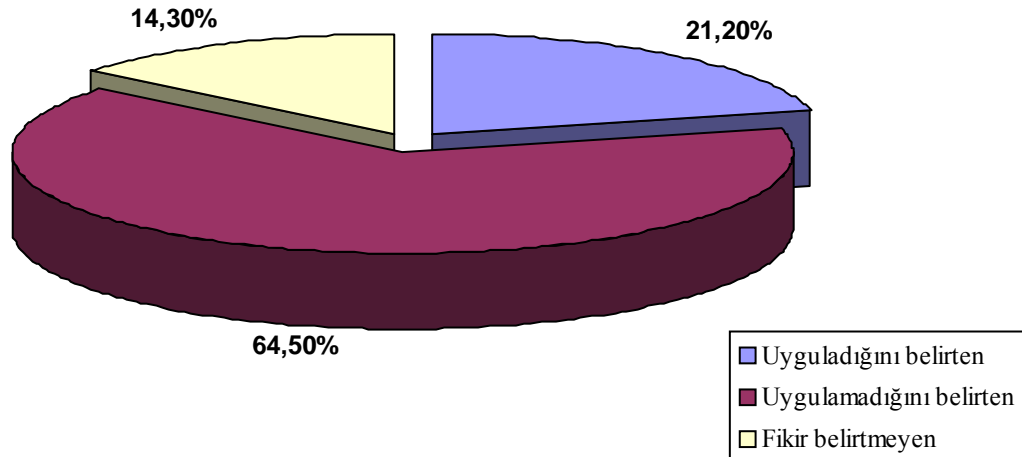
Ordu

Toplumun yaklaşık yüzde 29'u Türkiye'de Ordunun insan haklarını ihlal ettiğini düşünmektedir. Güvenlik güçlerince mağdur edilenlerin yüzde 47.2'si, Ak Partililerin yüzde 38.1'i ve DEHAP'lıların yüzde 63.5'i ortalamanın üstünde oranlarda Ordunun insan haklarını ihlal ettiğini düşünmektedirler. Eğitim düzeyi yükseldikçe Ordunun insan haklarını ihlal ettiğini düşünenlerin oranında da artış gözlenmektedir. Buna göre, en düşük eğitim düzeyinde olanların yüzde 22.4'ü, en yüksek eğitim düzeyinde olanların ise yüzde 47.8'i Ordunun Türkiye'de insan haklarını ihlal ettiğini düşünmektedir. Türk kökenlilerin yüzde 25'i, Kürt kökenlilerin yüzde 42'si, görece genç yaş grubundakilerin yüzde 30-35'i, 46 üstü yaş grubundakilerin ise yüzde 20'si, ilkokul ve ortaokul mezunlarının yüzde 25'i, lise mezunlarının yüzde 30'u ve üniversite mezunlarının yüzde 37'si Ordunun Türkiye'de insan haklarını ihlal ettiğini düşünmektedir. Türkiye'de aleyhine sonuçlanan davasını AİHM'ne götüreceğini belirtenlerin yüzde 33'üne ve davasını AİHM'ne götürmeyeceğini belirtenlerin yüzde 23'üne göre Ordu insan haklarını ihlal etmektedir.

İhlaller Karşısında Yargı Etkinliği

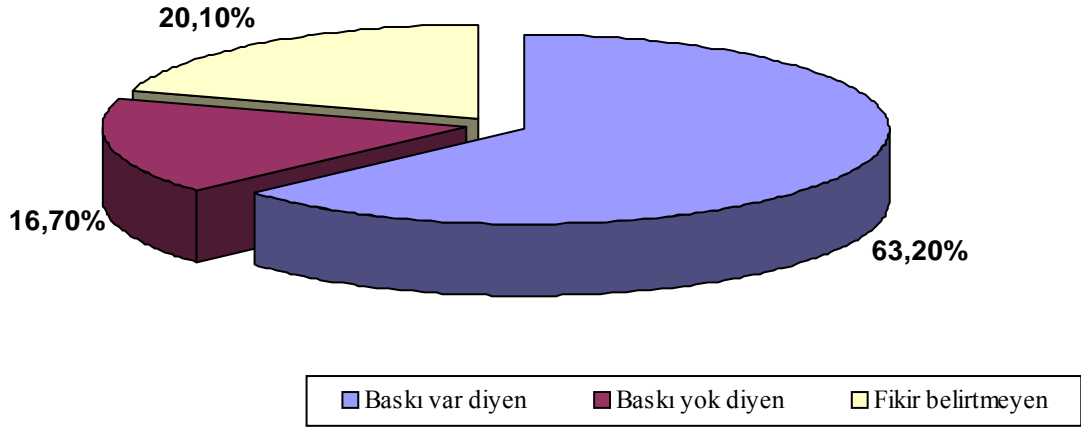
İnsan haklarının ve ifade özgürlüğünün korunması için önemli gereklerden birisi bağımsız ve adil yargılamadır. Daha önce ifade edildiği üzere, toplumun yaklaşık yarısı mahkemelerin insan haklarını ihlal ettiğini düşünmektedir. Bunun nedenlerinden biri toplumun yaklaşık yüzde 65'inin Türkiye'de mahkemelerin kanunları adil ve tarafsız biçimde uygulamadığına inanmasıdır. Mahkemelerin kanunları adil ve tarafsız olarak uyguladığını düşünenlerin oranı ise yüzde 21'dir. Bu sonuç, toplumun adalet duygusunun parçalandığını, mahkemelerin toplum nezdinde güvenilirliğini yitirdiğini göstermektedir. Geleneksel olarak, adaleti önemseyen kültürden gelen bir toplumun mahkemelerin adil ve tarafsız olduklarına ilişkin inançlarını yitirmiş olmaları sarsıcıdır.

Tablo K28:
Türkiye'de mahkemeler, kanunları adil ve tarafsız olarak uyguluyor mu?

Güvenlik görevlilerince mağdur edilenlerin yüzde 13.3'ü, DEHAP'lıların yüzde 8'i ve Ak Partililerin yüzde 16.2'si ise ortalamanın altında oranlarda, Türkiye'de mahkemelerin kanunları adil ve tarafsız olarak uyguladığını düşünmektedir. Kürt kökenlilerin yüzde 12.4'ü, Türk kökenlilerin ise yüzde 23.8'i mahkemeleri adil ve tarafsız bulmaktadır.

Tablo K29:
Türkiye'de düşünce özgürlüğü ile ilgili davalarda, mahkemeler üzerinde devlet baskısı var mı?

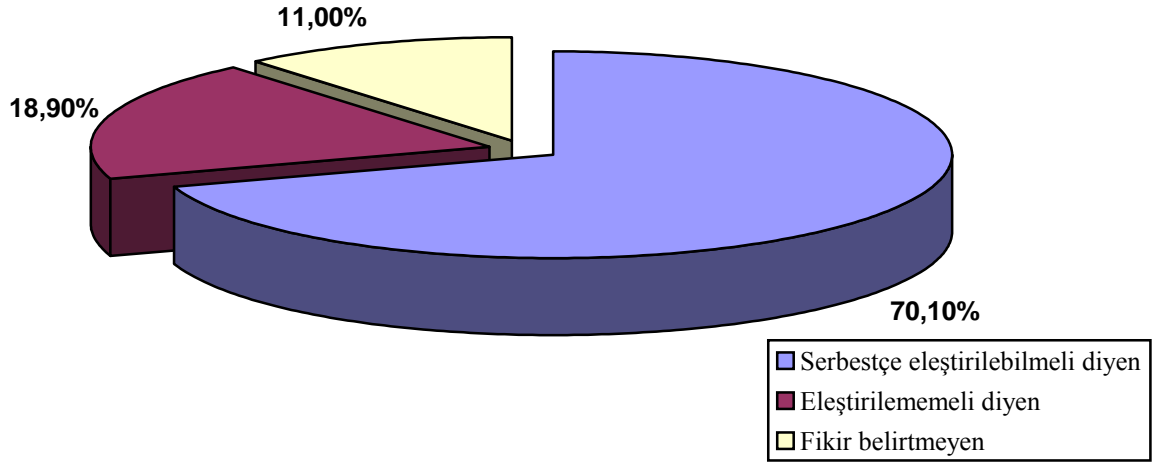

Mahkemelerin kanunları adil ve tarafsız uygulamadığı düşüncesinin arkaplanında, özellikle düşünce özgürlüğüne ilişkin davalarda devletin mahkemeler üzerinde baskısı olduğu kanaati etkin olabilir. Toplumun yüzde 63'ü özellikle düşünce özgürlüğü ile ilgili davalarda mahkemeler üzerinde devlet baskısı olduğunu düşünmektedir.

Yapılan analizler sonucunda, güvenlik görevlilerince mağdur edilenlerin yüzde 79.9'u ve Ak Partililerin yüzde 72'si ortalamanın üstünde oranlarda düşünce özgürlüğü ile ilgili davalarda, mahkemeler üzerinde devlet baskısı olduğunu düşünmektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe mahkemeler üzerinde devlet baskısının arttığı kanaati yaygınlaşmaktadır. En düşük eğitimlilerin yüzde 37.4'ü, en yüksek eğitimlilerin ise yüzde 82.6'sı düşünce özgürlüğü ile ilgili davalarda mahkemeler üzerinde devlet baskısı olduğunu belirtmektedir.

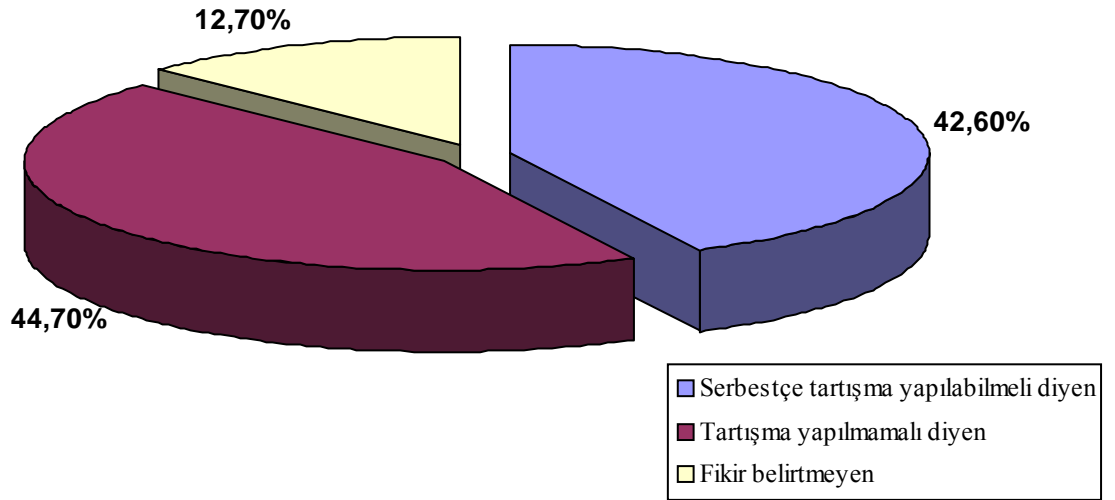
AB üyeliğine taraftar olanların yüzde 63'üne, üyeliğe taraftar olmayanların yüzde 69'una göre düşünce özgürlüğü ile ilgili davalarda, mahkemeler üzerinde devlet baskısı vardır. Haklı olduğu bir dava, Türkiye'deki mahkemelerde aleyhine sonuçlanırsa, bunu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne götüreceğini belirtenlerin yüzde 66'sı, AIHM'ne götürmeyeceğini belirtenlerin ise yüzde 62'sine göre düşünce özgürlüğü ile ilgili davalarda devlet mahkemelere baskı yapmaktadır.

Tablo K30:
Mahkemelerin verdikleri kararlar, basın-yayın organlarında serbestçe eleştirilebilmeli mi?

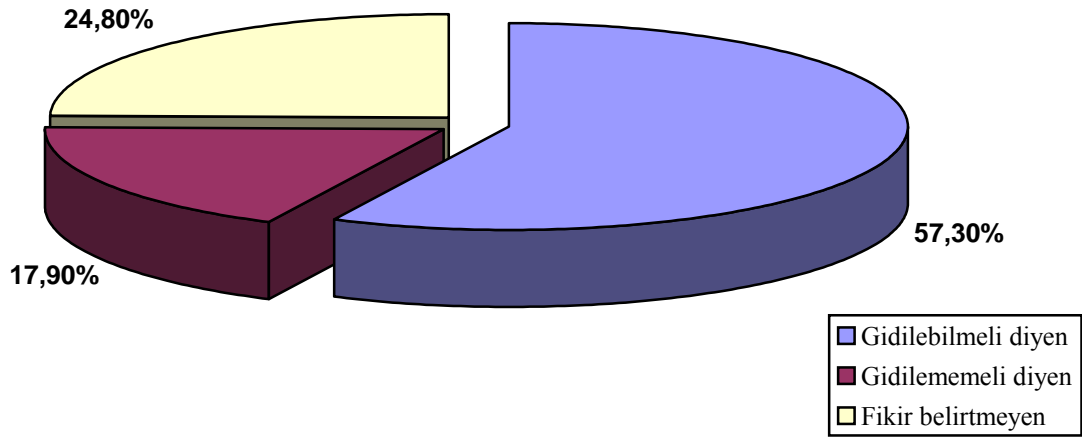
Mahkemelerin kararlarına kamuoyu denetimi sağlanması ihtiyacı, mahkeme kararlarının basın yayın organlarında serbestçe tartışılmasından yana bir tutumun gelişmesini sağlamaktadır. Toplumun yüzde 70'i bu şekildeki bir medya denetimine olumlu bakmaktadır.

Tablo K31:
Yargılaması devam eden bir dava hakkında, basın-yayın organlarında tartışmalar serbestçe yapılabilirmeli mi?

Görülmekte olan bir dava ile ilgili basın-yayın organlarında tartışmaların yapılmasında ise baskın bir genel kanaat oluşmamaktadır. Toplumun yüzde 43'ü görülmekte olan bir dava ile ilgili olarak medyada serbest tartışmaların yapılmasını olumlu bulmakta, yüzde 45'i ise olumsuz bulmaktadır.

Tablo K32:
Yüksek Askeri Şura kararlarına karşı yargıya gidilebilir mi?

Orduda görev yapan personelin Yüksek Askeri Şura kararları ile işten çıkartılması tekrarlanan bir uygulamadır. İdarenin her türlü kararının yargı denetimine açık olması ilkesiyle çatışan bir biçimde idari bir işlem niteliğinde olan YAŞ kararları yargı denetimine tabi değildir. Araştırmamızda, toplumun bu konudaki kanaati sorulmuştur. Toplumun yaklaşık yüzde 60'ı Yüksek Askeri Şura kararlarına karşı yargıya gitme yolunun açılması gerektiğini düşünmektedir. Mevcut uygulamayı uygun bulanların oranı ise sadece yüzde 18'dir. Fikir belirtmeyenlerin oranının yüksekliği (%25) ise dikkat çekicidir.

“Yüksek Askeri Şura kararlarına karşı yargıya gidilebilir mi” sorusuna, verilen cevapların, demografik, sosyo-politik kimlik, etnik köken ve güvenlik güçlerince mağdur edilip edilmemeye göre, genel ortalamadan farklılaşmalarının istatistiksel anlamlılığına bakılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, güvenlik görevlilerince mağdur edilenlerin yüzde 70.9'u, Kürt kökenlilerin yüzde 67.4'ü ve Ak Partililerin yüzde 63.3'ü ortalamanın üstünde oranlarda Yüksek Askeri Şura kararlarına karşı yargıya gidilebilmesini onaylamaktadır.

Eğitim düzeyi yükseldikçe YAŞ kararlarına karşı yargı yolunun açılmasına destek de artmaktadır. En düşük eğitimlilerin yüzde 33.5'i, en yüksek eğitimlilerin ise yüzde 69.6'sı YAŞ kararlarının yargıya götürülebilmesini desteklemektedir.

İfade Özgürlüğü ile İlgili Yargı Kararları ve Toplumsal Tutum

Daha önce ifade edildiği üzere Türkiye'de halkın yaklaşık yarısı mahkemelerin temel hak ve özgürlükleri ihlal ettiğini düşünmektedir. Bu, ilginç bir durumdur. Mahkeme kararlarının meşruiyeti konusunda kuşkular olduğu anlaşılmaktadır. Mahkemelerin adaleti tam olarak tesis etmedikleri düşünülmektedir. Mahkemelerin kanunları adil ve tarafsız olarak uyguladığını düşünenlerin oranı sadece yüzde 21 düzeyindedir.

Hakimlerin suç kapsamında düşündüğü ifadeleri (özellikle siyasi içerikli olanlar), toplum da suç kapsamında görmekte midir? Bunu tespit etmek amacıyla bir soru grubu oluşturulmuştur. Sorular, Türkiye'deki yargı sürecinde mahkumiyet alan ifade özgürlüğü mağdurlarının mahkumiyetlerine yol açan sözlerden seçilmiştir. İfadelerin başına da kısa açıklayıcı ibareler eklenmiştir.

Burada bir yönlendirme etkisi ortaya çıkmaması için, ifadelerin kimler tarafından söylendiğine ve sonuçta mahkum olduklarına değinilmeden sadece yalın ifadeler dile getirilmiş ve bunların suç kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorulmuştur. Burada yer alan ifadelerin sahiplerinin bir kısmı, halkı din, dil ve mezhep farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa sevk etmek, bir kısmı yargı mensuplarını küçük düşürmek, bir kısmı da bölücülük yapma gerekçesiyle mahkum olmuştur.

Cevapların dağılımına bakıldığında, ifadelerin hiç birinin suç kapsamına girmemesi gerektiği konusunda bir uzlaşmanın varolduğu görülmektedir. Burada bir noktaya dikkat çekmek yararlı olabilir. Bir ifadenin suç kapsamına girip girmemesi sadece o ifadenin sözlük anlamıyla belirlenemez. Söylendiği bağlam, yer, söylenme nedeni ve etkileri de göz önüne alınmalıdır. Bu yüzden anketteki ifadeler verilen cevapların, sözlerin dile getirildikleri bağlam ve diğer koşulların gözönüne alınması ile farklılaşabileceği ileri sürülebilir ve bunun doğruluk payı da vardır. Ancak bu ifadelerin suç kapsamına girmemesi gerektiğini düşünenlerin oranının çok yüksek olması, ifade özgürlüğü konusunda mahkeme kararlarının halkın tercihlerini tam olarak yansıtmadığını ortaya koyması bakımından önemli bir gösterge olarak alınabilir.

Tablo K33:
Aşağıda farklı kişiler tarafından dile getirilen ifadeler yer almaktadır.
Sizce bu ifadeler suç kapsamına girmeli mi?

	Suç kap- samına girmeli di- yen	Suç kap- samına girmemeli diyen	Fikir belirtme- yen	TOPLAM
Bir kişinin “ <i>Deprem toplum için ilahi bir ikazdır</i> ” demesi.	20,2	72,2	7,6	100,0
Bir kişinin “ <i>Deprem, topluma zulmedenler için ilahi bir ikazdır</i> ” demesi.	21,1	68,9	9,9	100,0
Bir kişinin hakimleri kastederek “ <i>Bilgiye kapalılar, geniş görüşlülük vasfına sahip değiller, görevlerini el yordamıyla yerine getirmeye çalışıyorlar ve bundan hiç rahatsızlık duymuyorlar, özgürlüklerin sistematik kısıcısı olmaktan rahatsızlık duymayan Anayasa Mahkemesi'nin ta kendisidir</i> ” demesi.	19,0	56,9	24,1	100,0
Bir kişinin eleştiri yaparken “ <i>Bu ülkeyi birkaç zorbaya ve yargının içine yerleşmiş, siyasi görüşlerine göre karar veren hukukçulara bırakmamak lazım</i> ” demesi.	16,9	67,2	15,9	100,0
Bir kişinin yolsuzlukları ve çeteleri eleştirirken “ <i>Çete devleti katillerini aklıyor, Susurluk'un üstü örtülüyor</i> ” demesi.	14,6	74,0	11,4	100,0
Bir kişinin sekiz yıllık kesintisiz eğitim için “ <i>sekiz yıllık kesin dinsiz eğitim</i> ” demesi.	37,7	49,7	12,7	100,0
Bir kişinin “ <i>Güneydoğu Anadolu'da Kürtlere baskı yapılıyor, hiç kimse durup dururken dağa çıkmaz</i> ” demesi.	23,9	59,6	16,5	100,0

İnsan Hakları Kuruluşlarının Tanınma Düzeyi ve İmajları

İnsan hakları ile ilgili olarak faaliyette bulunan özel ve kamusal kuruluşların ne düzeyde tanındığı ve bunlarla ilgili nasıl bir kanaatin oluştuğu önemlidir. Burada özellikle *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi*'nin tanınma düzeyinin çok yüksek olması dikkat çekicidir. Bu oranın yüksek olmasının nedenleri arasında insan hakların sorunlarının güncelliği, AB üyeliği süreci, genel olarak mahkeme kararlarına duyulan güvensizlik, ülke gündeminde ve özellikle de medyada bu kuruma ilişkin haberlerin çok yer alması sayılabilir. Parti kapatma ve diğer insan hakları davaları bağlamında AİHM kararları çok sık tartışılmaktadır. Bu yüzden toplumun yaklaşık yüzde 90'ı AİHM'ni bilmektedir. Bu kurumu tanıyanların yüzde 60'ının kurum hakkındaki kanaati de olumludur.

Tablo K34:
Aşağıda sıralanan insan haklarıyla ilgili kuruluşları duydunuz mu?

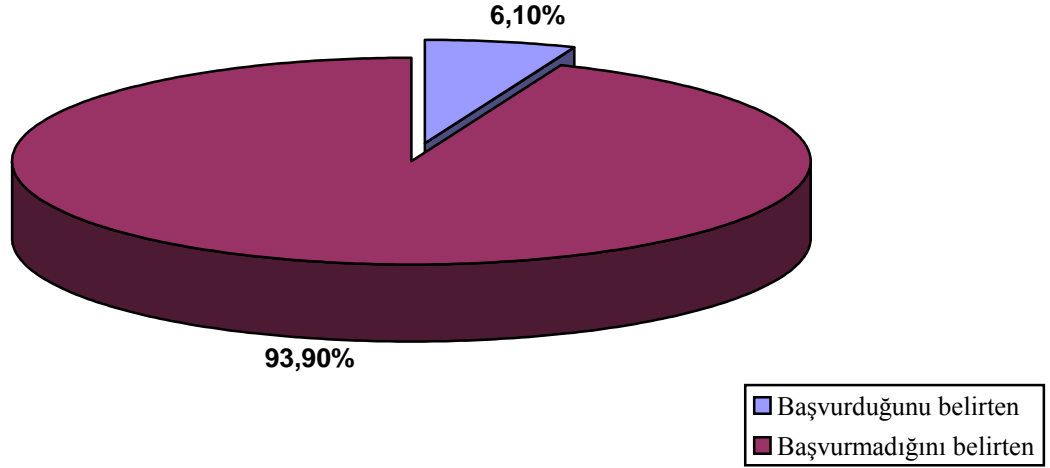
	Duyan	Duymayan	TOPLAM
	%	%	
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi	89,8	10,2	100,0
İnsan Hakları Derneği	82,2	17,8	100,0
TBMM İnsan Hakları Komisyonu	58,7	41,3	100,0
Türkiye İnsan Hakları Vakfı	48,0	52,0	100,0
Mazlum-Der	36,9	63,1	100,0
Mülki İdarelerdeki İnsan Hakları Kurulları	25,3	74,7	100,0
Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı	23,5	76,5	100,0

AİHM kadar olmasa bile Türkiye'de faaliyet gösteren insan hakları ile ilgili kurumlar da, toplumun önemli bir kesimi tarafından tanınmaktadır. Her 10 kişiden 8'i İnsan Hakları Derneği'nin adını duyduğunu belirtmektedir. Bu derneği tanıyanların yüzde 60'tan fazlası dernek hakkında olumlu kanaat sahibidir. İnsan hakları ile ilgili kuruluşların tanınma ve imajları ile ilgili olarak ilk göze çarpan bulgu, devletin bu alana ilişkin oluşturduğu TBMM insan hakları komisyonu, ve il/ilçelerdeki insan hakları kurulları gibi örgütlerin sivil insan hakları örgütlerine göre daha az olumlu bir imaja sahip olmalarıdır. İnsan hakkı ihlallerinin daha çok devlet gücünün yanlış kullanımından kaynaklandığı göz önüne alındığında, bu sonuç anlaşılabilir olmaktadır.

Tablo K35:
Aşağıda sıralanan insan haklarıyla ilgili kuruluşlar hakkında nasıl bir kanaate sahipsiniz?
 (Sadece ilgili kuruluşu duyduğunu belirtenlere sorulmuştur)

	Olumlu kanaate sahip olan %	Olumsuz kanaate sahip olan %	Fikir belirtmeyen %	TOPLAM
İnsan Hakları Derneği	62,3	21,3	16,5	100,0
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi	61,9	23,1	15,0	100,0
Mazlum-Der	56,6	18,7	24,7	100,0
Türkiye İnsan Hakları Vakfı	53,6	22,1	24,4	100,0
İnsan Hakları Kurulları	45,3	33,7	20,9	100,0
TBMM İnsan Hakları Komisyonu	38,0	39,2	22,8	100,0
Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı	33,1	45,3	21,6	100,0

Tablo K36:
Bugüne kadar temel haklarınızın ihlali nedeniyle herhangi bir yere başvurduğunuz mu?

Temel insan haklarının kısıtlandığını düşünme oranı oldukça yüksek (%75) olmasına karşın, temel hakların ihlali nedeniyle herhangi bir yere başvurma oranı çok düşüktür (%6). Burada insan haklarının fiilen ihlal edilmesinin yanısıra, ihlal edilme baskısının da çok belirgin olduğu anlaşılmaktadır. Yani, insanlar temel haklarının kısıtlandığını düşünmekle birlikte, bunun sonucunda çok büyük bir tepki vermemektedirler. Bunda egemen siyasal kültürün bir unsuru olarak devlet toplum ilişkisinin sorunlu geçmişini ve yapısını görmek mümkündür. Temel hakların ihlali durumunda başvuru yapılan temel kurum mahkemelerdir.

Tablo K37:
Nereye başvurduunuz?

(Sadece, temel haklarının ihlali nedeniyle bir yere başvurduğunu belirtenlere sorulmuştur)
(Açık uçlu soruya verilen cevaplardan derlenmiştir)

	%
Mahkemeler	64,2
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi	7,0
Polis	6,4
İnsan Hakları Derneği	3,7
Belediye	2,7
Başbakanlık	2,7
Yargıtay	2,1
İçişleri Bakanlığı	2,1
Milli Eğitim Bakanlığı	2,1
Cumhurbaşkanlığı	1,6
TBMM	1,1
Tüketiciyi Koruma Derneği	1,1
Diğer	3,1
TOPLAM	100,0

Temel haklarının ihlali nedeniyle, hak arama girişiminde bulunan yurttaşların ikinci sırada belirttikleri kurumun AİHM olması, son derece ilginçtir. Bu, hak arama girişimlerinin ulusal alanı aştığını göstermektedir.

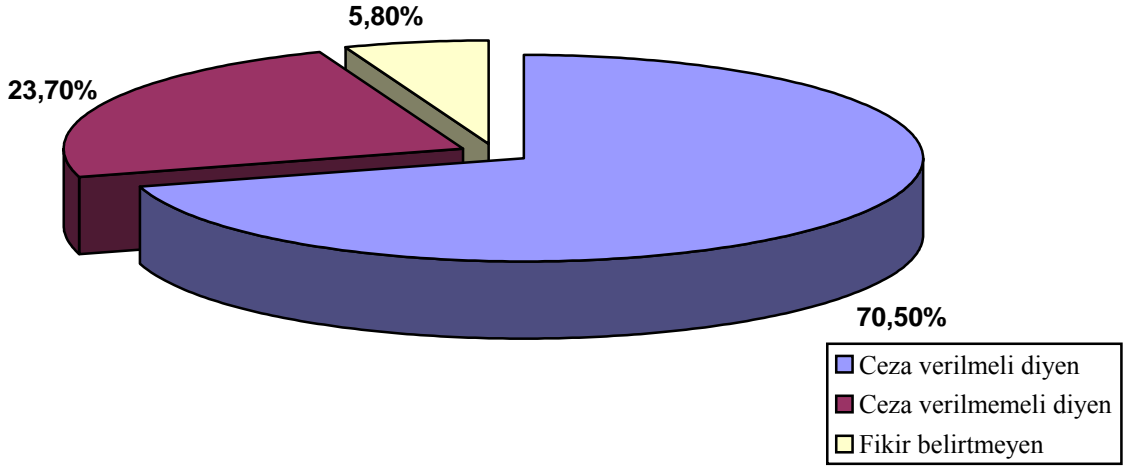
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN İÇERİK ve SINIRLARINA İLİŞKİN TUTUMLAR

İfade özgürlüğünün sınırlarının nasıl çizildiği konusunda genel kanaatleri belirlemek amacıyla farklı gruplarda toplanan çeşitli sorular sorulmuştur. Bu soru gruplarında yer alan sorular aynı tutumun farklı ifadelerle ölçülmesini amaçlamaktadır.

Basın Yayın Özgürlüğü

Basın-yayın organları üzerindeki devlet denetimi yaygın baskı türlerinden biridir. Basın-yayın özgürlüğü ifade özgürlüğünün hem bir biçimi hem de bir aracıdır. Devlet denetiminin en yaygın gerekçeleri müstehcenlik ve siyasal “hassasiyetler”dir. Neyin müstehcen olduğu, zaman ve duruma göre değişmekle birlikte, müstehcenlik kavramı kendiliğinden olumsuz bir imaj taşımaktadır. Bu nedenle toplumun yüzde 70’i radyo ve televizyonlarda müstehcen yayınların RTÜK yoluyla yasaklanmasına olumlu bakmaktadır. Bu pornografinin ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmemesi yönündeki yüzde 64’lük tutumla örtüşmektedir. Ancak radyo ve televizyonların siyasal yayınları nedeniyle cezalandırılmasına aynı düzeyde olumlu destek sözkonusu değildir. Toplumun yüzde 53’ü televizyon ve radyoların siyasi yayınları nedeniyle RTÜK tarafından cezalandırılması gerektiği görüşündedir.

Tablo K38:
Televizyonlara, müstehcen yayın yapmaları durumunda
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından ceza verilmeli mi?

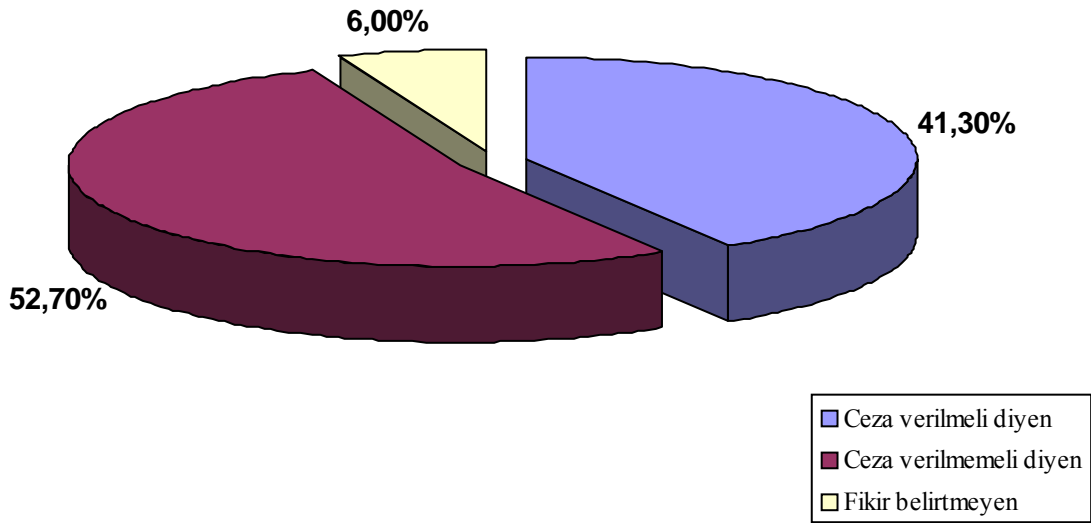
Siyasi yayın yaptığı için RTÜK’ün radyo ve televizyonlara ceza verilmesini onaylayanların yüzde 74’ü, ceza verilmesine karşı çıkanların yüzde 79’u temel hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılmadığını hissetmektedir. RTÜK’ün siyasi yayın yapan radyo ve TV’leri cezalandırmasını onaylayanların yüzde 18’ine, onaylamayanların ise yüzde 15’ine göre Türkiye’de insanlar düşüncelerini özgürce ifade edebilmektedir. Siyasi yayınların RTÜK tarafından cezalandırılmasını onaylayanların yüzde 91’ine, cezalandırmayı reddedenlerin ise yüzde 95’ine göre, düşünce özgürlüğü toplumun barış içinde yaşaması için mutlaka gereklidir.

Siyasi yayın yapan radyo ve TV’lerin cezalandırılmasını isteyenlerin yüzde 35’ine, cezalandırmaya karşı çıkanların yüzde 31’ine göre Türkiye’de düşünce özgürlüğü sorunu yoktur; ideolojik gruplar bunu istismar etmektedir.

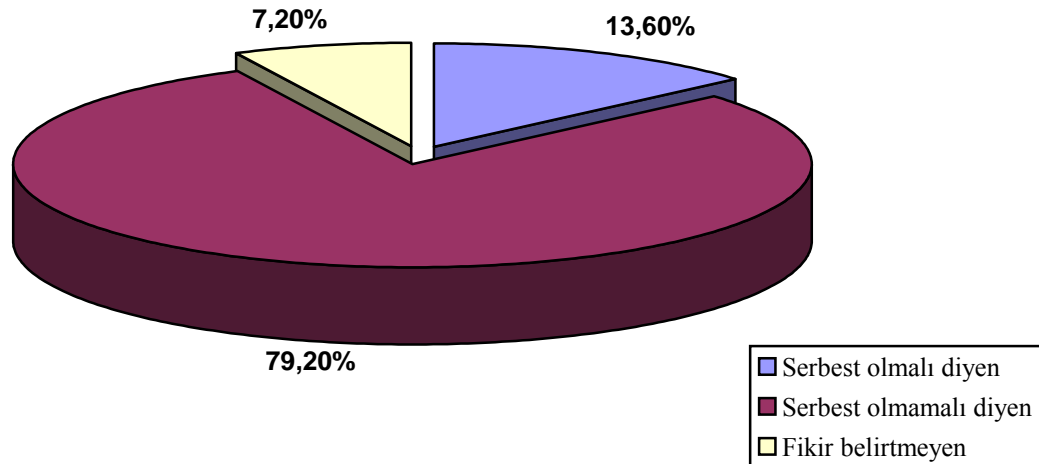
RTÜK'ün siyasi yayınlar dolayısıyla cezalarını uygun görenlerin yüzde 87'si, uygun görmeyenlerin ise yüzde 91'i düşünce açıklamasının hiçbir şekilde suç olmaması gerektiğini düşünmektedir.

Siyasi parti kapatmalarına ilişkin tutum ile, RTÜK'ün siyasi yayınlar dolayısıyla verdiği cezalara ilişkin tutum arasında da doğrusal bir ilişki vardır. Buna göre, RTÜK'ün cezalarına olumlu yaklaşanların yüzde 35'i, olumsuz yaklaşanların ise yüzde 25'i siyasi parti kapatmalarını tasvip etmektedir.

Tablo K39:
Radyo ve televizyonlara, siyasi yayınlar yapımları durumunda RTÜK tarafından ceza verilmeli mi?

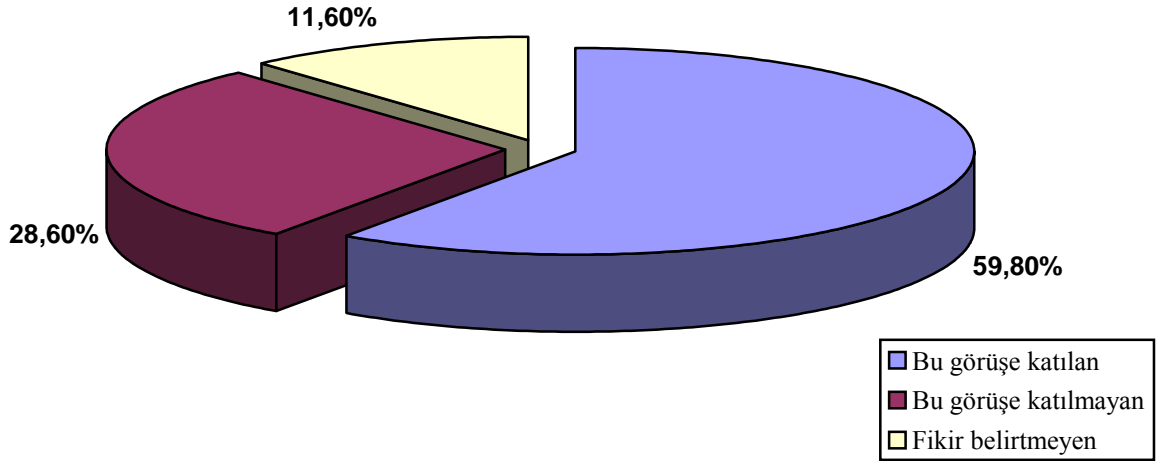

Tablo K40:
Televizyonların ve gazetelerin, ırkçılığı öven beyanları yayınlamaları serbest olmalı mı?

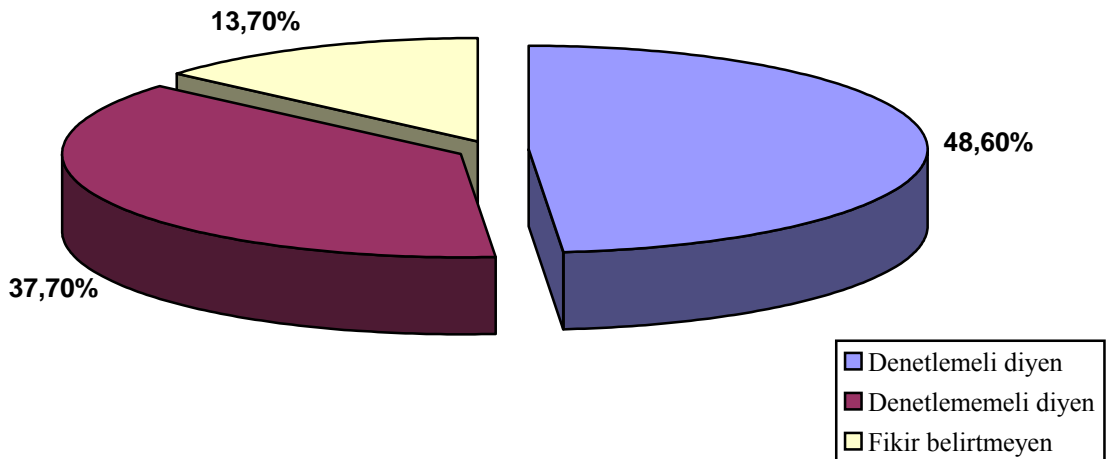
İfade özgürlüğüne bakışta, ırkçılık yanlısı beyanların medyada serbestçe yer alıp yer almaması da tutum ölçme bakımından önemlidir. Toplumun sadece yüzde 14'ü ırkçılığı öven beyanların basın yayın organlarında yayınlanmasına olumlu bakmaktadır.

Tablo K41:
"Gizli belgeleri bir şekilde ele geçirerek yayınlayan gazeteci, haber kaynağını açıklamaya zorlanmamalıdır" görüşüne katılıyor musunuz?

Türk toplumunun yüzde 60'ı gizli belgeleri ele geçiren medya mensuplarının bunları yayınlaması halinde haber kaynaklarını açıklamaya zorlanmamaları gerektiğini düşünmektedir.

Tablo K42:
Devlet, İnternet üzerinden yapılan her türlü iletişimi denetlemeli mi?

İnternet, son yılların ve yakın gelecek dönemin en önemli iletişim aracıdır. Sadece iletişim alanında değil, finans, muhasebe ve ekonominin diğer alanlarında da internet devrimsel bir etki yaratmıştır. Ancak internet, sunduğu imkanlar kadar yeni sorunlar da getirmektedir. Bu yüzden

internetin denetimi gündeme gelmektedir. Toplumun yaklaşık yarısı devletin internet üzerinden yapılan iletişimi denetlemesi gerektiğini savunmaktadır. Burada internet kullanmayanların daha yasakçı olduğu görülmektedir. İnternet kullananların yüzde 52'si internet üzerinde devlet denetimine karşı çıkarken, kullanmayanların ise sadece yüzde 32'si bun karşı çıkmaktadır.

Tablo K43:

İnternet Kullanıyor musunuz?

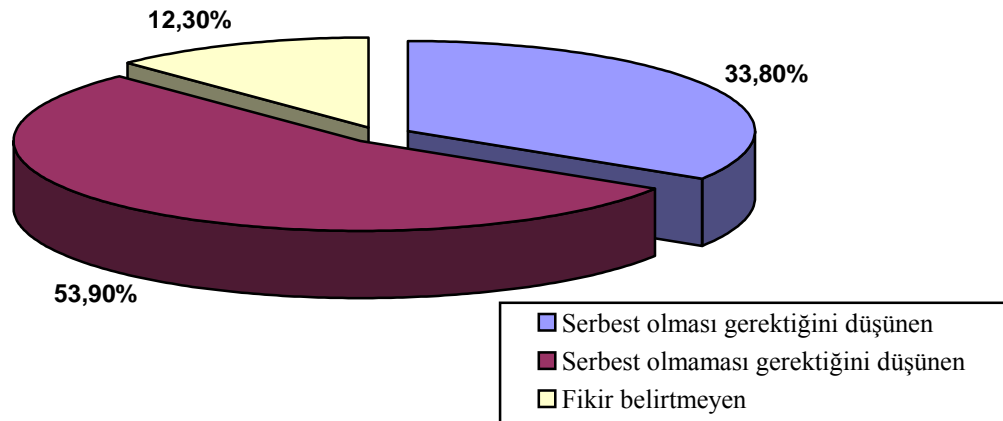
	Sayı	%
Şimdiye kadar hiç kullanmamış olan	2055	67,1
Çok nadir kullanan	423	13,8
Haftada birkaç kez kullanan	362	11,8
Her gün düzenli kullanan	189	6,2
Kullanan ancak hangi sıklıkla olduğunu belirtmeyen	32	1,0
TOPLAM	3060	100,0

Ana Dilde Eğitim ve Yayın

Türkiye'de yabancı dilde eğitimden söz edildiğinde akla, İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerinden eğitim yapmak gelmektedir. Anadilde eğitim sözkonusu olduğunda ise Kürtçe eğitim öne çıkmaktadır. Diğer etnik grupların anadilde eğitim konusunda belirgin bir talepleri kamuoyuna yansımamaktadır. Bu durum büyük oranda Kürt etnik kökeninin yaygınlığından kaynaklanmaktadır. Araştırmamızda eğitimin düzeyi ve verildiği bölge belirtilmeden, okullarda Kürtçe ile eğitim-öğretimin serbest olup olmamasına ilişkin halkın kanaatleri sorulmuştur.

Tablo K44:

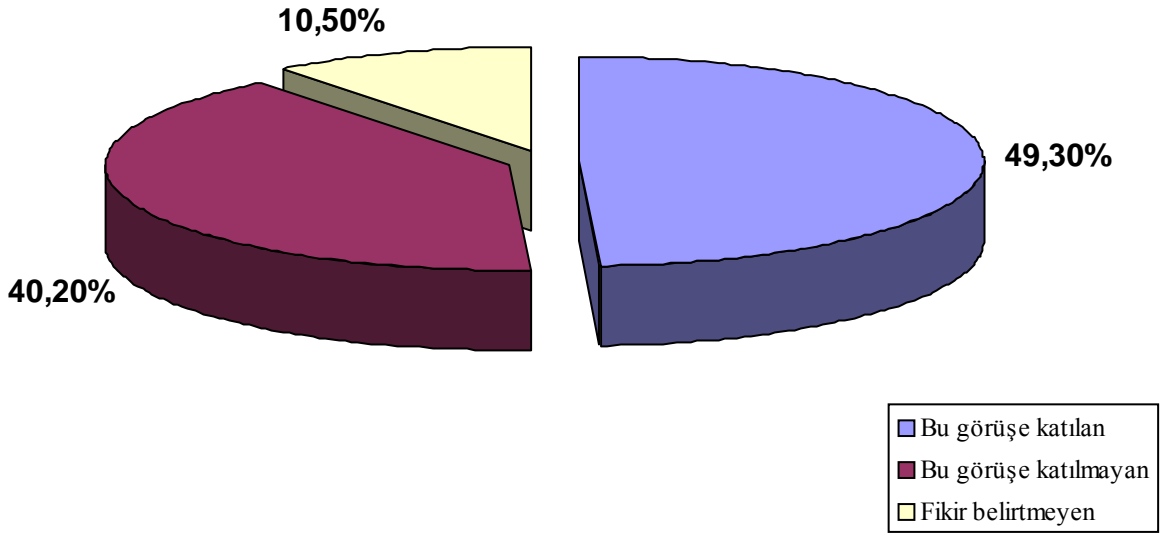
Okullarda Kürtçe ile eğitim-öğretim serbest olmalı mı?

Toplumun yaklaşık yüzde 34'ü okullarda Kürtçe ile eğitim-öğretimin serbest olmasını savunurken, yüzde 54'ü buna karşı çıkmaktadır. Sorunun kapsamının genişliği dikkate alındığında, yüzde 34'lük bir serbestlik tutumunun oldukça yüksek bir oran olduğu söylenebilir. Ayrıca, Kürt kimliği üzerine siyaset yapan DEHAP'a oy vereceklerin yüzde 6 oranında olduğu dikkate alındığında, bu sonuç anlamlıdır.

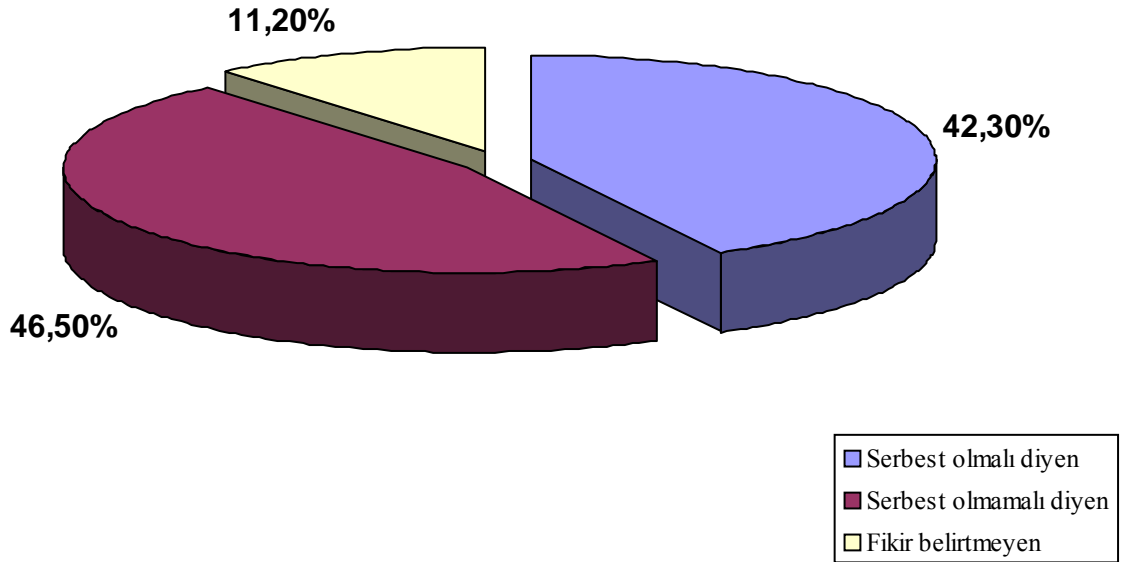
Güvenlik güçlerince mağdur edilenlerin yüzde 52.1'i, Kürt etnik kimliğine sahip olanların yüzde 65.7'si ve DEHAP'luların yüzde 90.6'sı ortalamanın üstünde oranlarda okullarda Kürtçe ile eğitim ve öğretimin serbest olmasını desteklediklerini belirtmişlerdir. MHP'lilerin ise yüzde 79.8'i bu soruya olumsuz cevap vermiştir. Kürtçe ile eğitim-öğretimin serbest olmasına olumlu yaklaşan MHP'lilerin oranı ise yüzde 17 civarındadır.

Tablo K45:
“Kürtçe başta olmak üzere, diğer yerel dillerde de öğretim yapılması Türkiye’yi böler” görüşüne katılıyor musunuz?

Kürtçe eğitime karşı ileri sürülen en önemli gerekçe, bunun ülke bütünlüğünü zedeleyeceğine ilişkindir. Bu kaygının ne kadar paylaşıldığını görmek için görüşülen kişiye “Kürtçe başta olmak üzere, diğer yerel dillerde de öğretim yapılması Türkiye’yi böler” ifadesine ne kadar katıldığı sorulmuştur. Buna verilen cevaplara bakıldığında toplumun neredeyse yarısının böyle bir kaygı taşıdığı gözlenmektedir. Güvenlik güçlerince mağdur edilenlerin yüzde 38.9'u ve Kürt etnik kimliğine sahip olanların yüzde 24.1'i ortalamanın altında oranlarda, Kürtçe başta olmak üzere, diğer yerel dillerde de öğretim yapılmasının Türkiye'nin bütünlüğü için tehdit oluşturacağını düşünmektedirler.

Tablo K46:
Kürtçe televizyon ve radyo yayını yapmak serbest olmalı mı?

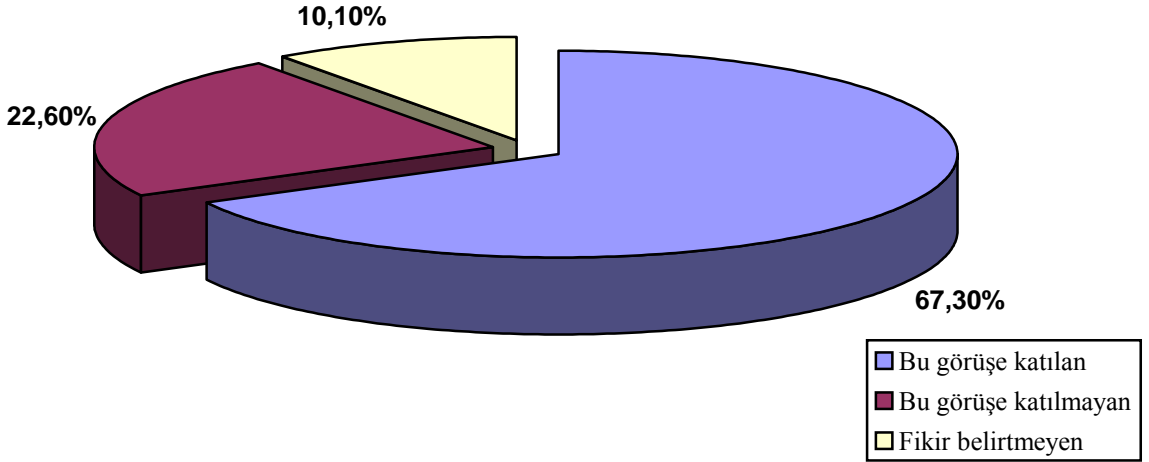
Türkiye’de basın yayın özgürlüğü konusunda bir önemli konu da Kürtçe yayınların serbest olup olmamasıdır. Bu amaçla sorulan “Kürtçe televizyon ve radyo yayını yapmak serbest olmalı mı?” sorusuna genel olarak toplumun yüzde 42.3’ü “evet” cevabı vermiştir. Bu soruya olumsuz cevap verenlerin oranı yüzde 46.5 iken, fikir belirtmeyenler yüzde 11.2 oranındadır. Güvenlik güçlerince mağdur edilenlerin yüzde 61.1’i ve Kürt kökenlilerin yüzde 75.2’si genel ortalamanın üstünde oranlarda Kürtçe televizyon ve radyo yayını yapmanın serbest olmasını olumlu karşılamaktadır.

Eğitim düzeyi ile Kürtçe TV ve radyo yayınının serbest olmasını destekleme arasında pozitif bir ilişki vardır. İlkokul mezunlarının yüzde 34’ü, en yüksek eğitimlilerin ise yüzde 70’i Kürtçe TV ve radyo yayınının serbest olmasını olumlu karşılamaktadır. Siyasi partiler bakımından da Kürtçe yayın konusuna yaklaşım farklılaşmaktadır. AKP’lilerin yüzde 39’u, CHP’lilerin yüzde 49’u, GP’lilerin yüzde 36’sı, DEHAP’lıların yüzde 90’ı ve MHP’lilerin yüzde 24’ü TV ve radyolarda Kürtçe yayına taraftardır. Siyasi partilerin kapatılmasını onaylayanların yüzde 30’u, onaylamayanların ise yüzde 50’si TV ve radyolarda Kürtçe yayına taraftardır. AB üyeliğine taraftar olanların yüzde 46’sı, üyeliğe karşı olanların ise yüzde 36’sına göre TV ve radyolarda Kürtçe yayın serbest olmalıdır.

Dini Özgürlükler

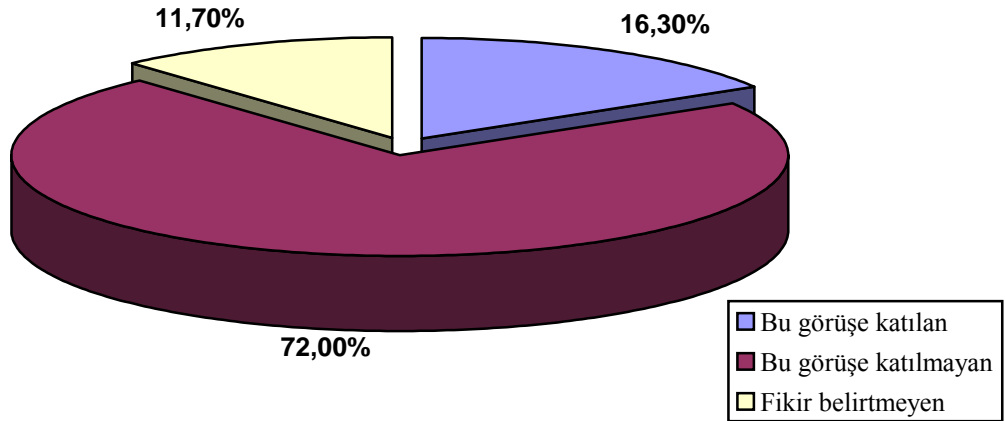
Dinin kamusal alandaki yerinin ne olması gerektiği, Türkiye’de toplumsal ve siyasal tartışmalarda merkezi rol oynamaktadır. Bu tartışmalarda diyanet işleri teşkilatının konumu ve rolü önemlidir. Toplumun yüzde 67’si, Diyanet İşleri teşkilatının bütün dinlere ve mezheplere hizmet verecek şekilde yeniden düzenlenmesi düşüncesini olumlu karşılamaktadır.

Tablo K47:
“Diyanet İşleri Teşkilatı, bütün dinlere ve mezheplere hizmet verecek şekilde yeniden düzenlenmelidir” görüşüne katılıyor musunuz?

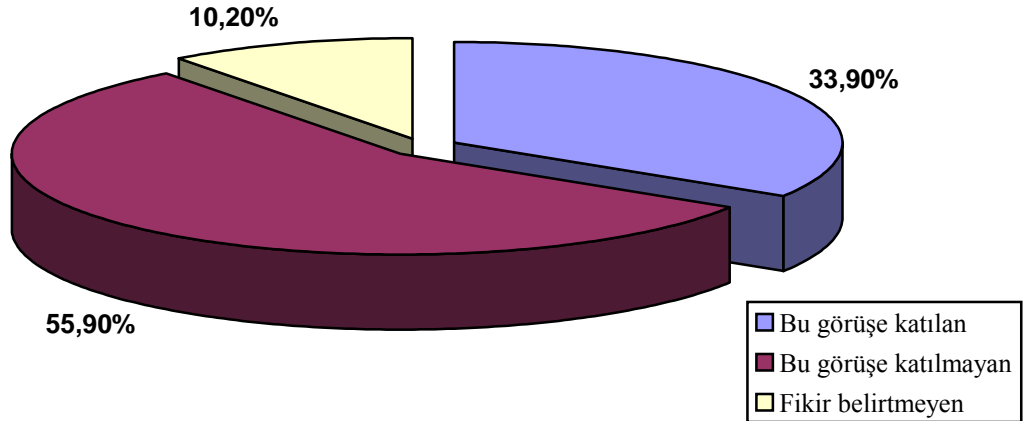
Yapılan analizlerde, DYP ve MHP’lilerin tutumlarının genel ortalamadan farklılık gösterdiği belirlenmiştir. DYP’lilerin yüzde 53.7’si, MHP’lilerin ise yüzde 56.7’si genel ortalamanın anlamlı düzeyde altında bir oranda Diyanet İşleri teşkilatının bütün dinlere ve mezheplere hizmet verecek şekilde yeniden düzenlenmesine olumlu yaklaşmaktadır. CHP’liler (%75.5) ve DEHAP’lılar (%86.3) ise genel ortalamanın üstünde bir oranda bu görüşü paylaşmaktadır.

Tablo K48:
“Diyanet İşleri Teşkilatı kaldırılarak, din hizmetleri cemaatlere bırakılmalıdır” görüşüne katılıyor musunuz?

Ancak diyanet işleri teşkilatının kaldırılması ve din hizmetlerinin cemaatlere bırakılmasına toplumun sadece yüzde 16’sı olumlu bakmakta, yüzde 72’si de buna karşı çıkmaktadır. Diyanet işleri teşkilatının kaldırılmasına DEHAP’lılar ortalamasının altında yüzde 52.5 oranıyla karşı çıkarırken, MHP’liler ortalamasının üstünde yüzde 77.1 oranında diyanet teşkilatının kaldırılmasına karşı çıkmaktadır.

Tablo K49:
“İslami tarikatlar ve cemaatler faaliyetlerini serbestçe yürütebilmelidir” görüşüne katılıyor musunuz?

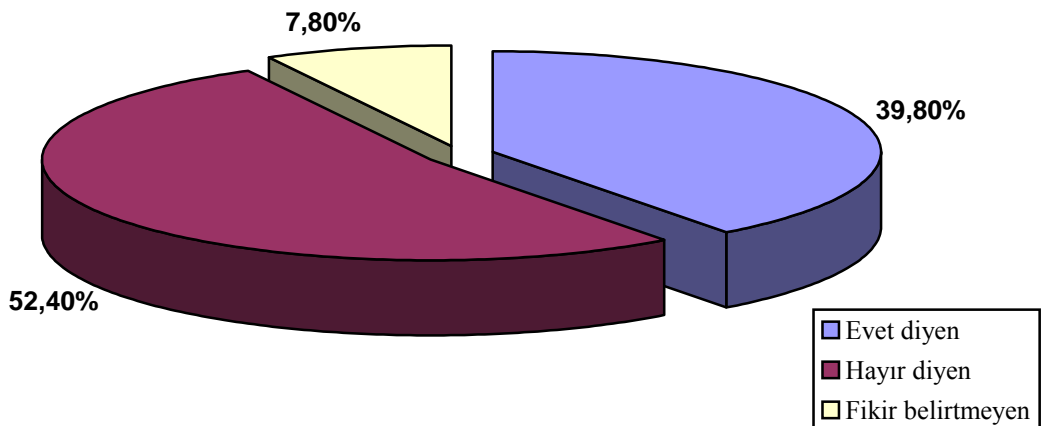

Devletin dini hizmetlerden elini çekmemesi gerektiği tezini destekler biçimde toplumun sadece yüzde 34’ü İslami tarikat ve cemaatlerin serbestçe faaliyet yürütmelerine olumlu bakmakta, yüzde 56’sı ise buna karşı çıkmaktadır.

Bu soruya verilen cevapların, demografik, sosyo-politik kimlik, etnik köken ve güvenlik güçlerince mağdur edilip edilmemeye göre, genel ortalamadan farklılaşmalarının istatistiksel anlamlılığına bakılmıştır. Analizlerde, erkeklerin yüzde 39.4’üne karşılık kadınların yüzde 28.1’i cemaat ve tarikatların serbestçe faaliyet göstermesine olumlu yaklaşmaktadır. Ak Partililerin yüzde 56.2’si ortalamanın üstünde oranlarda İslami tarikatlar ve cemaatlerin faaliyetlerini serbestçe yürütebilmelerini desteklemektedir.

Toplumun genel ve soyut özgürlükçü tercihlerinin yanısıra, tarikat ve cemaatlerin serbest bırakılmaması yönündeki ağırlıklı yönelişin laiklik tartışmalarına bağlanabileceği gibi, cumhuriyetin cemaat/tarikat dışı bir İslam anlayışının yaygınlığı ve yerleşikliğiyle açıklanabilir. Ayrıca, serbestlik yanlısı kadınların oranının erkeklerden yüzde 10 daha az olması dikkate değer bir sonuçtur.

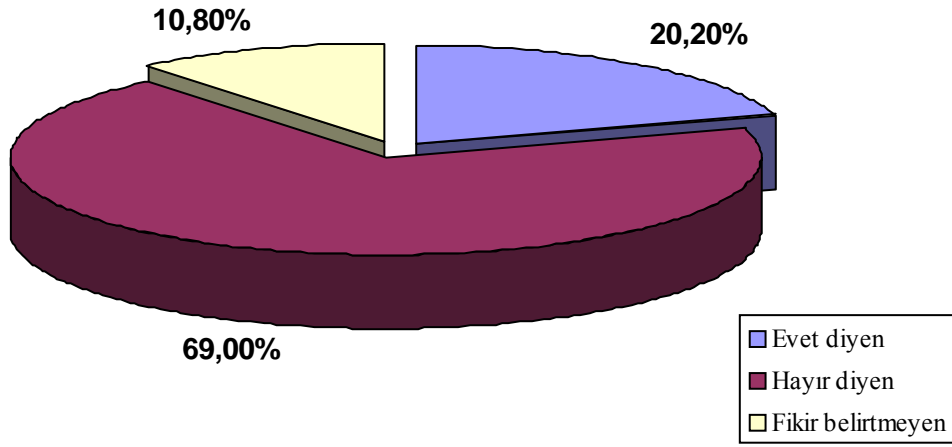
Tablo K50:
Dince kutsal sayılan değerlerin eleştirilmesi serbest olmalı mı?

Dini değerlere saygı kadar dini değerlerin eleştiriye açık olma derecesi de ifade özgürlüğü bakımından önemlidir. Dine saygı dindarların, dini değerleri eleştirebilme de dindar olmayanların ifade özgürlüğü bakımından önemli kabul edilebilir. Toplumun yüzde 40'ı dince kutsal sayılan değerlerin eleştirisininin serbest olması gerektiğini, yüzde 52'si de serbest olmaması gerektiğini düşünmektedir.

Yapılan analizler sonucunda, demografik özellikler, etnik köken ve siyasi parti tercihlerine göre ise, genel ortalamadan anlamlı düzeyde farklılaşma görülmemektedir.

Tablo K51:
Sizce Türkiye’de, Hıristiyanlığın ve Yahudiliğin propagandası serbest olmalı mı?

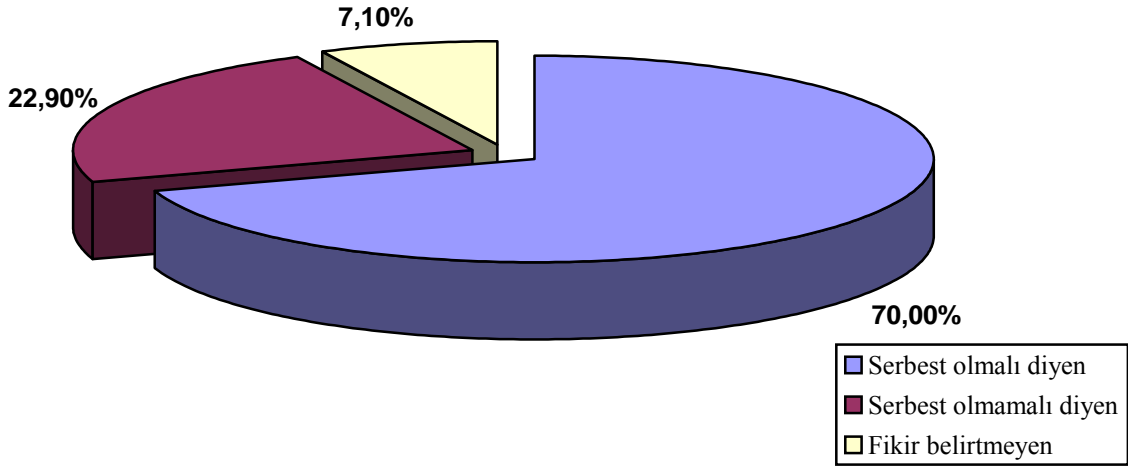

Dini ifade özgürlüğünün önemli göstergelerinden biri de yerleşik dini anlayışların dışındaki azınlık dinlerin propagandasına nasıl yaklaşıldığıdır. Türkiye’de başlıca azınlık dinleri Hıristiyanlık ve Museviliklerdir. Toplumun sadece yüzde 20’si Türkiye’de Hıristiyanlık ve Yahudiliğin propagandasının serbestçe yapılabilmesine olumlu bakmaktadır.

Eğitim düzeyi yükseldikçe başka dinlerin propagandasının serbest olmasına ilişkin olumsuz tutumda bir azalma gözlenmektedir. İlkokul mezunlarının yüzde 76.1’i, en yüksek eğitim düzeyindekilerin ise yüzde 46’sı sözkonusu dinlerin tebliğ faaliyetlerinin serbestçe yapılmasına olumsuz yaklaşmaktadır. Dolayısıyla, ilkokul mezunlarının yüzde 14’ü, üniversite mezunlarının ise yüzde 31’i sözkonusu dinlerin propagandasının serbest olmasına olumlu yaklaşmaktadır. Siyasi partilerin kapatılmasını onaylayanların yüzde 19’una, kapatmalara karşı çıkanların ise yüzde 22’sine göre Hıristiyanlık ve Yahudiliğin propagandası serbest olmalıdır. AB üyeliğine taraftar olanların yüzde 23’üne, üyeliğe karşı çıkanların ise yüzde 16’sı başka dinlerin propagandasının serbest olmasını onaylamaktadır.

Etnik kimlikler bakımından da İslam dışı dinlerin propagandasının serbestçe yapılmasına ilişkin tutumlar farklılaşmaktadır. Kürt etnik kimliğinde olanlar içinde serbestlik taraftarı olanların oranı yüzde 28 iken, Türk etnik kökenlilerde bu oran yüzde 18 düzeyindedir. AKP’lilerin yüzde 13’ü, CHP’lilerin yüzde 29’u, GP’lilerin yüzde 16’sı, DEHAP’lıların yüzde 44’ü Yahudilik ve Hıristiyanlığın Türkiye’de serbestçe tebliğ faaliyetinde bulunmasını onaylamaktadır.

Tablo K52:
Üniversitelerde başörtüsü serbest olmalı mı?

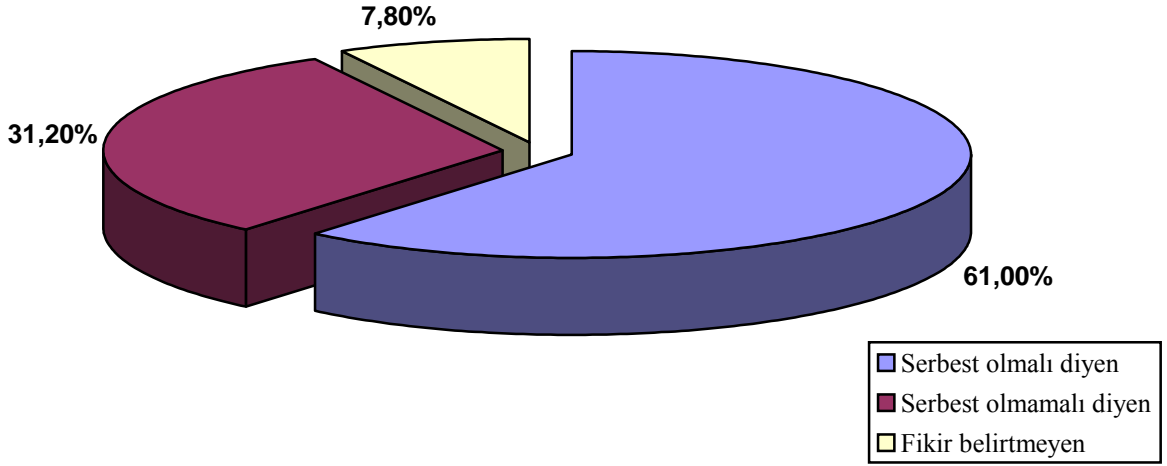

Başörtüsü veya türban sorunu, hem siyasal söylemde hem de özgürlükler alanında önemli tartışma konularından biridir. Okullarda başörtüsünün serbest olup olmaması bir özgürlük sorunu olduğu kadar, aynı zamanda bir siyasal tartışma konusudur. Tartışmanın bir yanında yer alanlar başörtüsünü bir siyasal sistem değişikliği talebi olarak görmekte ve rejime karşı tehdit olarak algılamaktadırlar. Tartışmanın diğer yanında da, bunun dinsel bir seçimin doğal sonucu olduğu ve temel hak ve özgürlükler çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Araştırma bulgularına göre, toplumun yüzde 70'i üniversitelerde başörtüsünün serbest olmasını savunmaktadır.

Başörtüsü ile ilgili tutumun demografik ve sosyo-politik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında; CHP'lilerin yüzde 42.2'si ortalamanın altında, güvenlik güçlerince mağdur edilenlerin yüzde 75.4'ü ve Ak Partililerin yüzde 90.1'i ortalamanın üstünde oranlarda üniversitelerde başörtüsünün serbest bırakılması görüşünü benimsemektedirler. Erkeklerin yüzde 74.1'ine karşılık kadınların yüzde 65.8'i başörtüsünün okullarda serbest olmasını desteklemektedir.

Gençler, başörtüsü serbestisini daha fazla savunmakta, yaş ilerledikçe serbestiliğe olan destek azalmaktadır. En genç yaş grubundakilerin başörtüsü serbestliğine verdikleri destek yüzde 72 iken, en ileri yaş grubunda olanların olumlu başörtüsünü karşılama oranı yüzde 54'tür. Eğitim düzeyi ile başörtüsü serbestisine destek verme arasında anlamlı düzeyde negatif bir ilişki vardır. En düşük eğitimlilerin yüzde 75'i, en yüksek eğitimlilerin ise yüzde 54'ü başörtüsünün üniversitelerde serbest olmasına olumlu yaklaşmaktadır.

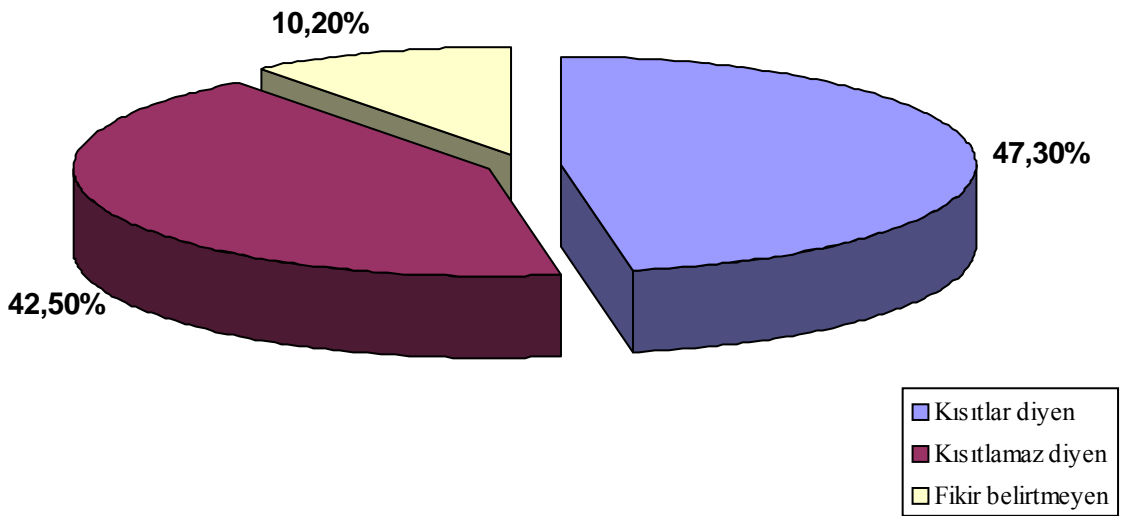
Tablo K53:
Devlet memurlarının başörtü takması serbest olmalı mı?

Başörtüsünün serbest olması yönündeki kanaat azalmakla birlikte devlet memurları için de geçerlidir. “Devlet memurlarının başörtü takması serbest olmalı mı” sorusuna, genel olarak toplumun yaklaşık yüzde 61’i olumlu, yüzde 31’i ise olumsuz yaklaşmaktadır.

Yapılan analizler sonucunda, CHP’lilerin yüzde 32.2’si, güvenlik güçlerince mağdur edilenlerin yüzde 66’sı ve Ak Partililerin yüzde 86.2’si ortalamanın üstünde oranlarda devlet dairelerinde kamu görevlilerinin başörtüsü takmasının serbest bırakılmasını olumlu karşılamaktadırlar.

Tablo K54:
Türkiye’de dindarların iktidara gelmesi, kadınların özgürlüklerini kısıtlar mı?

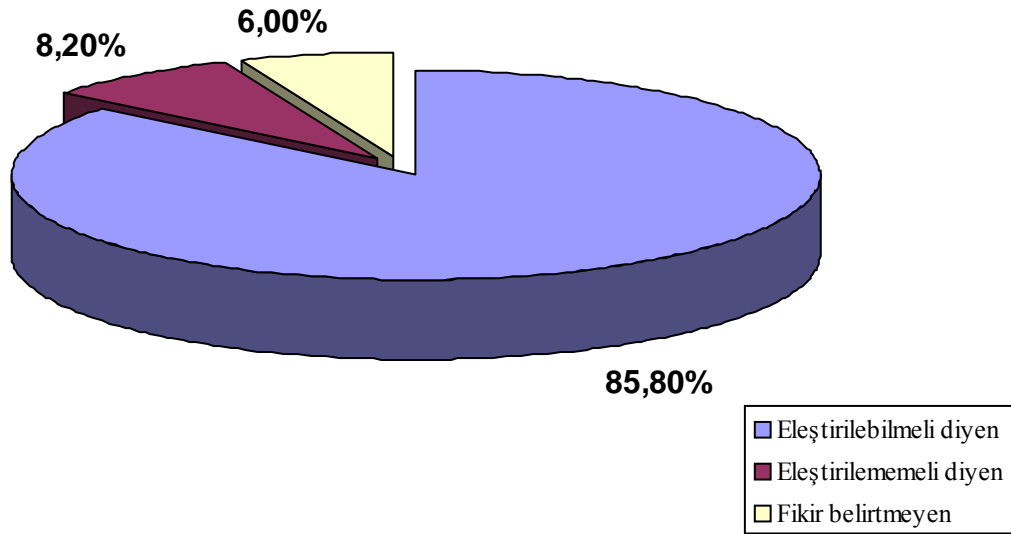
“Türkiye’de dindarların iktidara gelmesi, kadınların özgürlüklerini kısıtlar mı” sorusuna, genel olarak toplumun yaklaşık yüzde 47’si “kısıtlar”, yüzde 43’ü ise “kısıtlamaz” cevabı vermiştir.

CHP'lilerin yüzde 73.2'si ortalamanın üstünde oranlarda, Ak Partililerin yüzde 17.8'i ortalamanın altında oranlarda Türkiye'de dindarların iktidara gelmesinin, kadınların özgürlüklerini kısıtlayacağını düşünmektedirler. Eğitim düzeyi yükseldikçe dindarların iktidarında kadın özgürlüklerinin kısılacağı kanaatini taşıyanların oranında da artış olmaktadır. En düşük düzeyde eğitimlilerin yüzde 28.2'si, en yüksek eğitimlilerin ise yüzde 65.2'si dindarların iktidarında kadınların daha az özgür olacağını düşünmektedir. Kadınların yüzde 50'sine karşılık, erkeklerin yüzde 37'si dindarların iktidarının kadınların özgürlüğünü kısıtlayacağına inanmaktadır.

Devlet, Demokrasi ve Özgürlükler

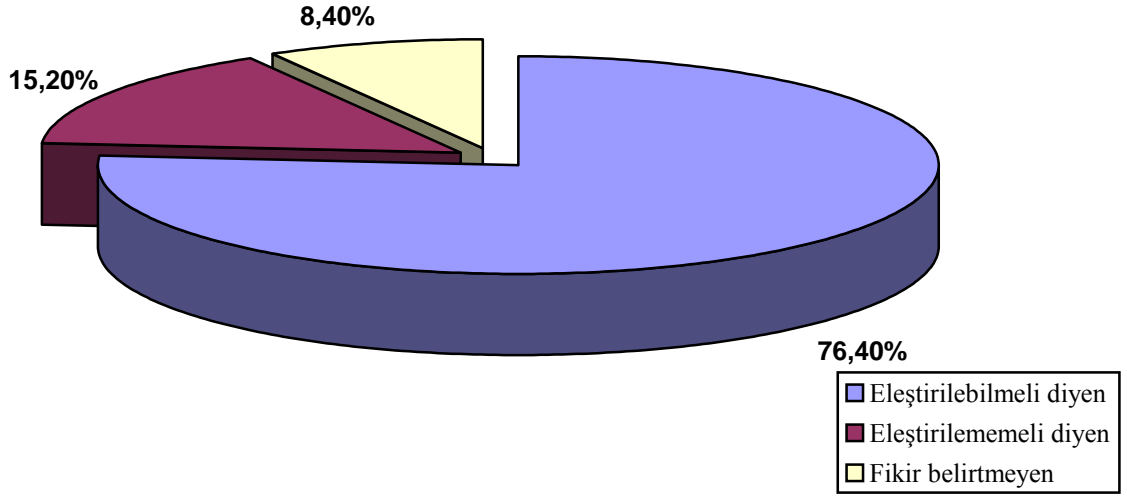
Bir ülkedeki ifade özgürlüğünün düzeyi, devlet kurumlarına yönelik eleştiri imkanının ne düzeyde olduğu ile yakından ilgilidir. Devlet gücünün eleştirilebilmesi imkanı genişledikçe ifade özgürlüğünün alanı genişlemektedir. Toplumun yüzde 86'sı vatandaşların devlet düzenini eleştirebilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu özelliğiyle toplumun, devletle ilişkisini "eleştirel bir özgürlükçülük" temelinde tanımlamak istediği söylenebilir. Bu bağlamda, TCK'nın 159.maddesinin geniş yorumuyla devlet kurumları ve temsilcilerinin korunması gerekçesiyle eleştiriye zorlaştırdığı gerçeği, halkın özgürlükçü istemleriyle çatışıyor görünmektedir.

Tablo K55:
Vatandaşlar devletin mevcut düzenini serbestçe eleştirebilmeli mi?

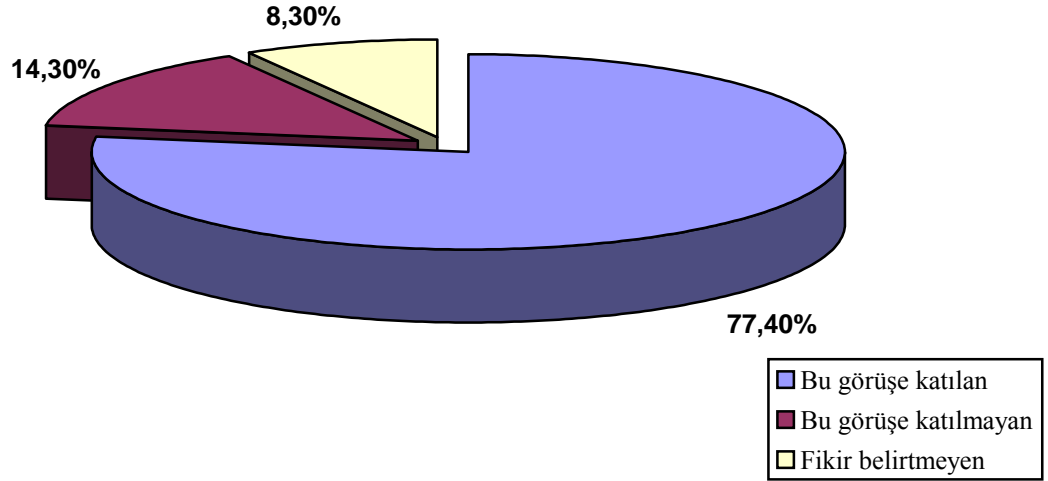

"Devletin mevcut düzenini eleştirebilme" istemi, resmi kurumların eleştirilebilmesi görüşünün de dayanaklarından olmalıdır.

Tablo K56:
Kişinin, çalıştığı resmi devlet kurumunu eleştirmesi serbest olmalı mı?

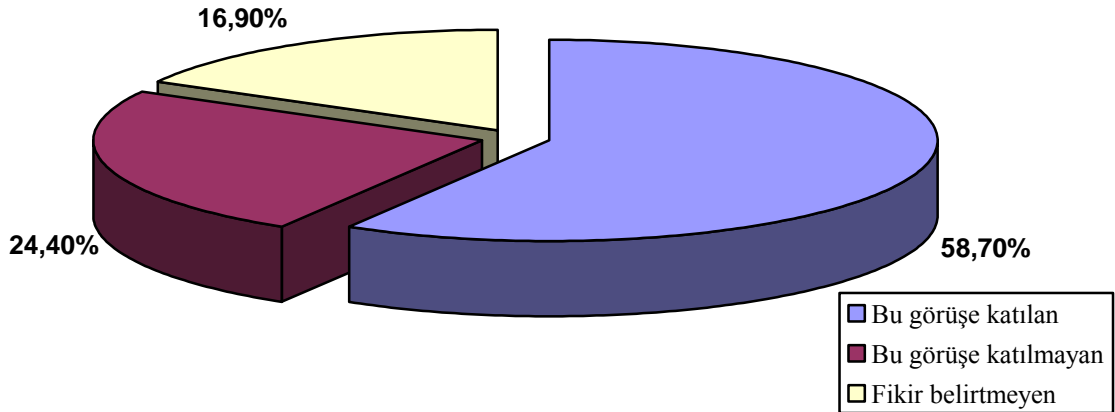

Tablo K56:
“Türkiye’de demokrasi kurum ve kurallarıyla tam olarak işletilmemektedir” görüşüne katılıyor musunuz?

Türkiye'nin “demokrasi açığı” yıllardır hem yurtiçinde hem de özellikle Avrupa ile ilişkilerde gündeme gelmektedir. Araştırmamızda kamuoyunun da bu yönde bir tutum sergilediği saptanmıştır. Toplumun yüzde 77'si Türkiye’de demokrasinin kurum ve kurallarıyla tam olarak işletilemediği kanaatindedir.

Tablo K57:
“Türkiye’de devlet, özgürlükleri kısıtlamak için güvenlik endişesini bahane olarak kullanmaktadır” görüşüne katılıyor musunuz?

Demokrasinin sağlıklı işleyip işlememesinde toplumsal güçler dengesi ile demokrasi kültürünün yerleşme düzeyi belirleyicidir. Sivil toplumun gelişmemiş olması, gücün tek merkezde toplanmasına, bunun sonucunda da devlet gücünü kullanan kesim veya kurumların demokratik süreçlerin işleyişine engel olmasına yol açmaktadır.

Özgürlükler ve güvenlik arasında kurulan negatif ilişki, insan hakları ve ifade özgürlüğünün önündeki en önemli engellerdendir. Özgürlüklerin güvenliği tehdit edici bir nitelik taşıdığına ilişkin bazı kesimlerin dillendirdiği görüşler çerçevesinde oluşan “güvenlikçi” siyasal tutum, toplum genelinde kabul görmemektedir.

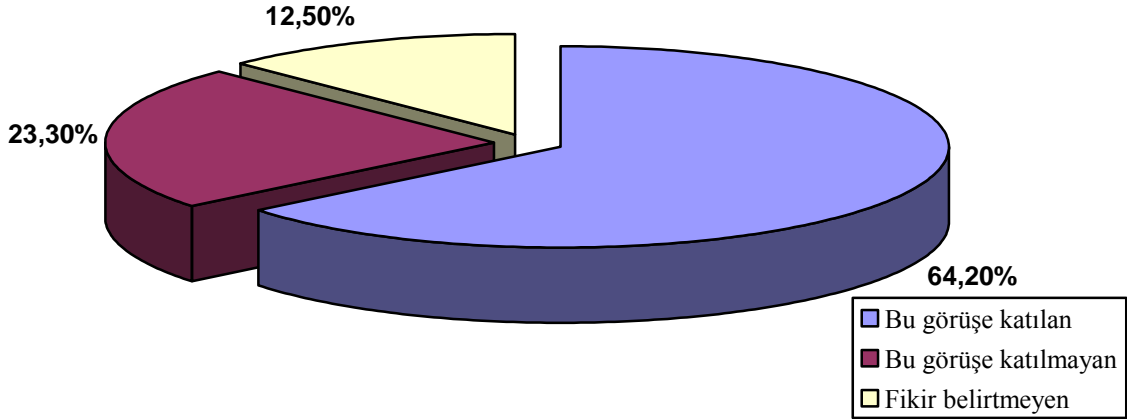
Toplumun yaklaşık yüzde 60’ı, devletin güvenlik endişesini bahane ederek özgürlükleri kısıtladığını düşünmektedir. Özellikle 11 Eylül sonrası küresel bir öncelik taşımaya başlayan “güvenlikçi” söylemin toplumsal denetimin bir aracı olarak kullanılabilmesi kamuoyunun dikkatinden kaçmamıştır. Güvenlik endişesine aşırı vurguyu gerçekçi bulmayan kamuoyu bu nedene dayanarak özgürlük alanlarının kısıtlanabileceğini bilmektedir. Kamuoyunun “güvenlikçi” değil “özgürlükçü” bir tutum aldığı rahatlıkla söylenebilir.

Bu kanaat demografik ve sosyo kültürel özelliklere göre farklılaşma göstermektedir. Güvenlik güçleri tarafından mağdur edilenlerin yüzde 74.5’i, Ak Partililerin yüzde 62.7’si ve DEHAP’lıların yüzde 80’i ortalamanın üstünde oranlarda, Türkiye’de devletin özgürlükleri kısıtlamak için güvenlik endişesini bahane olarak kullandığını düşünmektedir. Siyasi partilerin kapatılmasını onaylayanların yüzde 56’sı, onaylamayanların ise yüzde 62’si devletin özgürlükleri kısıtlamak için güvenliği bahane olarak kullandığını düşünmektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe bahane gerekçesine vurgu yapanların oranı da artmaktadır. İlkokul mezunlarının yüzde 56’sı ve üniversite mezunlarının ise yüzde 67’si devletin güvenliği bahane olarak kullandığına inanmaktadır. Türk etnik kökenlilerin yüzde 56’sı, Kürt etnik kökenlilerin yüzde 68’i de devletin güvenliğe bahane olarak başvurduğunu düşünmektedir.

Devletin güvenlik endişesini bahane ederek özgürlükleri kısıtlaması yanında, bu kısıtlamanın herkesi aynı biçimde etkilemediği, hatta devletin belirli kesimlere karşı tarafsız konumunu koruyamayıp ayrımcılık yaptığı düşüncesi geniş kabul görmektedir. Toplumun yüzde 64’ü devletin, bazı siyasi partilere karşı, haksız yere kuşkucu ve ayrımcı davrandığını düşünmektedir. Nitekim yine

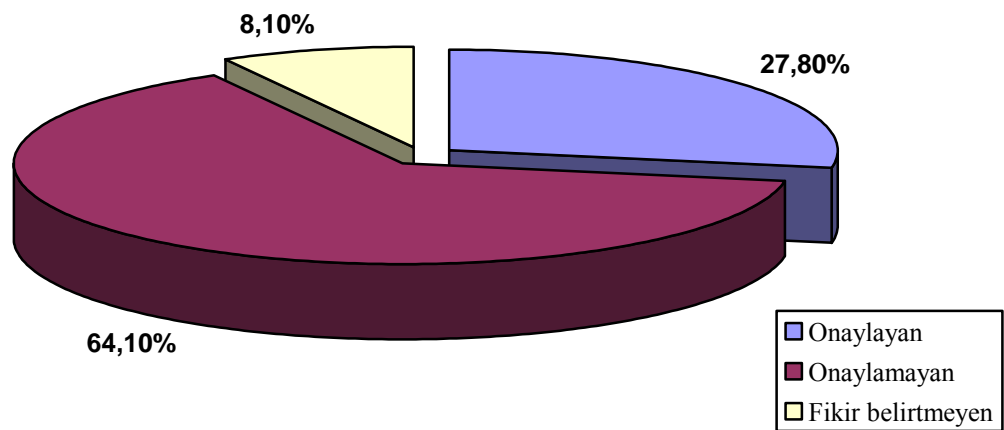
yüzde 64'ü siyasi partilerin kapatılmasına karşı olduğunu belirtmektedir. Kürt kökenlilerin yüzde 14'ü, Türk kökenlilerin ise yüzde 31'i Türkiye'de siyasi partilerin kapatılmasını onaylamaktadır.

Tablo K58:
“Devlet, bazı siyasi partilere karşı, haksız yere kuşkucu ve ayrımcı davranmaktadır” görüşüne katılıyor musunuz?

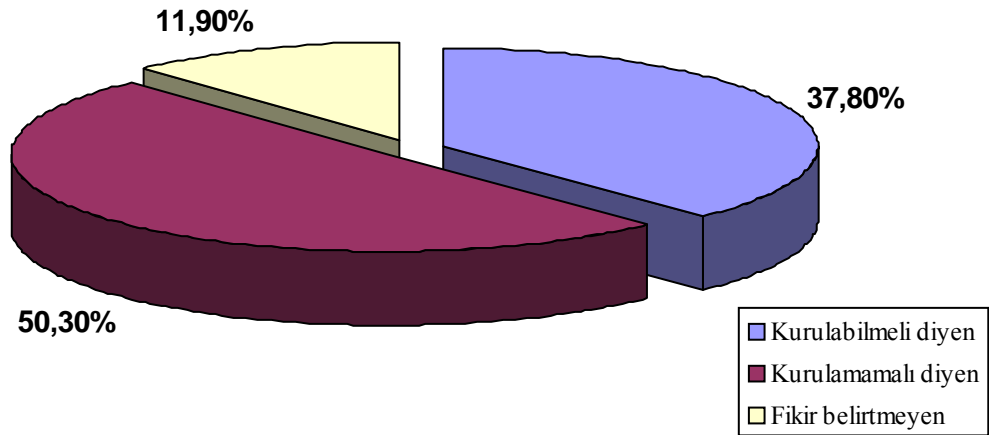
Devletin bazı siyasi partilere karşı haksız yere kuşkucu ve ayrımcı davrandığı kanaati, güvenlik güçleri tarafından mağdur edilenler arasında yüzde 78, DEHAP'lılar yüzde 85 ve Ak Partililer arasında yüzde 75 gibi ortalamanın üstünde oranlarda; ve MHP'liler arasında yüzde 61 gibi ortalamanın altında bir oranda kabul görmektedir. Doğal olarak partileri kapatılan ve mağdur edilenler arasında devletin ayrımcılık yaptığı görüşü daha fazla kabul görmektedir.

Tablo K59:
Türkiye’de siyasi partilerin kapatılmasını onaylıyor musunuz?

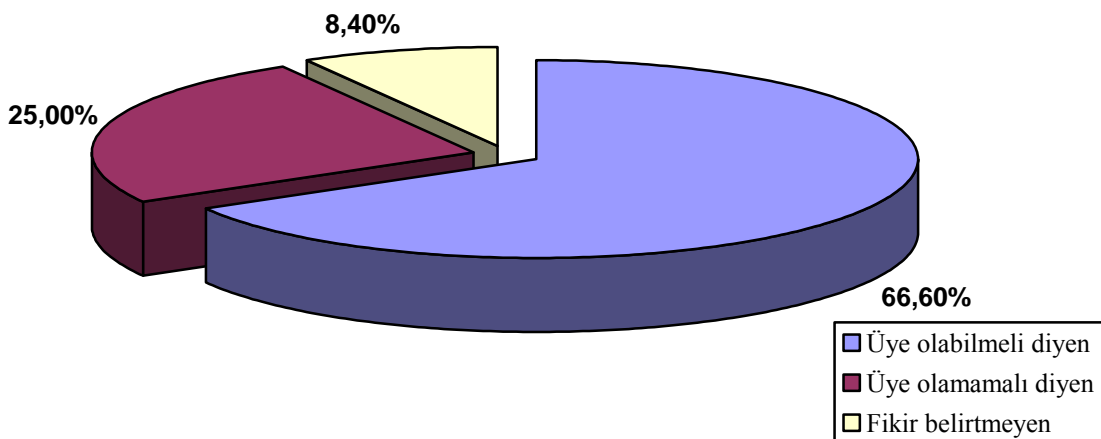
Halkın yüzde 64'lük kısmı siyasi partilerin kapatılmasını onaylamamaktadır; onaylayanların oranı yüzde 28'dir. Parti kapatmalarını onaylayanların oranı, kamuoyunun genel özgürlükçü tutumuyla az da olsa çelişkili görünmektedir. Bunda son yıllardaki kutuplaşmaların izleri bulunabilir.

Tablo K60:
Dini ve etnik kökene dayalı siyasi partiler kurulabilmeli mi?

Devletin belirli siyasal kesimlere karşı tarafsızlığını koruyamadığı ve haksız yere ayrımcılık yaptığı görüşü toplumun büyük çoğunluğu tarafından kabul edilmektedir. Ancak toplumun yarısı dini ve etnik kökene dayalı siyasi partilerin kurulmasına olumsuz bakmaktadır. Bu sonuç, “kimlik siyaseti”nin genelde kamuoyu tarafından benimsenmediğini göstermektedir. Ancak, bu konuda olumlu görüş belirtenlerin oranının yüzde 38’i bulması da, ortada bir kimlik sorununun bulunduğu işaret etmektedir.

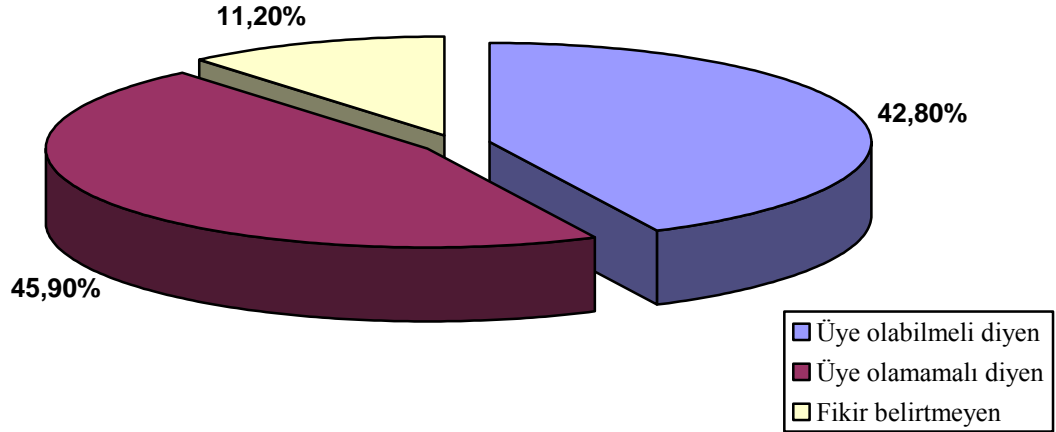
Tablo K61:
Devlet memurları istedikleri siyasi partilere üye olabilmeli mi?

Devlet memurlarının siyasi partilere üye olmaması, devletin tarafsızlığını koruma yönünde alınan bir tedbir olarak düşünülmektedir. Ancak bu durum, bir yandan da devlet memurlarının siyasal özgürlüklerini kısıtlamaktadır. Toplumun yüzde 67’si devlet memurlarının istedikleri partiye

üye olabilmesi gerektiğini düşünmektedir. Ancak emniyet, yargı ve TSK mensuplarının istedikleri partilere üye olmaları sözkonusu olduğunda, bunu uygun görenlerin oranı yüzde 43'e düşmektedir. Burada emniyet, yargı ve güvenlik işlerini yürüten memurların politize olmasından kaygı duyulduğu anlaşılmaktadır.

Tablo K62:
Emniyet, yargı ve Silahlı Kuvvetlerin mensupları, istedikleri siyasi partiye üye olabilmeli mi?

Şiddet ve İfade Özgürlüğü

Şiddet kullanımı ile ifade özgürlüğü arasında ters yönlü bir ilişki vardır. Şiddet kullanılmaya başlandığı yerde ifade özgürlüğünün alanı daralır. Şiddet kullanımı, gücün toplumsal kesimler veya bireyler arasındaki dağılımına bağlıdır. Güçlü olanların, isteklerini meşru kabul edilmeyen sınırlar içinde başkalarına dayatmaları şiddet olarak adlandırılmaktadır. Toplumun yüzde 80'i şiddet içermediği sürece her türlü düşünce açıklaması, gösteri ve yürüyüşün serbest olması gerektiğini düşünmektedir. Sadece şiddetin ortaya çıkmasından değil, şiddeti öven düşüncelerin dile getirilmesinden de kaygı duyulmaktadır. Nitekim toplumun yüzde 83'ü şiddeti öven düşünce açıklamalarının da serbest olmamasından yanadır.

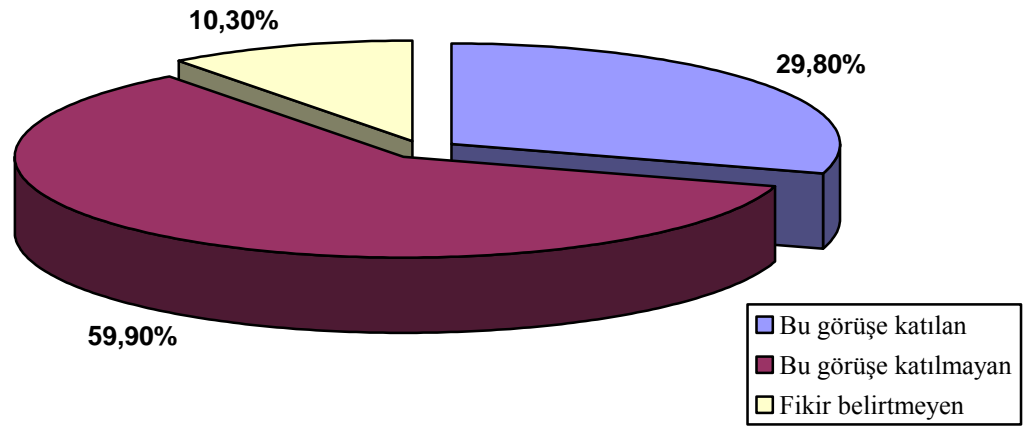
Kamuoyunun, şiddeti ifade özgürlüğünün sınırlarından birisi olarak nitelemesi, bu yöndeki uluslararası normlarla da örtüşmektedir. Benzer şekilde şiddetin bir sorgulama ve bilgi toplama aracı olarak kullanılmasına da karşı çıkmaktadır. Toplumun yüzde 77'si güvenlik güçlerinin zanlıyı konuşturmak gerekçesiyle de olsa şiddet kullanmasına karşı çıkmaktadır.

Nitekim, Terör örgütlerine ait bildirimlerin gazete ve televizyonlarda yayınlanmasının suç olması gerektiğini düşünenlerin oranı yüzde 60 civarındadır. Kürt kökenlilerin yüzde 37'si, Türk kökenlilerin ise yüzde 28'i terör örgütlerine ait bildirimlerin gazete ve televizyonlarda yayınlanmasının suç olmaması gerektiğini düşünmektedir. Siyasi partilerde, bu soruya DEHAP'lıların yüzde 45'i, MHP'lilerin ise yüzde 21'i olumlu yaklaşmaktadır.

Tablo K63:
Şiddet ve ifade özgürlüğü

	Evet	Hayır	Fikri yok	Toplam
Şiddet içermeyen her türlü düşünce açıklaması, gösteri ve yürüyüş serbest olmalı mı?	79,7	12,6	7,7	100,0
Şiddeti öven düşüncelerin açıklanması serbest olmalı mı?	12,2	82,6	5,2	100,0
Emniyet görevlileri, zanlıyı konuşturmak için gerektiğinde şiddet kullanabilmeli mi?	17,0	76,5	6,5	100,0

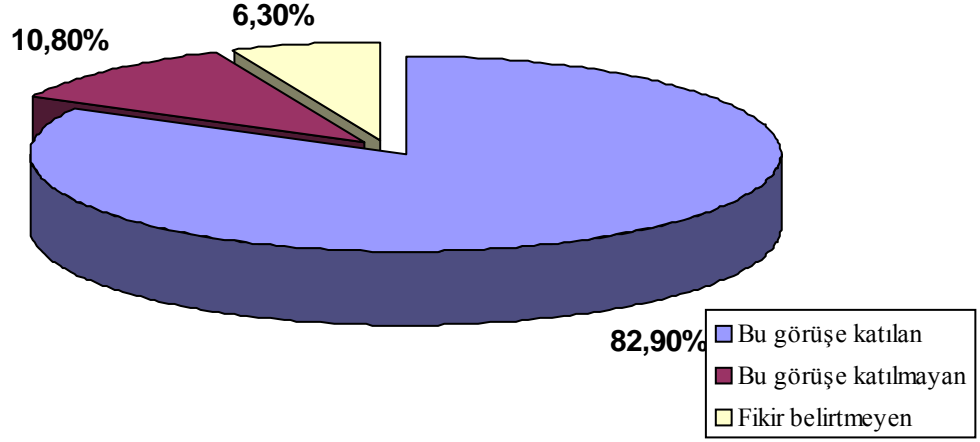
Tablo K64:
“Terör örgütlerine ait bildirilerin gazete ve televizyonlarda yayınlanması suç olmamalıdır” görüşüne katılıyor musunuz?

Özel Hayatın Mahremiyeti ve Cinsellik

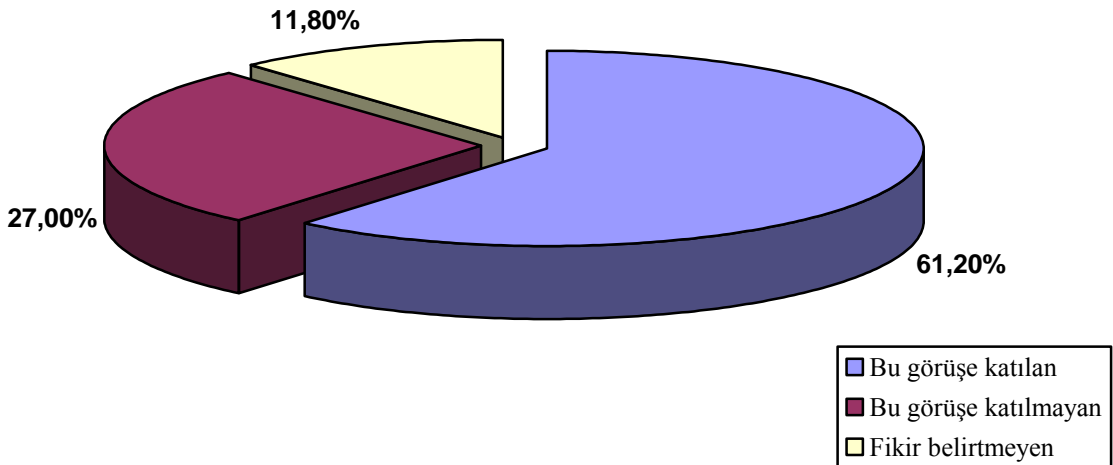
İfade özgürlüğünün sınırları ve kapsamı ile ilgili bir diğer konu, kişilerin özel hayatlarına müdahale edilmemesidir. Burada özel hayat, kişinin kamusal alana yansımayan, yansımalarını istemediği, özel ilişkilerini kapsamaktadır. Kişinin yaşam biçimi, özel ilişkileri, inancı, giyim tarzı, aile ilişkileri vs. özel hayatın içine girer. Genelde siyasetçi, sanatçı ve kamu görevlilerinin özel hayatlarına olan ilgi diğer insanlara göre daha fazladır. Doğal olarak bu kişiler daha çok eleştirilir ve özel hayatları medyada daha fazla yer alır. Toplumun yaklaşık yüzde 83'ü, siyasetçilerin diğer insanlara göre daha fazla eleştirilebilmelerinin normal olduğunu düşünmektedir. Bunun siyasetçilerin görevlerini iyi yapabilmeleri için denetlenmeleri gerektiği anlayışına dayandığı düşünülebilir.

Tablo K65:
“Siyasetçiler diğer insanlara göre, daha fazla eleştirilebilmelidir”
görüşüne katılıyor musunuz?

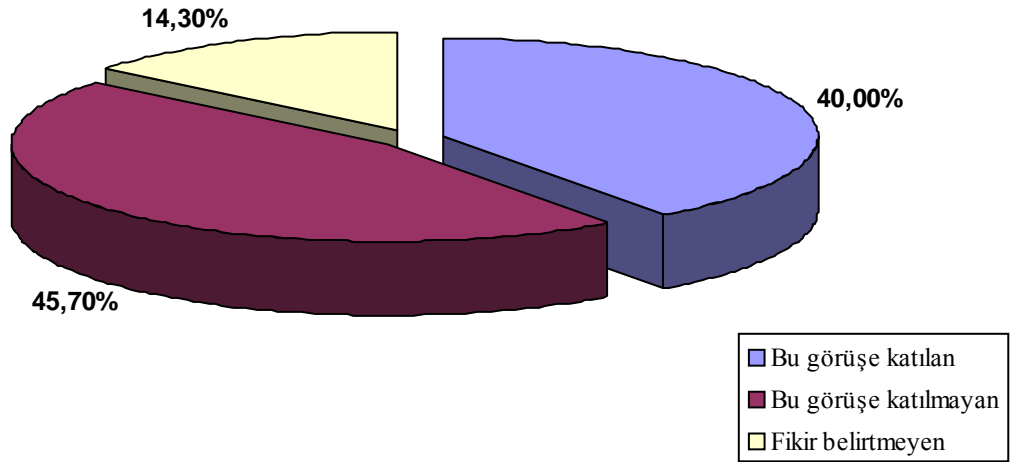
Araştırma bulgularına göre içinde siyasetçilerin de bulunduğu ünlülerin medyada yer alması olumsuz değerlendirilmemektedir. Toplumun yaklaşık yüzde 60'ı, ünlülerin özel hayatlarının medyada daha fazla yer almasının onların özel hayatlarının mahremiyetlerinin ihlali anlamına gelmediğini düşünmektedir. Kamu görevi yürüten hakim ve savcıların özel hayatlarından dolayı diğer insanlara göre daha fazla eleştirilebilmesi gerektiği görüşü de toplumun yüzde 40'ı tarafından olumlu karşılanmaktadır.

Tablo K66:
“Ünlü kişilerin özel hayatlarının medyada daha fazla yer alması, bu kişilerin özel hayatlarının ihlali anlamına gelmez” görüşüne katılıyor musunuz?

Tablo K67:

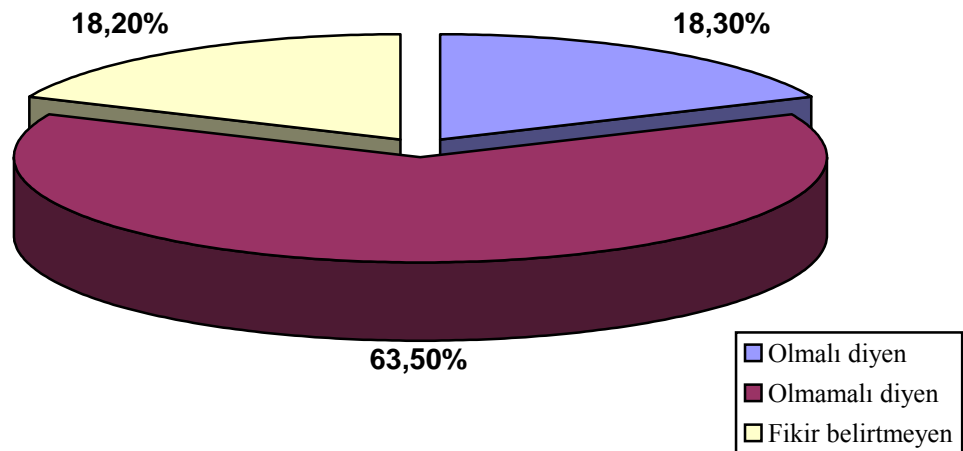
“Hakimler ve savcılar, diğer insanlara kıyasla, özel hayatlarından dolayı daha fazla eleştirilebilirler” görüşüne katılıyor musunuz?

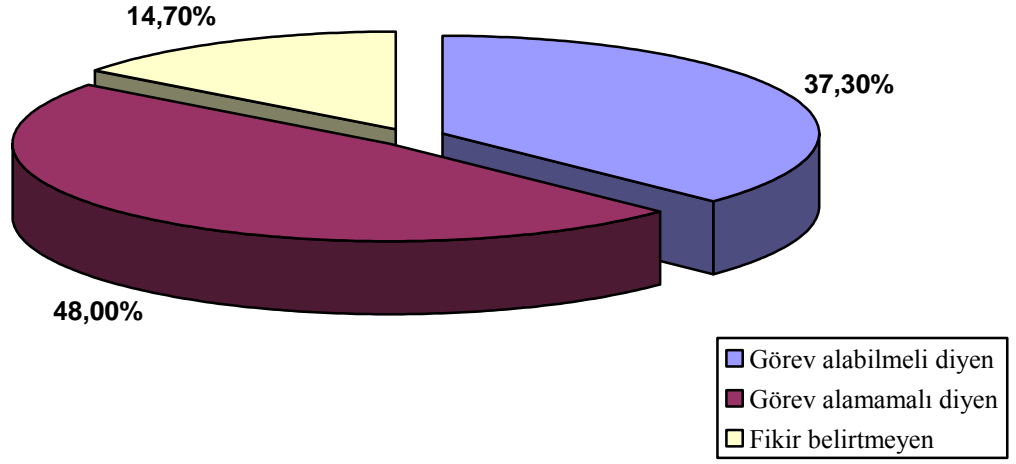
İfade özgürlüğünün sınırlarının belirlenmesinde cinsel kimlikler önemli bir yer tutar. Özellikle pornografinin ifade özgürlüğü içinde ne düzeyde değerlendirildiğini belirlemeye yönelik bir soruya verilen cevaplara göre, toplumun yüzde 64’ü pornografik yayınların ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmemesi gerektiğini düşünmektedir; Pornografiyi ifade özgürlüğü çerçevesine yerleştirenlerin oranı ise yüzde 18’dir. Cinsel tercihlere ilişkin bir sorudan da toplumun yüzde 37’sinin, eş cinsel olduğunu açıkça ifade edenlerin kamu kurumlarında görev almasına olumlu baktığı, yüzde 48’inin ise buna olumsuz baktığı anlaşılmaktadır.

Tablo K68:

Pornografi, düşünce özgürlüğü kapsamında olmalı mı?

Tablo K69:
Eşcinsel olduğunu açıkça ifade edenler, kamu kurumlarında görev alabilmeli mi?

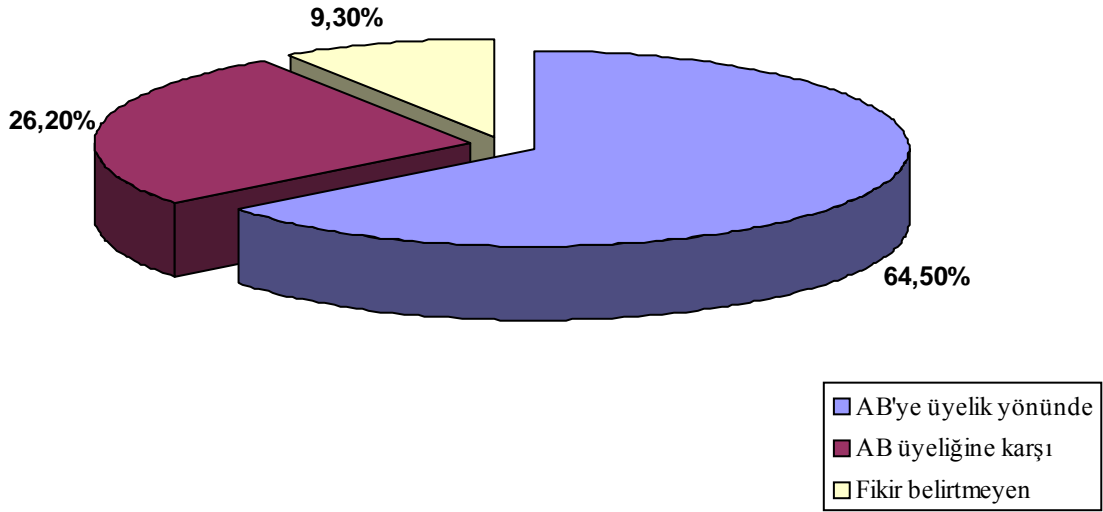

AVRUPA BİRLİĞİ ve AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ'NE (AİHM) İLİŞKİN TUTUMLAR

Avrupa Birliği ve Türkiye'de Siyasal Reform Süreci

Avrupa Birliği üyeliği, Türkiye'nin modernleşme projesinin hem önemli bir aracı hem de bir göstergesi olarak düşünülebilir. 1999 Helsinki Zirvesi sonunda Türkiye'nin aday ülke kategorisine alınması, üyelik sürecini ve bu süreçte yapılması gereken siyasal reformları hızlandırmıştır. Araştırma sonuçlarından anlaşıldığı üzere, toplumun önemli bir kesimi bu projeye destek vermektedir. Toplumun yüzde 65'i bir referandum yapılması halinde Avrupa Birliği üyeliği lehinde oy kullanacağını belirtmektedir. Soru bu niteliğiyle, toplumun AB'ye ilişkin genel bir yönelimini saptamanın ötesinde, bu konuda bir referandum yapılması halinde, ne yönde oy kullanacağını tespit etmiştir.

Tablo K70:
Türkiye'nin AB üyeliği için bir referandum yapılsa, siz hangi yönde oy kullanırsınız?

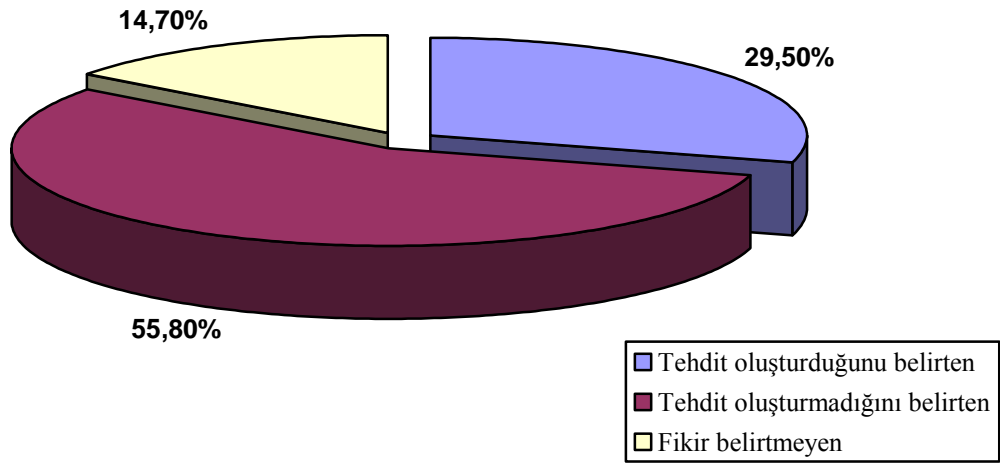

Bu soruya verilen cevapların, demografik, sosyo-politik kimlik, etnik köken ve güvenlik güçlerince mağdur edilip edilmemeye göre, genel ortalamadan farklılaşmalarının istatistiksel anlamlılığına bakılmıştır. Yapılan analizlerde, erkeklerin yüzde 69.8'ine karşılık kadınların yüzde 58.7'si AB üyeliğine taraftardır. CHP'lilerin yüzde 81.2'si ortalamanın üstünde oranda, MHP'liler ise yüzde 49 ile ortalamanın altında bir oranda AB üyeliğine taraftar gözükmektedir. Diğer demografik özellikler, sosyo-politik kimlikler, etnik köken ve siyasi parti tercihlerine göre ise genel ortalamadan anlamlı düzeyde farklılaşma olmadığı görülmektedir.

Ancak toplumun yaklaşık dörtte birinin bu konuda olumsuz bir kanat sahihi olması da dikkat çekicidir. Avrupa Birliği'ne karşı olma tutumunda üyeliğin ülke bütünlüğüne zarar vereceği

kaygısının belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim toplumun yaklaşık yüzde 30'u, AB üyeliğinin Türkiye'nin bütünlüğüne zarar vereceğini düşünmektedir. AB üyeliğine karşı olanların yüzde 65'i, AB üyeliğine taraftar olanların ise yüzde 16'sı üyeliğin Türkiye'nin bütünlüğü için tehdit oluşturabileceğini düşünmektedir. Milliyetçi kesimin bu konuda ülke bütünlüğü konusunda kaygılı olduğu anlaşılmaktadır. MHP'lilerin yüzde 40'ı ortalamadan yüksek oranda Avrupa Birliği üyeliğinin Türkiye'nin bütünlüğü için bir tehdit oluşturduğunu düşünmektedir. Fakat AB üyeliğinin böyle bir sonucunun olmayacağını öngörenlerin oranının yüzde 56'da kalması da önemlidir. Bu sonuç, toplumun çok önemli bir kesiminin AB üyeliği konusunda "güvenlikçi" bir perspektife sahip olmadığını göstermektedir.

Tablo K71:
Avrupa Birliği üyeliği Türkiye'nin bütünlüğü için bir tehdit oluşturuyor mu?

AB üyeliği sürecinin yarattığı dinamiklerle, demokratikleşme ve insan hakları alanlarında özellikle 1999 sonrası ileri hamlelerin yapıldığı, bir çok gözlemcinin katıldığı bir saptamadır. Esasen, üyeliğin ön koşulu olarak AB'nin ileri sürdüğü Kopenhag siyasi kriterleri insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve azınlık haklarının güvence altına alınmasına ilişkin yasal/kurumsal düzenlemelerin yapılmasını ve hayata geçirilmesini öngörmektedir. Bu çerçevede gelişen AB Türkiye ilişkilerinin demokratikleştirici etkisi kamuoyunun da gözlemlediği bir eğilim olmuştur.

Avrupa Birliği üyeliğinin gerçekleşmesi halinde Türkiye'de temel hak ve özgürlüklerin gelişeceği beklentisi yaygın bir kabul görmektedir. Toplumun yüzde 63'ü, AB üyeliği sürecinin Türkiye'de insan hakları ve ifade özgürlüğü konusundaki gelişmeleri olumlu yönde etkilediğini, yüzde 67'si de Türkiye AB'ye üye olursa insan hakları ve düşünce özgürlüğünün daha da gelişeceğini düşünmektedir.

AB'ye üyelik halinde insan haklarının daha da gelişeceği konusunda erkekler kadınlardan daha olumlu bir bakış sergilemektedir. Nitekim cinsiyet farklılığı açısından bu konudaki tutuma bakıldığında, erkeklerin yüzde 71,6'sı, kadınların ise yüzde 61,7'si Türkiye AB üyesi olursa, insan hakları ve düşünce özgürlüğünün daha da gelişeceğini düşünmektedir.

Tablo K72:
Avrupa Birliği üyeliği, Türkiye’de insan hakları ve ifade özgürlüğü

	Evet	Hayır	Fikri yok	Toplam
Avrupa Birliği üyeliği olmasaydı, Türkiye’de insan hakları ve düşünce özgürlüğü ile ilgili yasal düzenlemeler yapılmazdı.	55,2	31,5	13,3	100,0
AB’ye uyum süreci, Türkiye’de insan hakları ve düşünce özgürlüğüne olumlu katkıda bulunmuştur.	63,0	24,2	12,8	100,0
Türkiye AB üyesi olursa, insan hakları ve düşünce özgürlüğü daha da geliştirecektir.	66,7	23,7	9,6	100,0

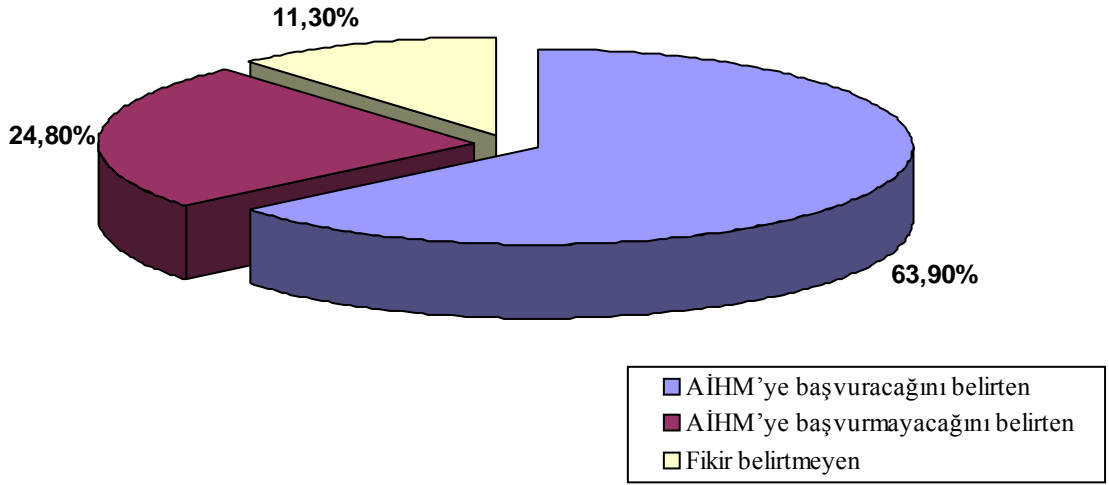
İnsan hakları konusundaki olumsuz gelişmeler, Türkiye’nin AB’ye uyum sürecinde büyük bir engel olarak önüne çıkmaktadır. Türkiye’de temel hak ve özgürlüklerin korunması konusunda yapılan değişiklik ve iyileştirmelerde AB’ye üyelik süreci önemli rol oynamaktadır. Toplumun yarısından fazlası (%55’i), AB üyeliğinin gerektirmeleri olmasaydı, Türkiye’de insan hakları ve düşünce özgürlüğü önündeki engellerin kaldırılması amacına yönelik yasal düzenlemelerin yapılmayacağını ifade etmektedir. Bu sonuç, halkın demokrasi ve insan hakları alanında uluslararası / AB dinamiklerinin ne denli önemli ve vazgeçilmez bir katkı sağladığını gözlemlediğini saptamaktadır. Ayrıca, bu sonuçlardan demokrasi ve insan hakları girişimlerinin geriye çevrilmemesi için AB dinamiğinin kalıcı olması gerektiğine ilişkin bir kanıya da ulaşılabilir.

Halkın, AB üyeliği sürecinin akamete uğraması ve dolayısıyla reformları yaratan dışsal dinamiğin ortadan kalkmasıyla “insan haklarına dayanan demokratik bir hukuk devleti” yaratmanın ve muhafaza etmenin zorlaşacağı kanaatinde olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu, demokrasi ve insan hakları sürecinin içsel dinamiklerinin “etkin” olmadığı/olmadığı/olamayacağı sonucuna taşıyabilir bizi. Kaygı verici olan, Türkiye’nin demokrasi ve insan hakları açığını saptayan, bu konuda genelde progressive bir tutum alan kamuoyunun Türkiye’de reform sürecini ileri taşımada kendini etkin görmemesidir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne İlişkin Toplumsal Tutum

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi toplumun yüzde 90’ı tarafından bilinmektedir. Toplumun yüzde 64’ü haklı olduğunu düşündüğü bir davanın Türkiye’de aleyhine sonuçlanması hakkında AIHM’ne gidebileceğini belirtmektedir. AB’ye üyelik taraftarlığı ile AIHM’ne başvurma eğilimi arasında bir paralellik gözlenmektedir. AB üyeliğinden yana olanların yüzde 70’i, üyeliğe taraftar olmayanların ise yüzde 55’i davasını AIHM’ne taşıyacağını belirtmektedir.

Tablo K73:
Haklı olduğunuz bir dava, Türkiye’deki mahkemelerde aleyhinize sonuçlanırsa, bunu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne götürür müsünüz?

Türkiye’de aleyhine sonuçlanması halinde, AİHM’ne başvuracağını belirtenlerin demografik özelliklerine bakıldığında, MHP ve DEHAP’ın iki uçta yer aldığı görülmektedir. MHP’lilerin yüzde 40.4’ü ve DEHAP’lıların ise yüzde 76.7’si haklı olduğu bir dava Türkiye’deki mahkemelerde aleyhlerine sonuçlanırsa, bunu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne götüreceklerini belirtmektedir. Diğer bağımsız değişkenler, AİHM konusunda bir farklılık göstermemektedir.

Acaba, toplumun yüzde 25’i aleyhine sonuçlanan bir davayı neden AİHM’ne götürmemektedir? Hak aramanın ulus devlet sınırlarıyla kayıtlı olduğu düşünenlerin oranı yaklaşık yüzde 4’tür (yüzde 24.8’in yüzde 17.5’i). Bu, hukuk alanında küresel trendlerin büyük kabul gördüğünü çok açık biçimde ortaya koymaktadır.

Ancak burada şöyle bir sorun vardır: AİHM’ne yönelik teveccüh acaba AİHM’nin kararlarının adil ve tarafsız olduğuna dair inancın yüksek olmasından mı, yoksa Türkiye’deki mahkemelerin görece olarak daha az adil ve tarafsız olmasından mı kaynaklandığı çok belirgin değildir. Çünkü toplumun yaklaşık yarısı, AİHM’nin Türkiye ile ilgili kararlarında adil ve tarafsız olmadığını düşünmektedir. Toplumun dörtte biri de AİHM’ne başvuranların Türkiye’nin düşmanlarıyla işbirliği yaptığı kanaatindedir.

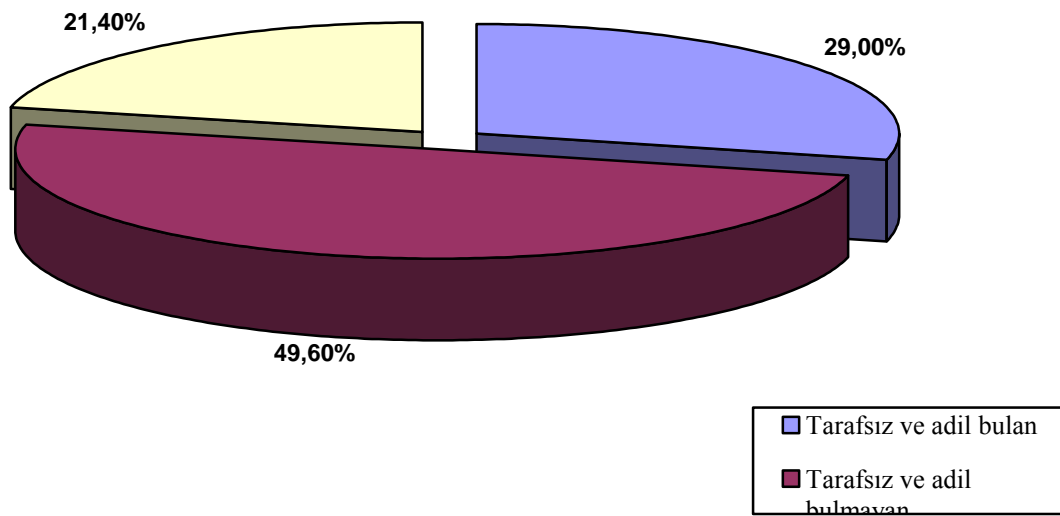
Bu tarafsızlık konumuna ilişkin tutumda sosyo-politik kimlik etkili olmaktadır. Örneğin MHP’lilerin yüzde 20.2’si ortalamanın altında bir oranda; Kürt kökenlilerin yüzde 41’i ve DEHAP’lıların yüzde 60.8’i ortalamanın üstünde oranlarda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Türkiye ile ilgili kararlarının adil ve tarafsız olduğunu düşünmektedir.

Tablo K74:
Niçin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) başvuramazsınız?

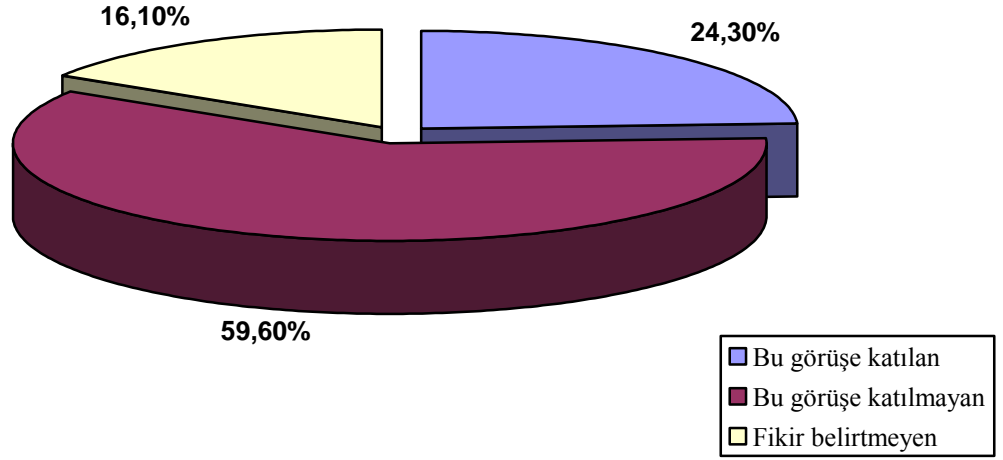
(Sadece haklı olduğu bir davanın aleyhine sonuçlanması halinde AİHM'ne başvurmayacağını belirtenlere "%24.8" sorulmuştur)

	Sayı	%
Hakkın Türkiye dışında aranmaması gerektiğini belirtenler	133	17,5
AİHM'ye güvenmeyen / taraflı bulan	123	16,2
AİHM'ye başvuru masrafını karşılayamayacağını belirten	80	10,6
Zahmetli olacağını / Böyle işlerle uğraşmak istemediğini belirten	67	8,8
AİHM'ye başvurmanın sonuç getirmeyeceğini düşünen	53	7,0
AİHM'ye başvurmaya gerek duymayacağını belirten	31	4,1
Ülkesinin yargılanmasını istemeyeceğini belirten	23	3,0
AİHM'ye başvurmaya cesaret edemeyeceğini, devletten çekindiğini belirten	12	1,6
Fikir belirtmeyen	236	31,1
TOPLAM	758	100,0

Tablo K75:
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye ile ilgili kararlarının adil ve tarafsız olduğunu düşünüyor musunuz?

Tablo K76:
“Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne dava açanlar Türkiye’nin düşmanlarıyla işbirliği yapmaktadır” görüşüne katılıyor musunuz?

YARGI MENSUPLARININ İNSAN HAKLARI ve İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN TUTUMLARI

Bu araştırma başlangıçta üç boyutlu olarak planlanmıştı. Genel kamuoyu araştırmasının yanısıra, yargı mensupları ve emniyet mensupları arasında da insan hakları ve ifade özgürlüğüne ilişkin algılamaların saptanması amaçlanmıştı. Bu son iki grup üzerine yapılan araştırmayla, özellikle son dönemde daha da önemli hale gelen uygulayıcıların insan haklarına ilişkin düşünceleri ve tutumları tespit edilecekti. Ancak sadece genel kamuoyu ve yargı mensuplarına yönelik alan uygulamaları gerçekleştirilebilmiş, İçişleri Bakanlığı Emniyet mensupları üzerine yapmayı planladığımız anket uygulamasına izin vermemiştir.

Sonuçta, insan hakları ihlalleri bağlamında akla gelen ilk iki kurum/grup üzerine empirik data oluşturulamadığı gibi, anlamlı bir karşılaştırma olanağı da bulunamamıştır. Yine de, Adalet Bakanlığı'nın izniyle yargı mensupları (Hakimler ve Cumhuriyet Savcıları) üzerinde uyguladığımız anket çalışması insan hakları / ifade özgürlüğü sorunlarının uygulamaya yönelik boyutuna ilişkin ilginç, önemli ve çarpıcı veriler sunmaktadır.

Araştırma Örneklemi

**Tablo Y1:
Örneklemin Özellikleri**

	Sayı	%
CİNSİYET		
Kadın	64	16,8
Erkek	308	80,6
Cevap vermeyen	10	2,6
YAŞ GRUPLARI		
26-35 yaş arası	19	5,0
36-45 yaş arası	111	29,1
46-60 yaş arası	224	58,6
61 yaş ve üstü	18	4,7
Cevap vermeyen	10	2,6
MEDENİ DURUM		
Evli	328	85,9
Bekar	18	4,7
Dul / Boşanmış	26	6,8
Cevap vermeyen	10	2,6
EĞİTİM		
Üniversite mezunu	236	61,8
Yüksek lisans	134	35,1
Doktora	6	1,6
Cevap vermeyen	6	1,6

**Tablo Y2:
Örneklemin Özellikleri**

	Sayı	%
GÖREVİ		
Hakim	179	46,9
Cumhuriyet Savcısı	196	51,3
Cevap vermeyen	7	1,8
ÇALIŞMA YILI		
5 yıl ve daha az	11	2,9
6-10 yıl arası	28	7,3
11-15 yıl arası	88	23,0
16-20 yıl arası	96	25,1
21-25 yıl arası	98	25,7
26-30 yıl arası	44	11,5
31 yıl ve üstü	11	2,9
Cevap vermeyen	6	1,6
YURTDIŞINDA BULUNMA		
Yurtdışında bulunmayan	291	76,2
Bir yıldan daha az bulunan	48	12,6
Bir yıldan daha çok bulunan	43	11,3
TOPLAM	382	100,0

**Tablo Y3:
Aile çevresinde Türkçe dışında konuşulan dil ve lehçeler**

	Sayı	Yüzde
İngilizce	117	30,6
Almanca	94	24,6
Fransızca	51	13,4
Arapça	20	5,2
Boşnakça-Balkan dilleri	18	4,7
Kürtçe	15	3,9
Çerkezce	7	1,8
Lazca	6	1,6
Farsça	1	0,3
Rumca	1	0,3
Gürcüce	1	0,3
Cevap vermeyen	51	13,4
Toplam	382	100,0

İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü: Mevcut Durum

İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğünün Algılanma Biçimi

Yargıçlara “İnsan hakları denince aklınıza ilk önce hangi hak geliyor?” şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Soruya verilen cevaplar yaşama hakkı, düşünce özgürlüğü, özgürlük, ifade özgürlüğü, eşitlik, temel haklar ve insan haklarıyla ilgili kuruluşlar olarak sıralanmaktadır.

Tablo Y4:
İnsan hakları denilince aklınıza ilk önce hangi hak geliyor?
(Açık uçlu soruya verilen cevaplardan derlenmiştir)

	Sayı	%
Yaşama hakkı	176	46,1
Düşünce özgürlüğü	49	12,8
Özgürlük	40	10,5
İfade özgürlüğü	15	3,9
Eşitlik	13	3,4
Temel haklar	13	3,4
İnsan hakları kuruluşları	10	2,6
Demokrasi	7	1,8
Eğitim hakkı	7	1,8
Sağlık	6	1,6
Adalet hakkı	5	1,3
İnanç hürriyeti	5	1,3
Vicdan Hürriyeti	5	1,3
Diğer	20	4,3
Cevap vermeyen	11	2,9
TOPLAM	382	100,0

“Size göre, Türkiye’de insan hakları ve düşünce özgürlüğü gibi konuları daha çok kimler dile getiriyor?” şeklindeki açık uçlu soruya verilen cevaplar arasında ilk sırada gelenler; sivil toplum örgütleri, yazarlar-düşünürler-aydınlar, mağdurlar, medya, dış güçler-yabancılar, siyasiler, solcular, bölücüler ve insan haklarıyla ilgili derneklerdir.

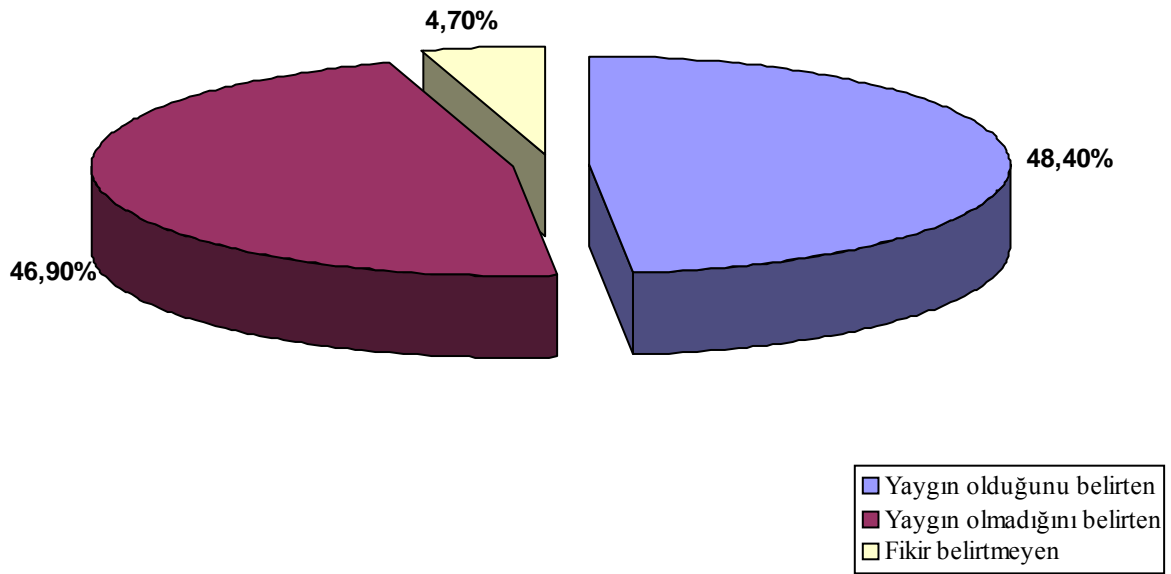
Tablo Y5:
Sizce Türkiye’de insan hakları ve düşünce özgürlüğü gibi konuları daha çok kimler dile getiriyor?
 (Açık uçlu soruya verilen cevaplardan derlenmiştir)

	Sayı	%
Sivil Toplum Örgütleri-Dernekler	63	16,5
Yazarlar, Düşünürler, Aydınlar	47	12,3
Hakları Çiğnenenler-Mağdurlar-Haksızlığa uğrayanlar	26	6,8
Yazılı Ve Görsel Basın	24	6,3
Dış Güçler-Yabancılar	22	5,8
Siyasi Partiler, Parti Liderleri	20	5,2
Solcular	19	5,0
Bölücüler	19	5,0
İnsan Hakları Dernekleri	18	4,7
Duyarlı İnsanlar	10	2,6
Üstüne Vazife Olmayanlar	9	2,4
Çıkarı Olanlar	8	2,1
Özgürlüğüne Düşkün Kesim	6	1,6
Hukukçular	6	1,6
Kültür Düzeyi Yüksek Olanlar	6	1,6
Barolar	6	1,6
Diğer	55	20,4
Cevap Vermeyen	18	4,7
TOPLAM	382	100,0

İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü İhlallerinin Yaygınlığı

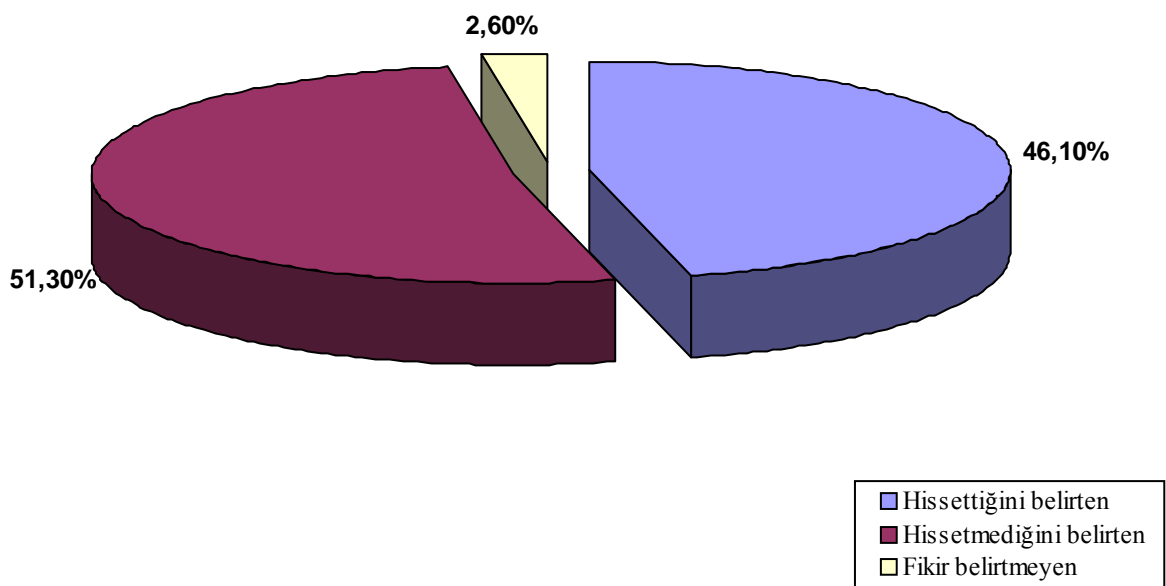
Yargı mensuplarının yüzde 48.4’ü Türkiye’de insan hakları ihlallerinin yaygın olduğunu, yüzde 46.9’u ise yaygın olmadığını düşünmektedir. Bu konuda fikir belirtmeyenlerin oranı ise yüzde 4.7’dir.

Tablo Y6:
Size göre, Türkiye’de insan hakları ihlalleri yaygın mıdır?

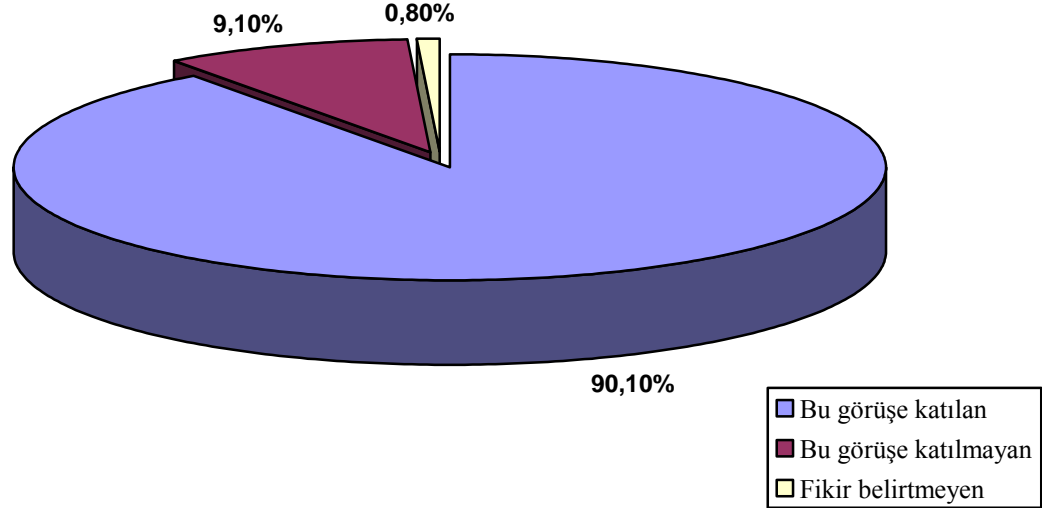
Temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlandığını hissettiğini belirten yargı mensuplarının oranı yüzde 46.1’dir. Böyle bir his içinde olmadığını belirtenlerin oranı ise yüzde 51.3’tür.

Tablo Y7:
Temel hak ve özgürlüklerinizin kısıtlandığını hissediyor musunuz?

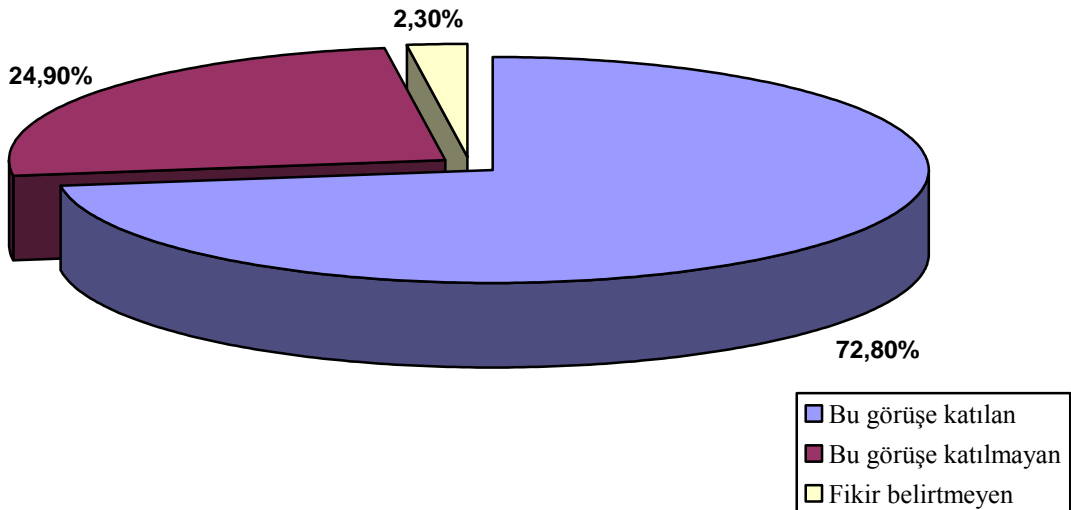
Yargı mensuplarının yüzde 90'ı “Düşünce özgürlüğünün olması, toplumun barış içinde yaşaması için gereklidir” görüşüne katılmaktadır. Bu görüşe katılmayanların oranı yüzde 9'dur.

Tablo Y8:
“Düşünce özgürlüğünün olması, toplumun barış içinde yaşaması için gereklidir” görüşüne katılıyor musunuz?

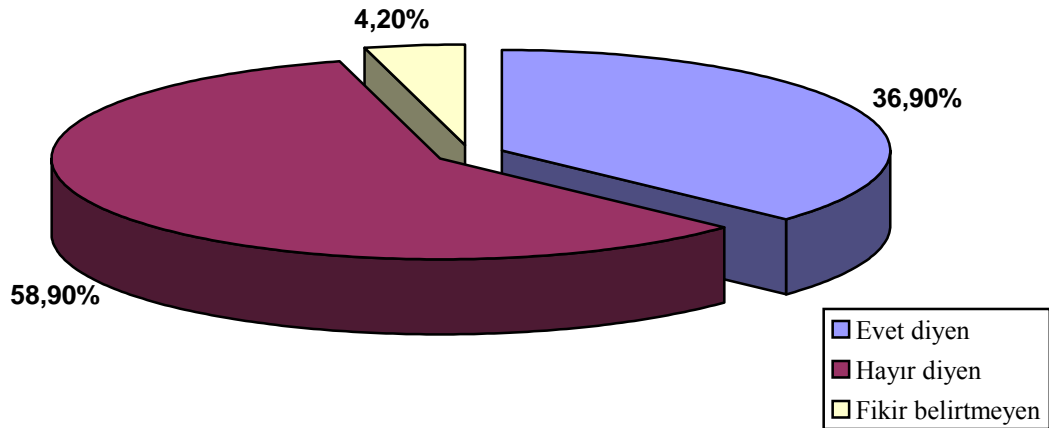
“İnsanların düşüncelerini açıklamaları hiçbir şekilde suç olmamalıdır” görüşüne katılan yargı mensuplarının oranı yüzde 73, katılmayanların oranı ise yüzde 25 civarındadır.

Tablo Y9:
“İnsanların düşüncelerini açıklamaları hiçbir şekilde suç olmamalıdır” görüşüne katılıyor musunuz?

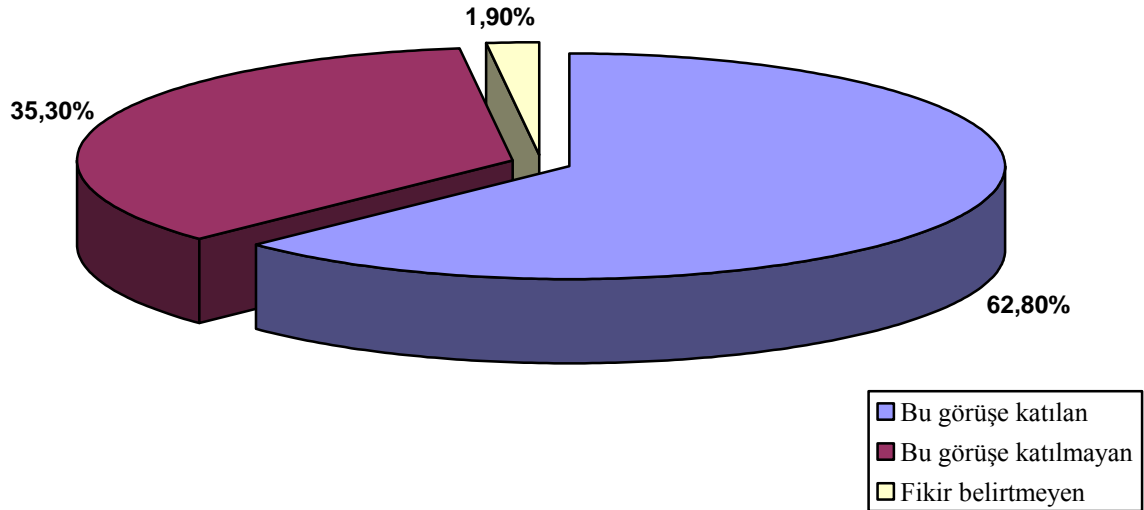
“Türkiye’de insanlar, düşüncelerini özgürce ifade edebiliyor mu?” sorusuna evet cevabı veren yargı mensuplarının oranı yüzde 37’dir. Türkiye’de insanların düşüncelerini özgürce ifade edemediğini belirtenlerin oranı ise yüzde 60’tır.

Tablo Y10:
Size göre, Türkiye’de insanlar düşüncelerini özgürce ifade edebiliyor mu?

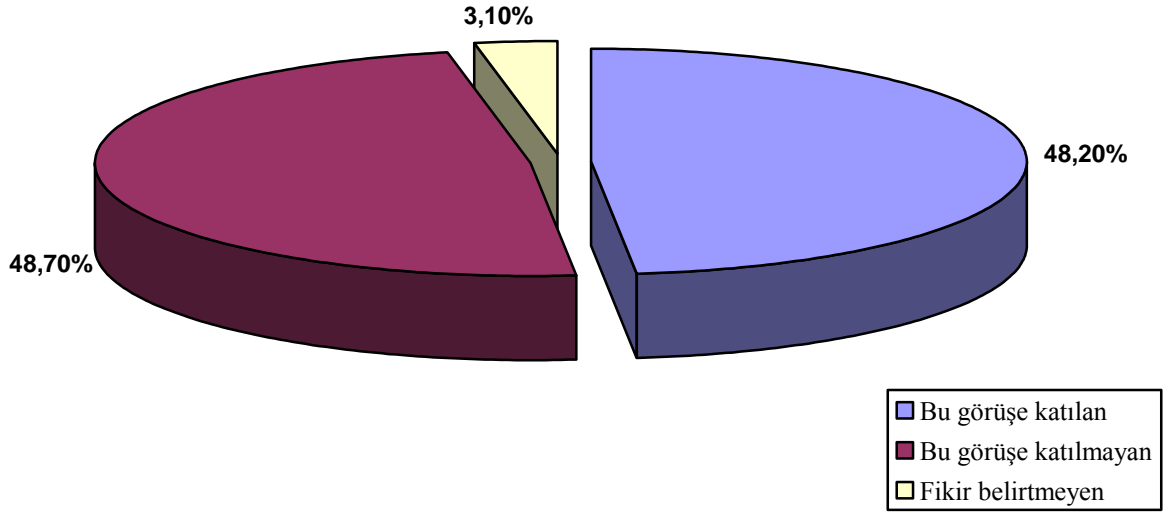
“Gazeteci, siyasetçi veya yazarlar içeriği ne olursa olsun, düşüncelerinden dolayı cezalandırılmamalıdır” görüşüne yargı mensuplarının yaklaşık yüzde 63’ü katılırken, yüzde 35’i karşı çıkmaktadır.

Tablo Y11:
“Gazeteci, siyasetçi ve yazarlar içeriği ne olursa olsun, düşüncelerinden dolayı cezalandırılmamalıdır” görüşüne katılıyor musunuz?

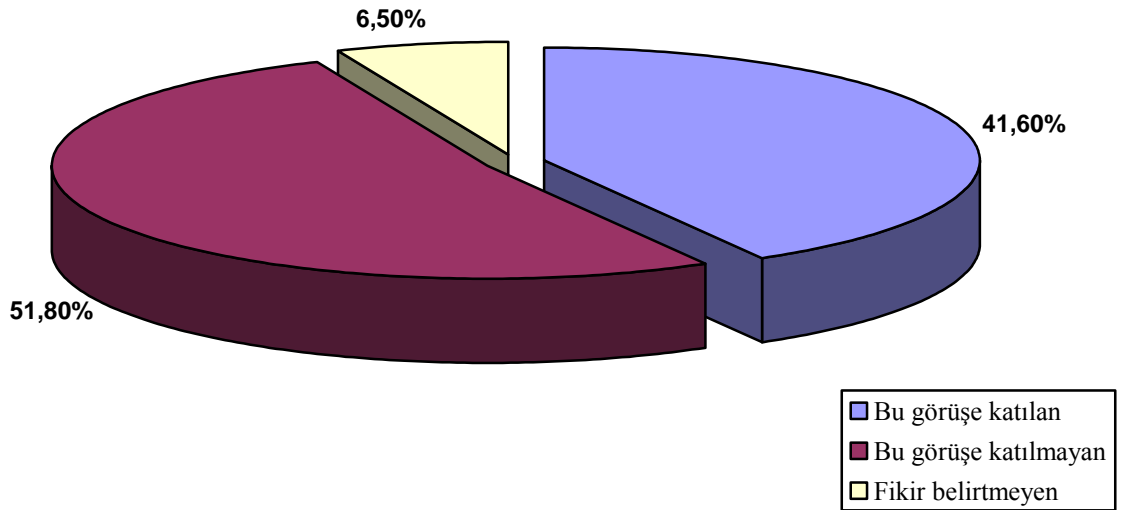
“Türkiye’de düşünce özgürlüğü sorunu yoktur; ideolojik gruplar bunu istismar etmektedir” önermesine katılan ve karşı çıkan yargı mensuplarının oranı birbirine yakın oranlardadır. Burada yargı mensuplarının düşünce özgürlüğü sorunu ile ideolojik gruplarla ilgili algılarının önemli bir farklılaşma gösterdiği ve iki olguyu farklı düzlemlerde ele aldıkları söylenebilir.

Tablo Y12:
“Türkiye’de düşünce özgürlüğü sorunu yoktur; ideolojik gruplar bunu istismar etmektedir” görüşüne katılıyor musunuz?

Hakim ve C.Savcılarının yüzde 42’si “Karakol ve cezaevlerinde yaygın şekilde işkence yapılmaktadır” görüşüne katılırken, yüzde 52’si buna katılmamaktadır.

Tablo Y13:
“Karakol ve cezaevlerinde yaygın şekilde işkence yapılmaktadır” görüşüne katılıyor musunuz?

İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Mağdurları

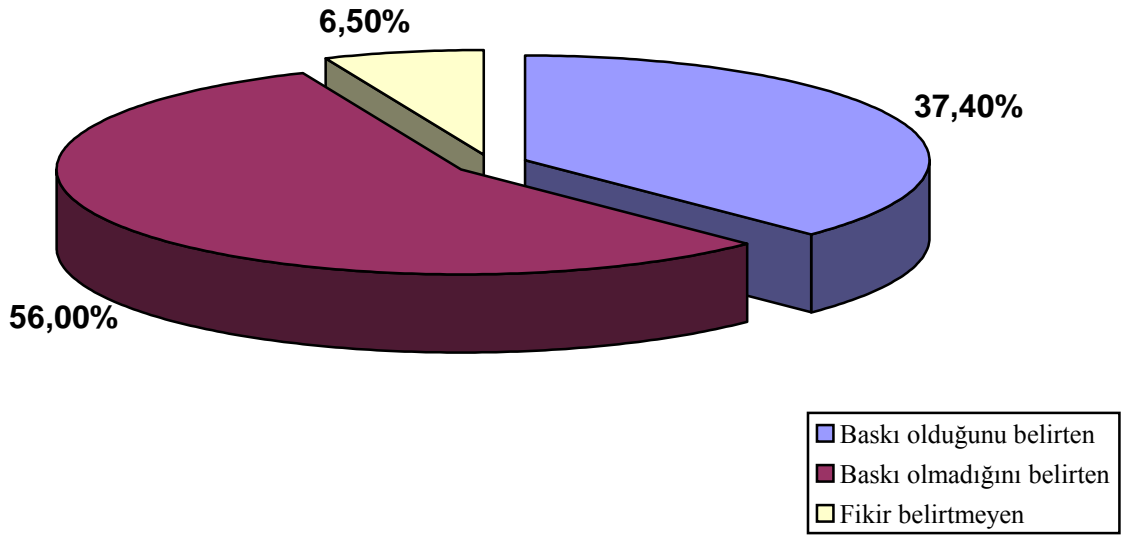
Yargı mensuplarına liste halinde sunulan kesimler üzerinde Türkiye’de baskı olup olmadığı sorulmuştur. Yargı mensuplarına göre, en çok baskı altındakiler kadınlar, eşcinseller-travestiler ve başörtülüler olarak sıralanmaktadır.

Tablo Y14:
Size göre, Türkiye’de aşağıdaki gruplar üzerinde baskı var mı, yok mu?

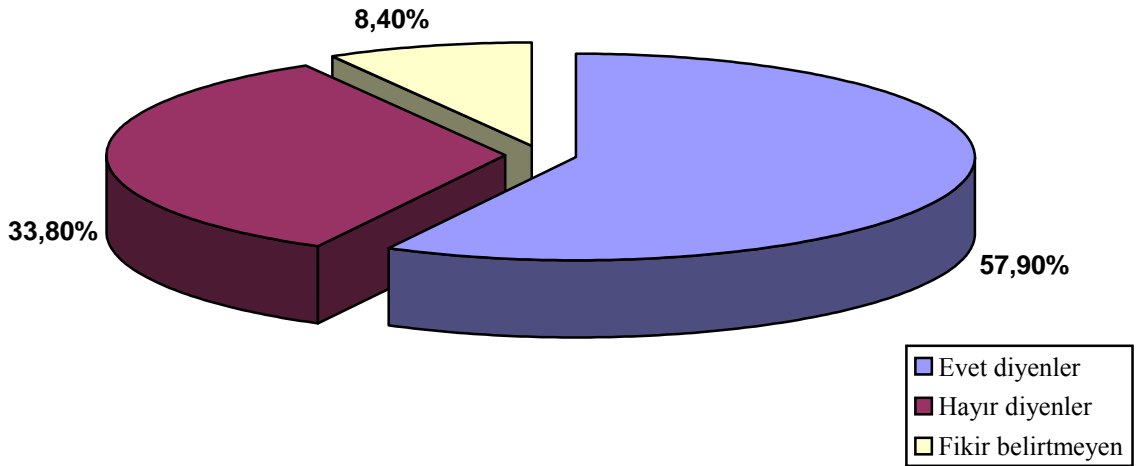
	Baskı var diyen %	Baskı yok di- yen %	Fikir belirtmeyen %	TOPLAM %
Kadınlar	68,6	27,2	4,2	100,0
Eşcinseller / Travestiler	53,1	35,1	11,8	100,0
Başörtülüler	49,5	43,5	7,1	100,0
Kürtler	39,3	56,8	3,9	100,0
Solcular	37,7	55,8	6,5	100,0
Dindarlar	35,6	57,3	7,1	100,0
Aleviler	33,8	58,6	7,6	100,0
Çingeneler	26,4	60,2	13,4	100,0
Gayrimüslimler / Azınlıklar	17,0	70,9	12,1	100,0

Yargı mensuplarının yüzde 56’sı Türkiye’de dindar kesimler üzerinde baskı olmadığını, yüzde 58’i de Alevilerin kendilerini serbestçe ifade edebildiğini düşünmektedir.

Tablo Y15:
Türkiye'de dindar kesimler üzerinde baskı var mı?

Tablo Y16:
Size göre, Türkiye'de Aleviler kendilerini serbestçe ifade edebiliyor mu?

İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü İhlallerinin Kaynakları

Yargı mensuplarının yüzde 49'una göre, Türkiye'de düşünce ve ifade özgürlüğünün önündeki engeller genelde hem kanunlardan hem de uygulayıcılardan kaynaklanmaktadır. Yargı mensuplarının yüzde 17'sine göre ise, Türkiye'de düşünce ve ifade özgürlüğünün önünde hiçbir engel yoktur. Hakim ve C.Savcılarının yüzde 7'si engellerin kanunlardan, yüzde 20'si ise uygulayıcılardan kaynaklandığını belirtmektedir.

Tablo Y17:
Size göre Türkiye’de düşünce ve ifade özgürlüğünün önündeki engeller ve ihlaller daha çok nereden kaynaklanıyor?

	%
Türkiye’de düşünce ve ifade özgürlüğünün önünde hiçbir engel olmadığını belirtenler	16,8
Bu tür engellerin genelde kanunlardan kaynaklandığını belirtenler	7,1
Bu tür engellerin genelde uygulayıcılardan kaynaklandığını belirtenler	20,2
Bu tür engellerin genelde hem kanunlardan hem de uygulayıcılardan kaynaklandığını belirtenler	48,7
Fikir belirtmeyen	7,4
TOPLAM	100,0

Türkiye’de insan haklarını ihlal etme potansiyeli taşıyan kesimlerle ilgili bir liste oluşturulmuş ve yargı mensuplarına bunların insan haklarını ihlal edip etmedikleri konusundaki görüşleri sorulmuştur. yargı mensuplarına göre, Türkiye’de insan haklarını en çok ihlal edenler medya, polis, büyük sermaye grupları, cezaevi personeli ve korucular olarak sıralanmaktadır.

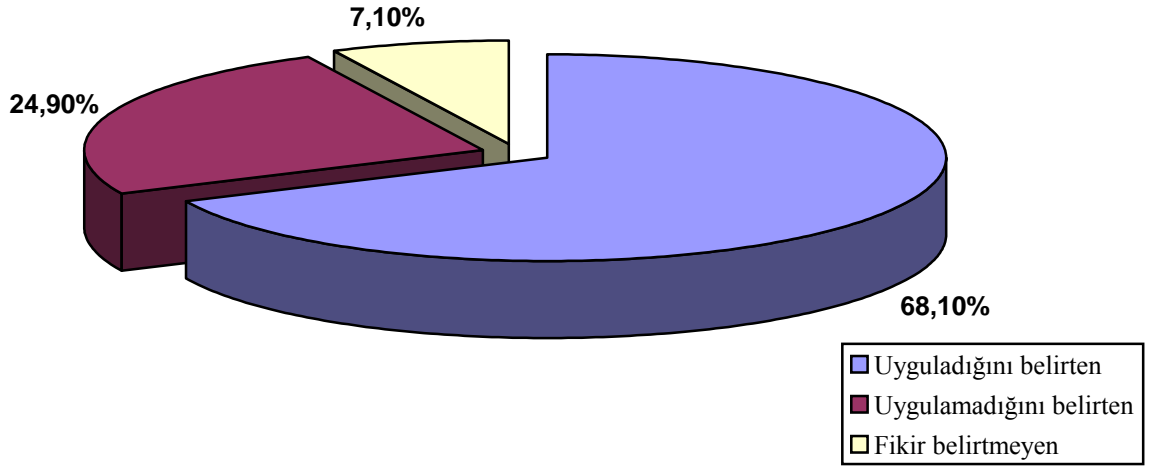
Tablo Y18:
Size göre, aşağıda sıralananlar, Türkiye’de insan haklarını ihlal ediyor mu, etmiyor mu?

	İhlal ediyor diyen %	İhlal etmiyor diyen %	Fikir belirtmeyen %	TOPLAM %
Medya	78,5	16,5	5,0	100,0
Polis	67,3	29,3	3,4	100,0
Büyük Sermaye Grupları	55,8	28,3	16,0	100,0
Cezaevi Personeli	54,5	27,5	18,1	100,0
Korucular	50,8	25,9	23,3	100,0
Jandarma	44,0	45,0	11,0	100,0
Siyasi Partiler	42,1	39,5	18,3	100,0
Devlet Memurları	40,1	46,3	13,6	100,0
Hükümet	37,4	46,9	15,7	100,0
Milli Güvenlik Kurulu	20,4	60,5	19,1	100,0
Mahkemeler	16,5	70,9	12,6	100,0

İhlaller Karşısında Yargı Etkinliği

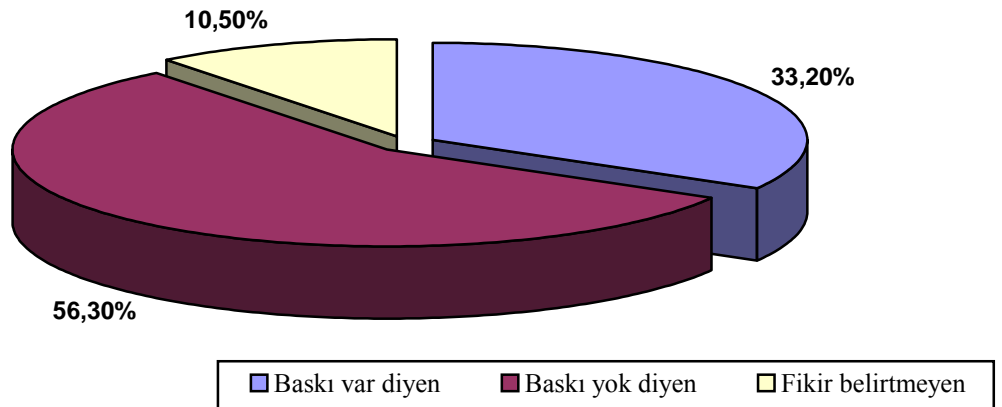
“Türkiye’de mahkemeler, kanunları adil ve tarafsız olarak uyguluyor mu?” sorusuna uyguluyor cevabı veren yargı mensuplarının oranı yüzde 68, uygulamıyor cevabı verenlerin oranı ise yüzde 25’tir.

Tablo Y19:
Türkiye’de mahkemeler, kanunları adil ve tarafsız olarak uyguluyor mu?

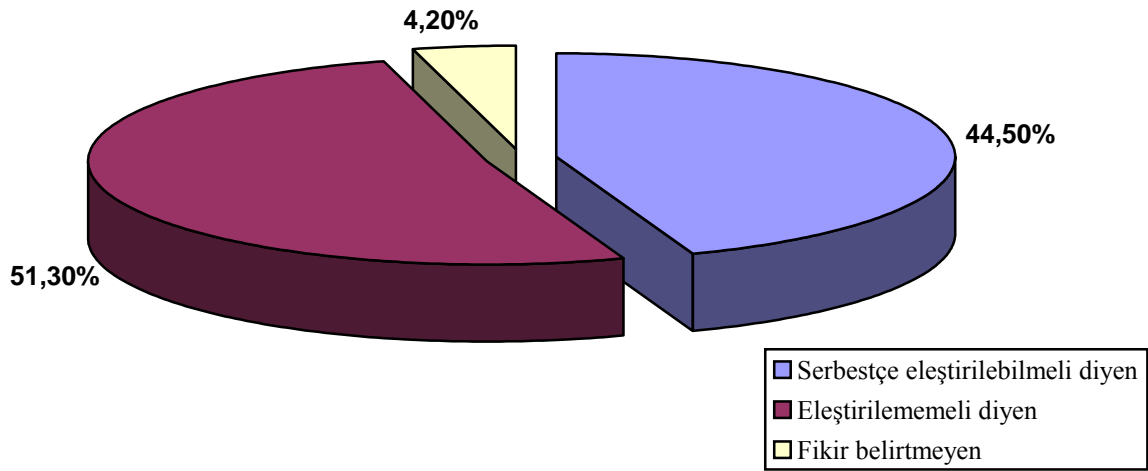
“Türkiye’de düşünce özgürlüğü ile ilgili davalarda, mahkemeler üzerinde devlet baskısı var mı?” sorusuna, baskı var diyenlerin oranı yüzde 33, baskı yok diyenlerin oranı yüzde 56’dır.

Tablo Y20:
Türkiye’de düşünce özgürlüğü ile ilgili davalarda, mahkemeler üzerinde devlet baskısı var mı?

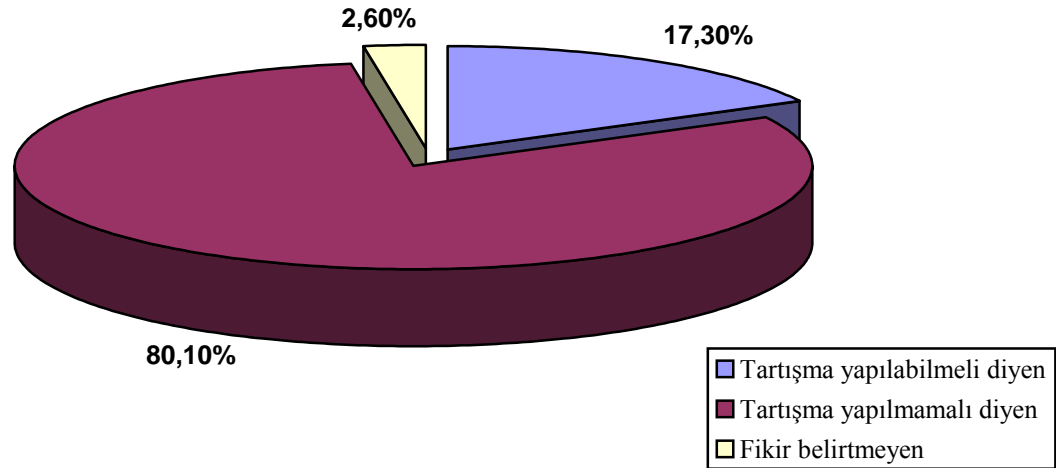
“Mahkemelerin verdikleri kararlar, basın-yayın organlarında serbestçe eleştirilebilmeli mi?” sorusuna, eleştirilebilmeli cevabı verenlerin oranı yüzde 45, eleştirilememeli diyenlerin oranı ise yüzde 51’dir.

Tablo Y21:
Mahkemelerin verdikleri kararlar, basın-yayın organlarında serbestçe eleştirilebilmeli mi?

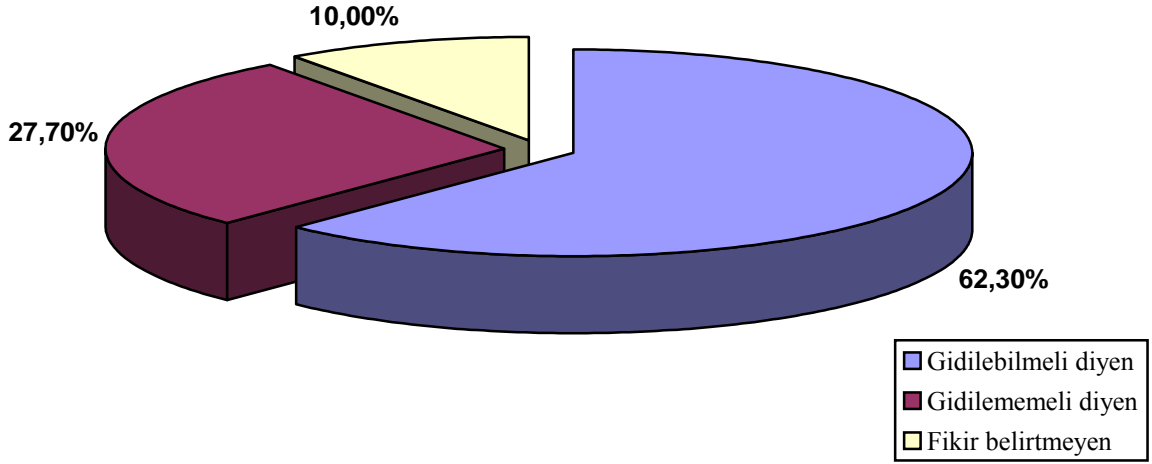
“Yargılaması devam eden bir dava hakkında, basın-yayın organlarında tartışmalar serbestçe yapılabilirmeli mi?” şeklindeki soruya, tartışmalar serbestçe yapılabilirmeli görüşünü belirtenler yüzde 17 oranındayken, tartışma yapılmamalı diyenlerin oranı yüzde 80’dir.

Tablo Y22:
Yargılaması devam eden bir dava hakkında, basın-yayın organlarında tartışmalar serbestçe yapılabilirmeli mi?

“Yüksek Askeri Şura kararlarına karşı yargıya gidilebilmeli mi?” şeklindeki soruya olumlu cevap verenler yüzde 62, olumsuz cevap verenler ise yüzde 28 oranındadır.

Tablo Y23:
Yüksek Askeri Şura kararlarına karşı yargıya gidilebilir mi?

İfade Özgürlüğü ile İlgili Yargı Kararlarına İlişkin Tutum

Yargı mensuplarının yüzde 70'ine göre bir kişinin “*Deprem toplum için ilahi bir ikazdır*” demesi; yüzde 65'ine göre bir kişinin “*Deprem, topluma zulmedenler için ilahi bir ikazdır*” demesi; yüzde 43'üne göre bir kişinin hakimleri kastederek “*Bilgiye kapalılar, geniş görüşlülük vasfına sahip değiller, görevlerini el yordamıyla yerine getirmeye çalışıyorlar ve bundan hiç rahatsızlık duymuyorlar, özgürlüklerin sistematik kısıcısı olmaktan rahatsızlık duymayan Anayasa Mahkemesi'nin ta kendisidir*” demesi; yüzde 59'una göre bir kişinin eleştiri yaparken “*Bu ülkeyi birkaç zorbaya ve yargının içine yerleşmiş, siyasi görüşlerine göre karar veren hukukçulara bırakmamak lazım*” demesi; yüzde 59'una göre bir kişinin yolsuzlukları ve çeteleri eleştirirken “*Çete devleti katillerini aklıyor, Susurluk'un üstü örtülüyor*” demesi; yüzde 45'ine göre bir kişinin sekiz yıllık kesintisiz eğitim için “*sekiz yıllık kesin dinsiz eğitim*” demesi; ve bir kişinin “*Güneydoğu Anadolu'da Kürtlere baskı yapılıyor, hiç kimse durup dururken dağa çıkmaz*” demesi suç kapsamına girmemelidir.

Tablo Y24:
Aşağıda farklı kişiler tarafından dile getirilen ifadeler yer almaktadır. Sizce bu ifadeler suç kapsamına girmeli mi?

	Suç kapsamına girmeli diyen	Suç kapsamına girmemeli diyen	Fikir belirtmeyen	TOPLAM
Bir kişinin “ <i>Deprem toplum için ilahi bir ikazdır</i> ” demesi.	25,4	69,6	5,0	100,0
Bir kişinin “ <i>Deprem, topluma zulmedenler için ilahi bir ikazdır</i> ” demesi.	29,3	65,2	5,5	100,0

Bir kişinin hakimleri kastederek “Bilgiye kapalılar, geniş görüşlülük vasfına sahip değiller, görevlerini el yordamıyla yerine getirmeye çalışıyorlar ve bundan hiç rahatsızlık duymuyorlar, özgürlüklerin sistematik kısıcısı olmaktan rahatsızlık duymayan Anayasa Mahkemesi’nin ta kendisidir” demesi.	46,6	42,9	10,5	100,0
Bir kişinin eleştirisi yaparken “Bu ülkeyi birkaç zorbaya ve yargının içine yerleşmiş, siyasi görüşlerine göre karar veren hukukçulara bırakmamak lazım” demesi.	34,8	59,4	7,3	100,0
Bir kişinin yolsuzlukları ve çeteleri eleştirirken “Çete devleti katillerini aklıyor, Susurluk’un üstü örtülüyor” demesi.	33,8	58,9	7,3	100,0
Bir kişinin sekiz yıllık kesintisiz eğitim için “sekiz yıllık kesin dinsiz eğitim” demesi.	47,1	44,5	8,4	100,0
Bir kişinin “Güneydoğu Anadolu’da Kürtlere baskı yapılıyor, hiç kimse durup dururken dağa çıkmaz” demesi.	40,3	53,4	6,3	100,0

İnsan Hakları Kuruluşlarının Tanınma Düzeyi ve İmajları

Yargı mensuplarının hakkında en çok olumlu kanaate sahip oldukları insan hakları kuruluşları TBMM İnsan Hakları Komisyonu, Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve il ve ilçelerdeki İnsan Hakları Kurulları olarak sıralanmaktadır. En az güvenilen kuruluşlar ise sırasıyla Mazlum-Der ve İnsan Hakları Derneği’dir.

Tablo Y25:
Aşağıda sıralanan insan haklarıyla ilgili kuruluşlar hakkında nasıl bir kanaate sahipsiniz?

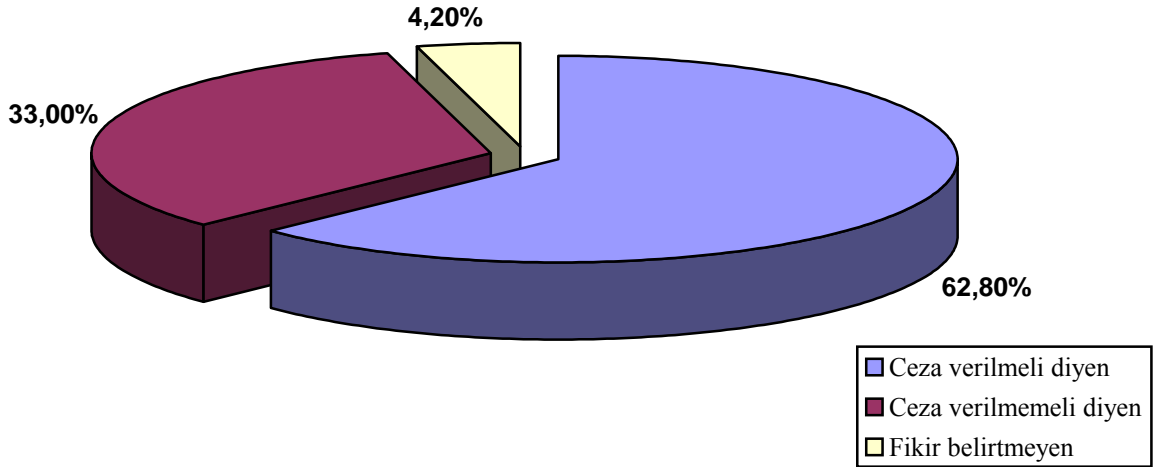
	Olumlu kanaate sahip olan %	Olumsuz kanaate sahip olan %	Fikir belirtmeyen %	TOPLAM %
TBMM İnsan Hakları Komisyonu	70,4	19,4	10,2	100,0
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi	60,7	35,1	4,2	100,0
Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı	60,7	19,1	20,2	100,0
İnsan Hakları Kurulları	54,2	21,7	24,1	100,0
Türkiye İnsan Hakları Vakfı	50,3	26,2	23,6	100,0
İnsan Hakları Derneği	45,3	45,8	8,9	100,0
Mazlum-Der	26,4	48,4	25,1	100,0

İfade Özgürlüğünün İçerik ve Sınırlarına İlişkin Tutumlar

Basın Yayın Özgürlüğü

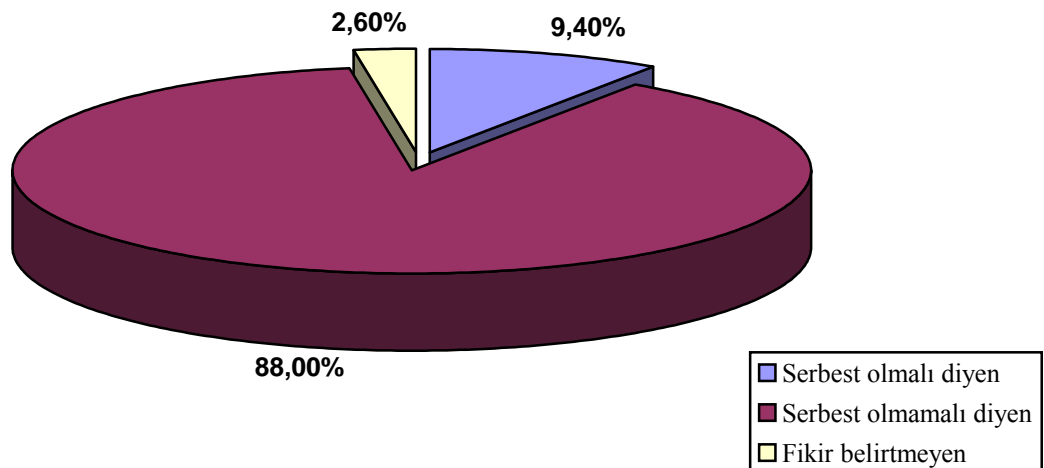
Televizyonlara, müstehcen yayın yapmaları durumunda Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından ceza verilmesi gerektiğini belirten yargı mensubu oranı yüzde 63'tür.

Tablo Y26:
Radyo ve televizyonlara, siyasi yayınlar yapmaları durumunda RTÜK tarafından ceza verilmeli mi?

Radyo ve televizyonlara, siyasi yayınlar yapmaları durumunda RTÜK tarafından ceza verilmeli diyen yargı mensubu oranı yüzde 44, bu görüşe olumsuz yaklaşanların oranı ise yüzde 54'tür.

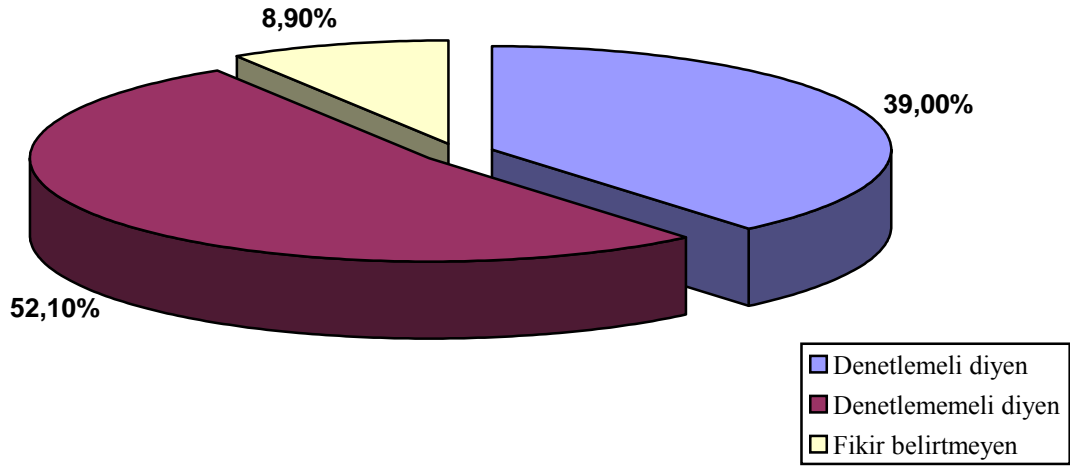
Tablo Y28:
Televizyonların ve gazetelerin, ırkçılığı öven beyanları yayınlamaları serbest olmalı mı?

“Televizyonların ve gazetelerin, ırkçılığı öven beyanları yayınlamaları serbest olmalı mı?” sorusuna hayır cevabı verenlerin oranı yüzde 88, evet diyenlerin oranı ise yüzde 9 civarındadır.

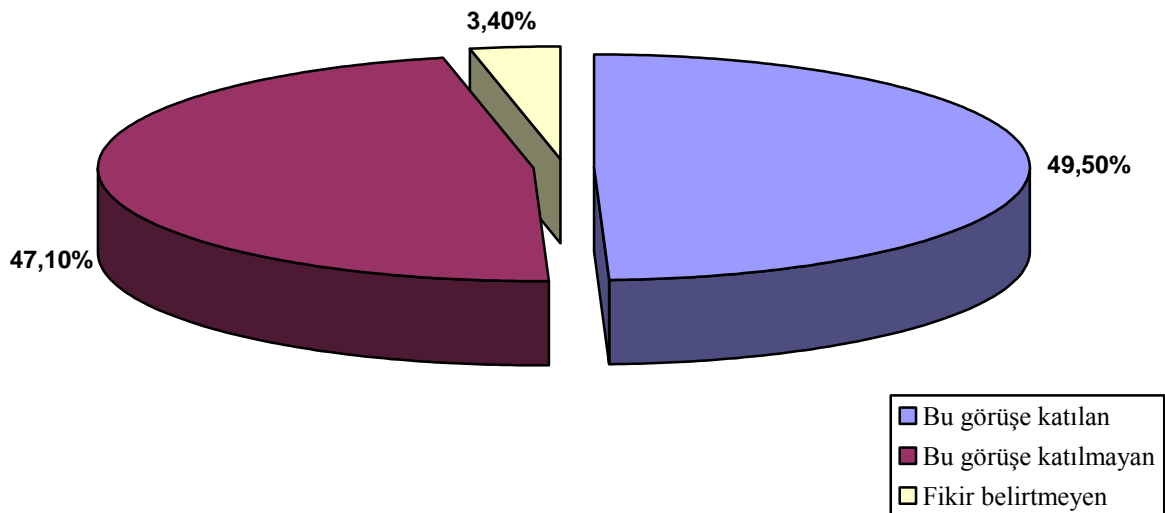
Devletin İnternet üzerinden yapılan her türlü iletişimi denetlemesi gerektiğini düşünen yargı mensuplarının oranı yüzde 39 iken, bu düzeyde bir denetimi onaylamayanların oranı yüzde 52’dir.

Tablo Y28:
Devlet, İnternet üzerinden yapılan her türlü iletişimi denetlemeli mi?

“Gizli belgeleri bir şekilde ele geçirerek yayınlayan gazeteci, haber kaynağını açıklamaya zorlanmamalıdır” görüşünü benimseyen yargı mensubu oranı yüzde 49.5, bu görüşe katılmayanların oranı ise yüzde 47.1’dir.

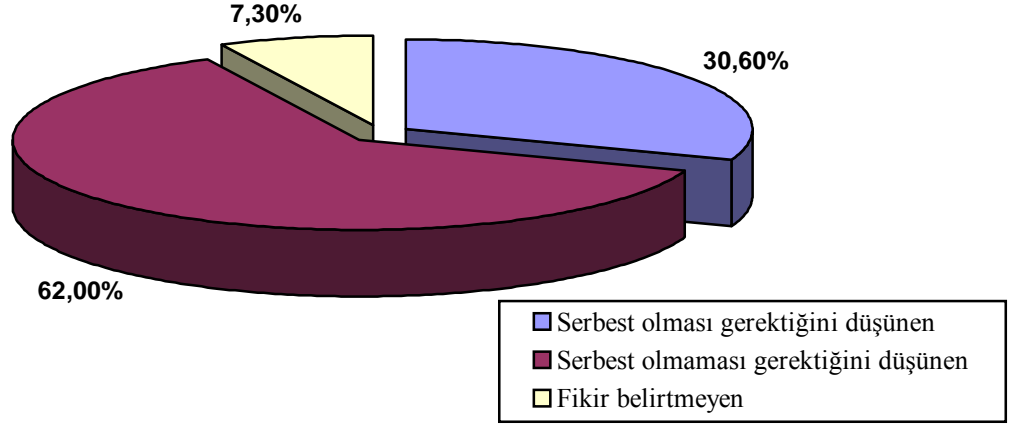
Tablo Y30:
”Gizli belgeleri bir şekilde ele geçirerek yayınlayan gazeteci, haber kaynağını açıklamaya zorlanmamalıdır” görüşüne katılıyor musunuz?

Ana Dilde Eğitim ve Yayın

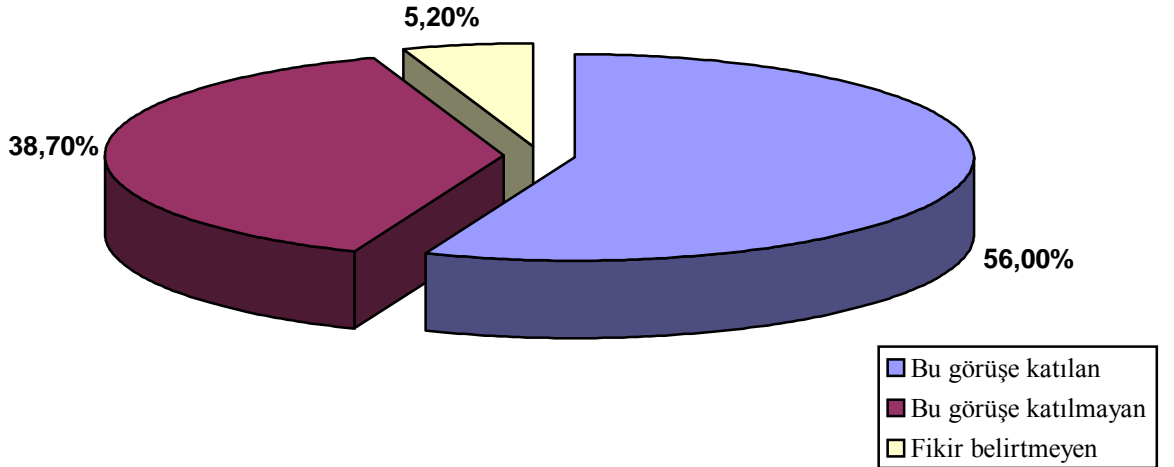
Hakim ve C.Savcılarının yüzde 62'si okullarda Kürtçe eğitim-öğretim yapılmasına olumsuz yaklaşırken, yüzde 31'i olumlu karşılamaktadır.

Tablo Y31:
Okullarda Kürtçe ile eğitim-öğretim serbest olmalı mı?

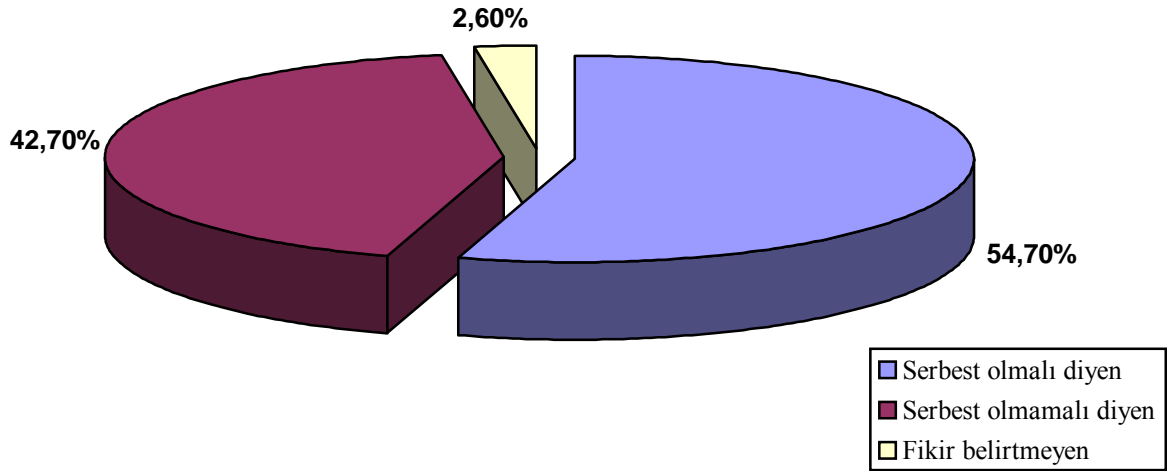
“Kürtçe başta olmak üzere, diğer yerel dillerde de öğretim yapılması Türkiye’yi böler” görüşüne katılan yargı mensubu oranı yüzde 39, bu görüşü benimsemeyenlerin oranı yüzde 56’dır.

Tablo Y32:
“Kürtçe başta olmak üzere, diğer yerel dillerde de öğretim yapılması Türkiye’yi böler” görüşüne katılıyor musunuz?

“Kürtçe televizyon ve radyo yayını yapmak serbest olmalı mı?” sorusuna yargı mensuplarının yüzde 55’i olumlu yaklaşırken, yüzde 43’ü bunu olumsuz karşılamaktadır.

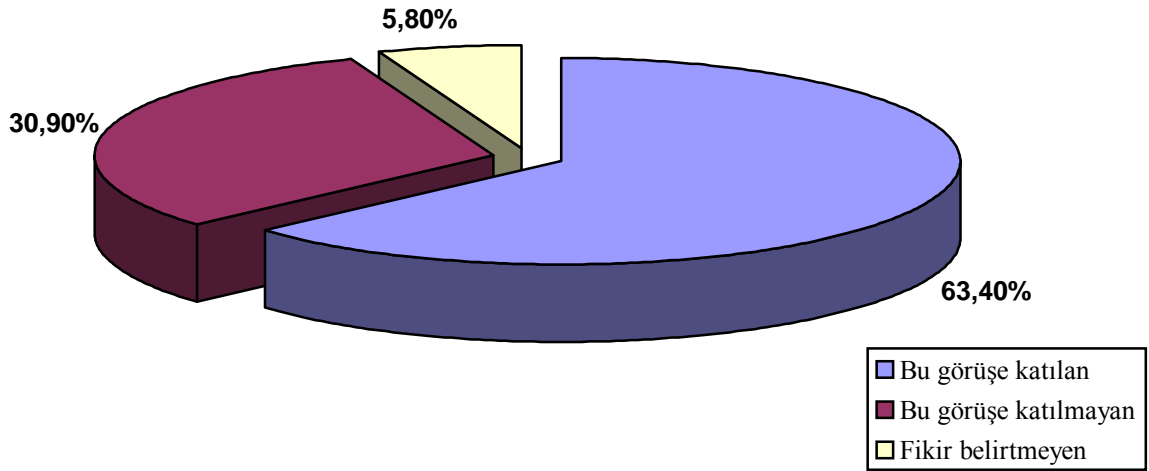
Tablo Y33:
Kürtçe televizyon ve radyo yayını yapmak serbest olmalı mı?

Dini Özgürlükler

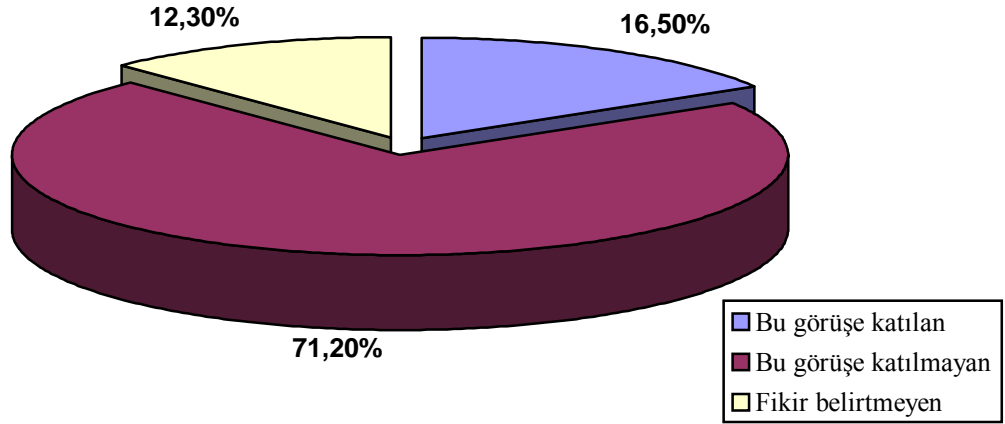
“Diyanet İşleri teşkilatı, bütün dinlere ve mezheplere hizmet verecek şekilde yeniden düzenlenmelidir” görüşü, yargı mensuplarının yüzde 63’ü tarafından olumlu, yüzde 31’i tarafından ise olumsuz karşılanmaktadır.

Tablo Y34:
“Kürtçe başta olmak üzere, diğer yerel dillerde de öğretim yapılması Türkiye’yi böler” görüşüne katılıyor musunuz?

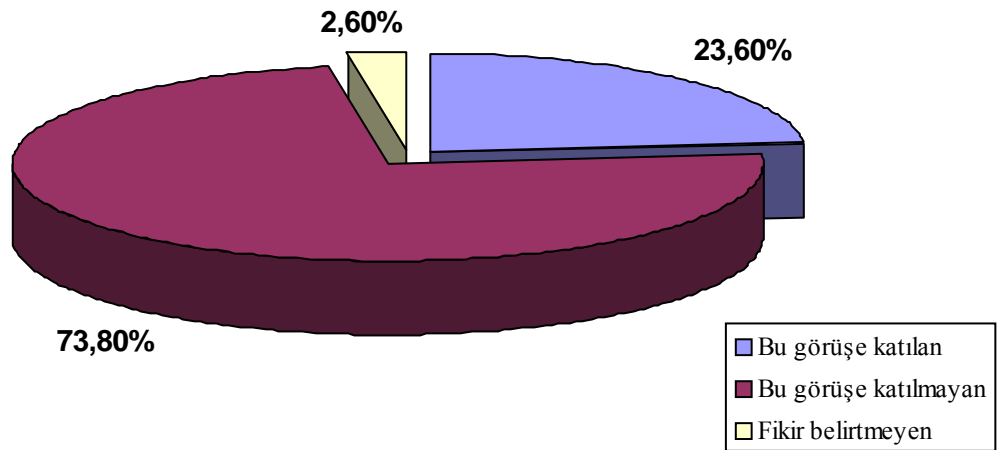
“Diyanet İşleri teşkilatı kaldırılarak, din hizmetleri cemaatlere bırakılmalıdır” görüşünü onaylayan yargı mensubu oranı yüzde 17, karşı çıkanların oranı ise yüzde 71 civarındadır.

Tablo Y35:
“Diyamet İşleri Teşkilatı kaldırılarak, din hizmetleri cemaatlere bırakılmalıdır” görüşüne katılıyor musunuz?

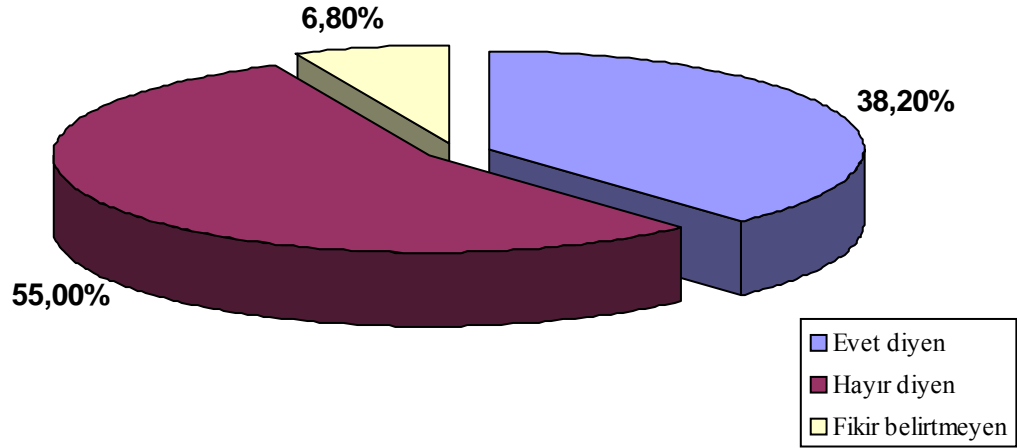
“İslamî tarikatlar ve cemaatlar faaliyetlerini serbestçe yürütebilmelidir” görüşü yargı mensuplarının yüzde 24’ü tarafından olumlu karşılanmaktadır. Bu görüşe karşı çıkanların oranı ise yüzde 74 civarındadır.

Tablo Y36:
“İslami tarikatlar ve cemaatlar faaliyetlerini serbestçe yürütebilmelidir” görüşüne katılıyor musunuz?

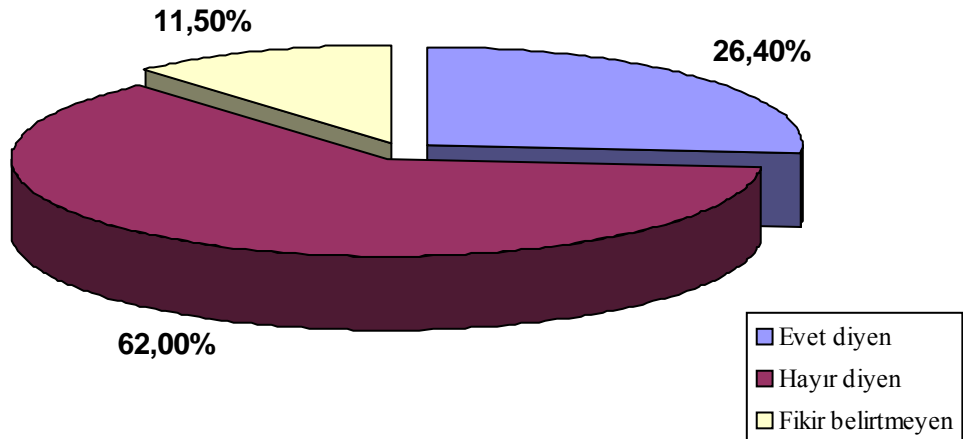
“Dince kutsal sayılan değerlerin eleştirilmesi serbest olmalı mı?” sorusuna olumlu cevap veren yargı mensubu oranı yüzde 38, bu görüşe katılmayanların oranı ise yüzde 55’tir.

Tablo Y37:
Dince kutsal sayılan değerlerin eleştirilmesi serbest olmalı mı?

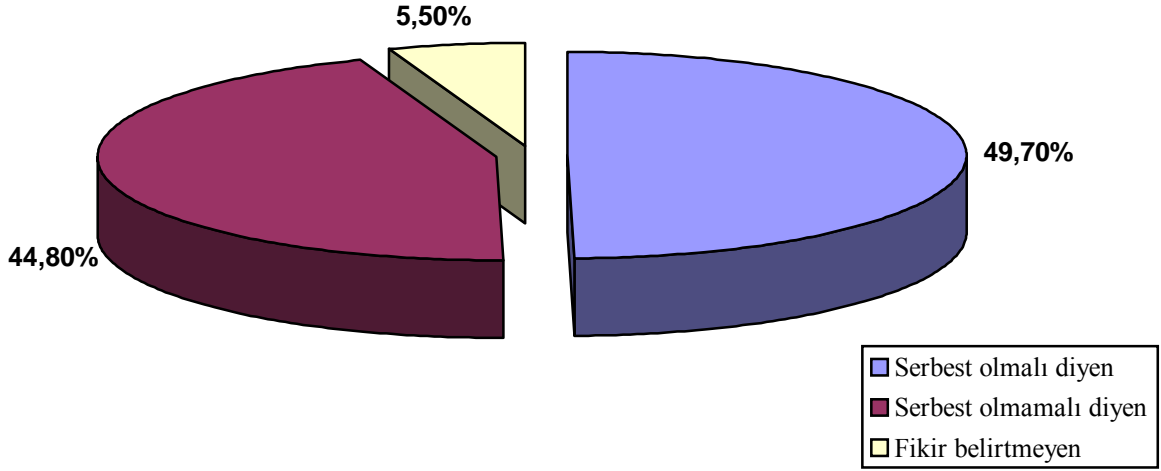
“Türkiye’de, Hıristiyanlığın ve Yahudiliğin propagandası serbest olmalı mı?” sorusu yargı mensuplarının yüzde 26’sı tarafından olumlu cevap bulurken, bu tür bir serbestliğe karşı çıkanların oranı yüzde 62’dir.

Tablo Y38:
Sizce Türkiye’de, Hıristiyanlığın ve Yahudiliğin propagandası serbest olmalı mı?

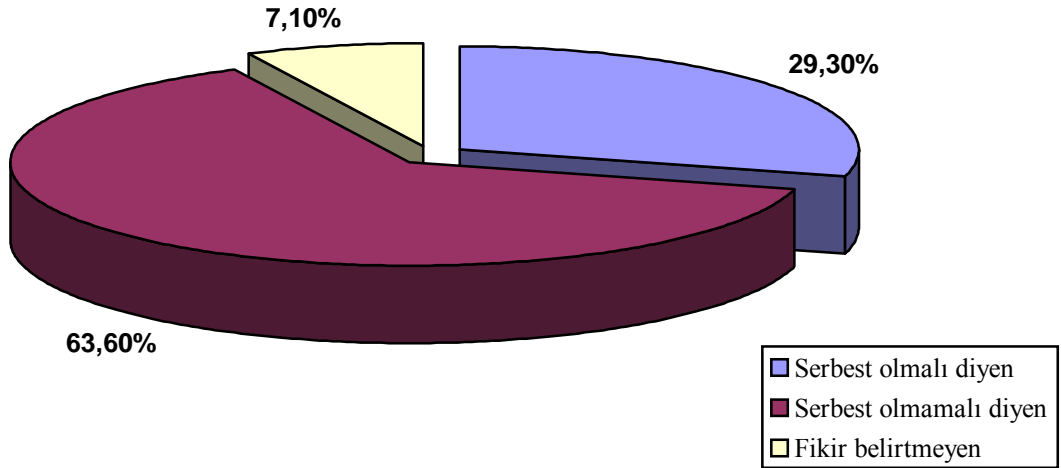
“Üniversitelerde, başörtüsü serbest olmalı mı?” sorusuna evet cevabı veren yargı mensubu oranı yüzde 50, karşı çıkanların oranı da yüzde 45 civarındadır.

Tablo Y39:
Üniversitelerde başörtüsü serbest olmalı mı?

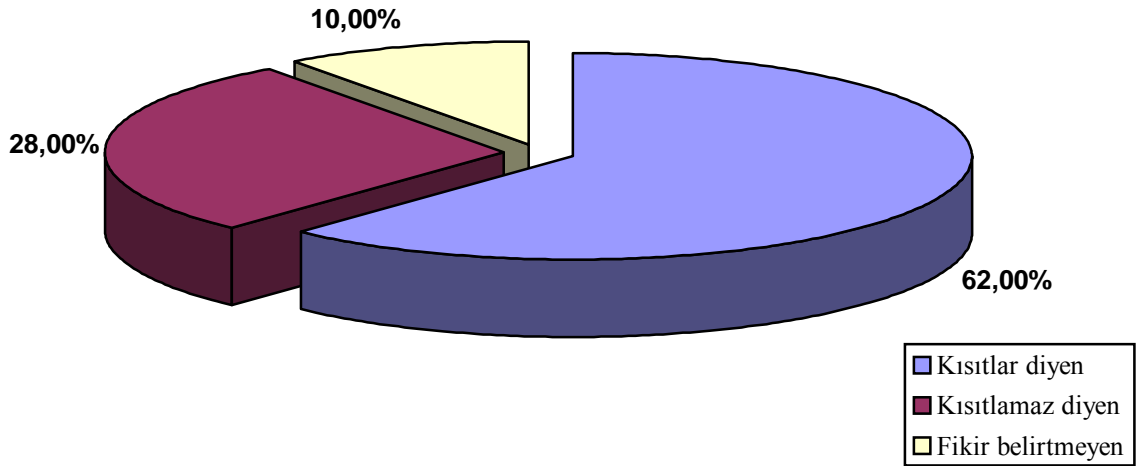
“Devlet memurlarının başörtü takması serbest olmalı mı?” sorusuna, serbest olmalı diyen yargı mensubu oranı yüzde 29, serbest olmamalı diyenlerin oranı ise yüzde 64’tür.

Tablo Y40:
Devlet memurlarının başörtü takması serbest olmalı mı?

“Türkiye’de dindarların iktidara gelmesi, kadınların özgürlüklerini kısıtlar mı?” şeklindeki soruya yargı mensuplarının yüzde 62’si kısıtlar cevabı vermektedir. Böyle bir iktidarda kadınların özgürlüklerinin kısıtlanmayacağını düşünenlerin oranı ise yüzde 28’dir.

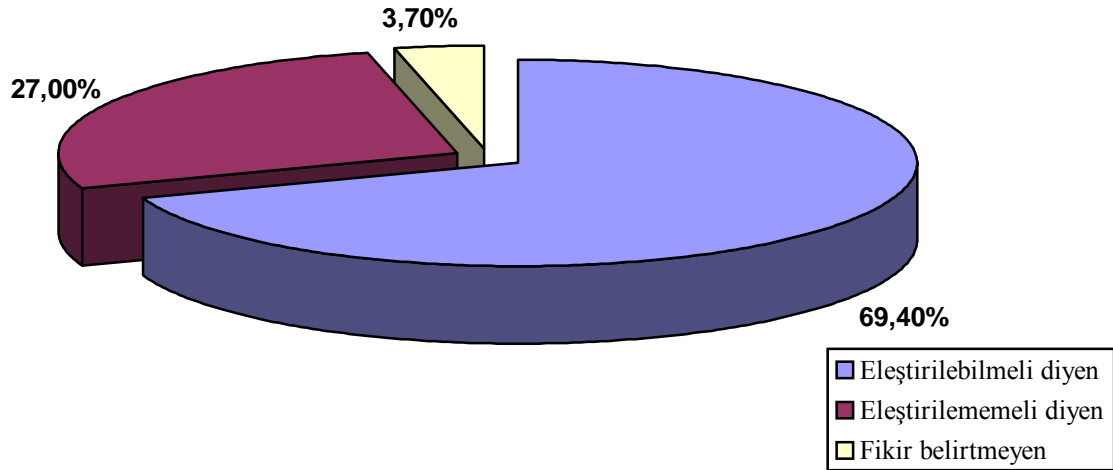
Tablo Y41:
Türkiye’de dindarların iktidara gelmesi, kadınların özgürlüklerini kısıtlar mı?

Devlet, Demokrasi ve Özgürlükler

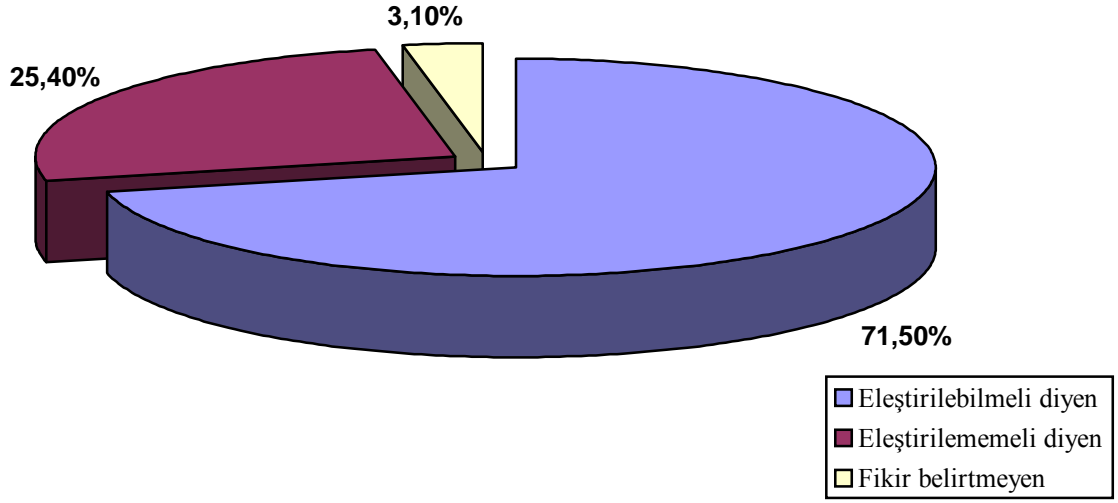
“Vatandaşlar devletin mevcut düzenini serbestçe eleştirebilmeli mi?” şeklindeki soruya olumlu yanıt veren yargı mensubu oranı yüzde 69, olumsuz cevap verenlerin oranı ise yüzde 27’dir.

Tablo Y42:
Vatandaşlar devletin mevcut düzenini serbestçe eleştirebilmeli mi?

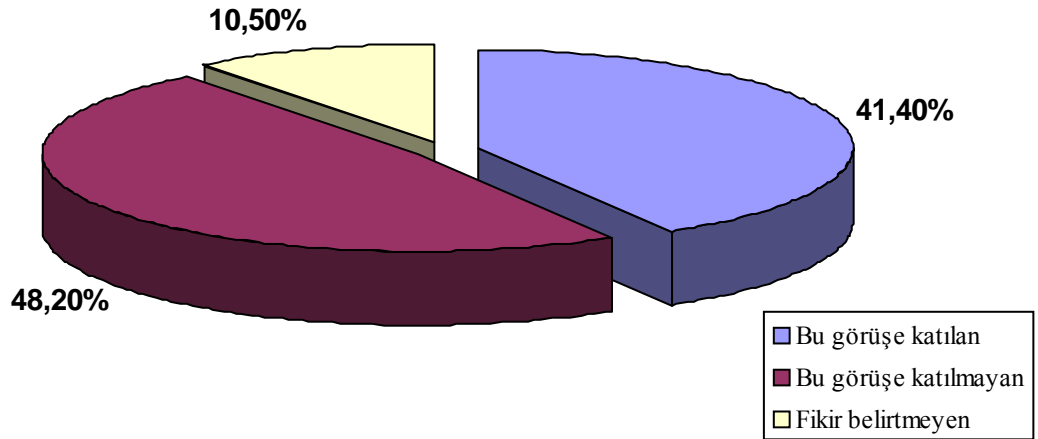
“Kişinin, çalıştığı resmi devlet kurumunu eleştirmesi serbest olmalı mı?” sorusuna olumlu yaklaşanların oranı yüzde 72, olumsuz yaklaşanların oranı ise yüzde 25’tir.

Tablo Y43:
Kişinin, çalıştığı resmi devlet kurumunu eleştirmesi serbest olmalı mı?

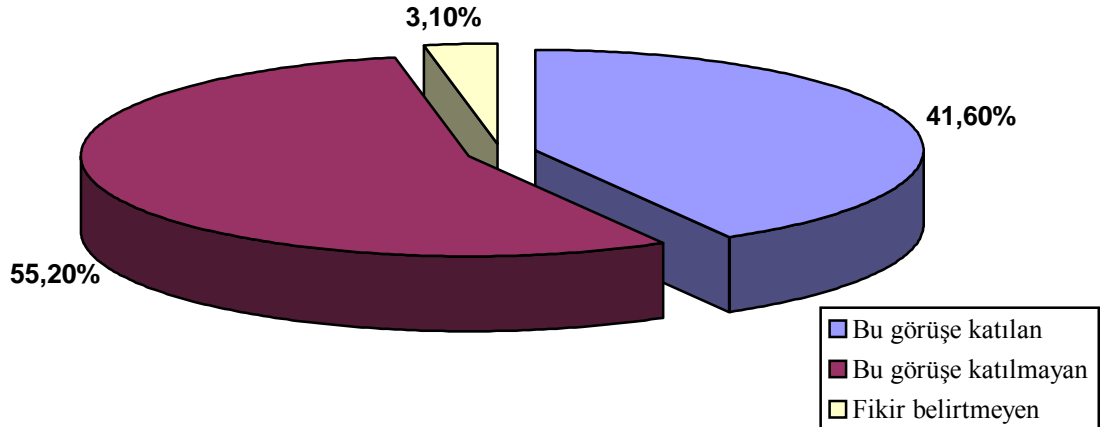
“Türkiye’de devlet, özgürlükleri kısıtlamak için güvenlik endişesini bahane olarak kullanmaktadır” görüşüne katılanların oranı yüzde 41, katılmayanların oranı yüzde 48’dir.

Tablo Y44:
“Türkiye’de devlet, özgürlükleri kısıtlamak için güvenlik endişesini bahane olarak kullanmaktadır” görüşüne katılıyor musunuz?

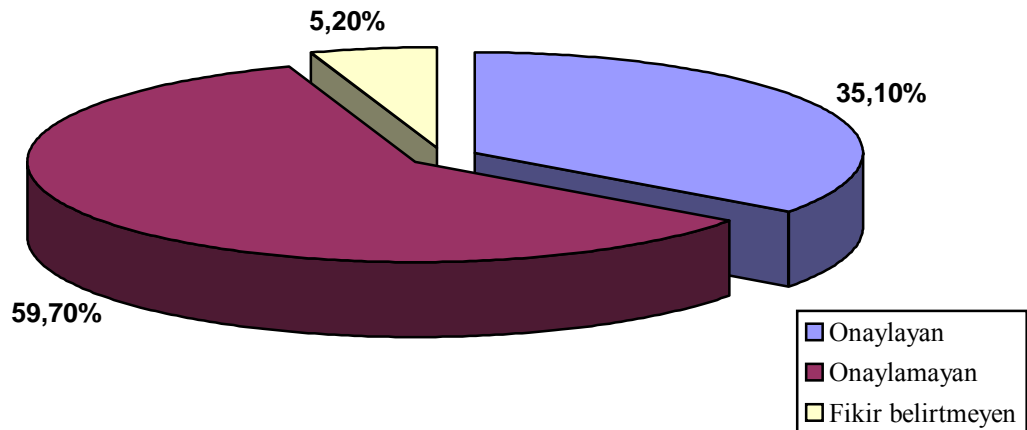
“Devlet, bazı siyasi partilere karşı, haksız yere kuşkucu ve ayırımçı davranmaktadır” görüşü yargı mensuplarının yüzde 42’si tarafından paylaşılırken, yüzde 55’i bu görüşü onaylamamaktadır.

Tablo Y45:
“Devlet, bazı siyasi partilere karşı, haksız yere kuşkucu ve ayrımcı davranmaktadır” görüşüne katılıyor musunuz?

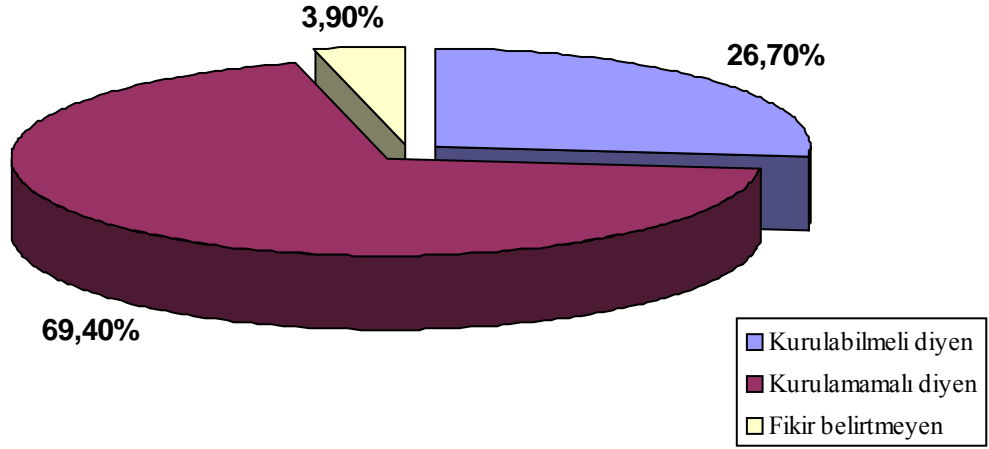
Hakim ve C.Savcılarının yüzde 35’i “Türkiye’de siyasi partilerin kapatılmasını onaylıyor musunuz?” sorusuna olumlu, yüzde 60’ı ise olumsuz cevap vermiştir.

Tablo Y46:
Türkiye’de siyasi partilerin kapatılmasını onaylıyor musunuz?

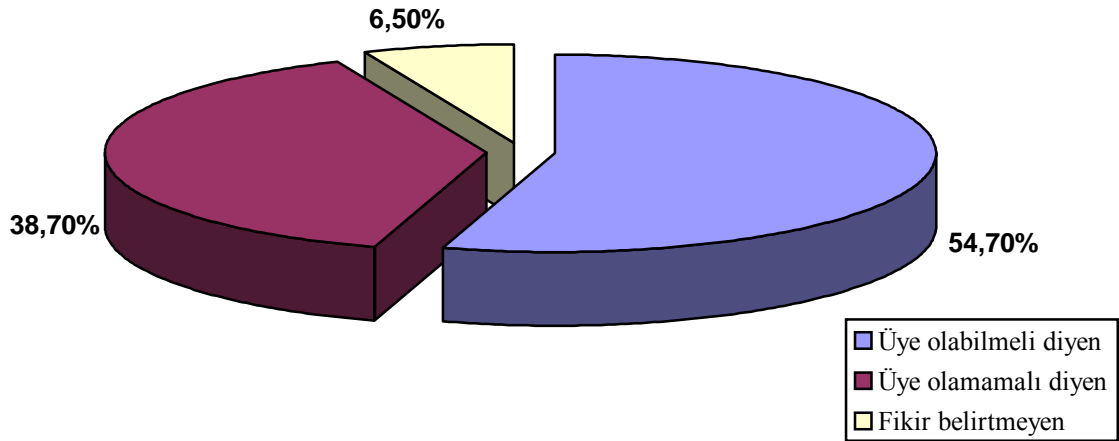
“Dini ve etnik kökene dayalı siyasi partiler kurulabilmeli mi?” sorusuna, kurulabilmeli diyenlerin oranı yüzde 27, kurulamamalı diyenlerin oranı ise yüzde 69’dur.

Tablo Y47:
Dini ve etnik kökene dayalı siyasi partiler kurulabilmeli mi?

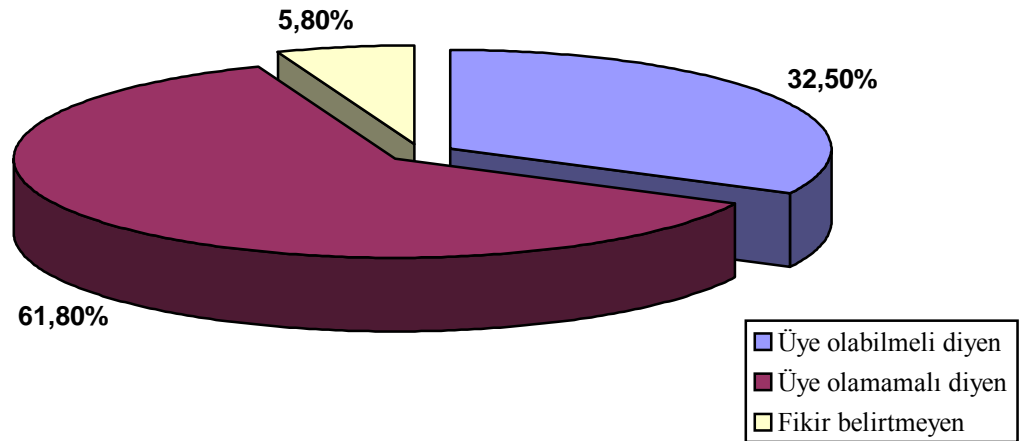
“Devlet memurları istedikleri siyasi partilere üye olabilmeli mi?” sorusuna, üye olabilmeli görüşünde olanların oranı yüzde 55’tir. Devlet memurlarının istedikleri siyasi partiye üye olmalarına karşı çıkanların oranı ise yüzde 39’dur.

Tablo Y48:
Devlet memurları istedikleri siyasi partilere üye olabilmeli mi?

“Emniyet, yargı ve Silahlı Kuvvetlerin mensupları, istedikleri siyasi partiye üye olabilmeli mi?” sorusuna olumlu yaklaşanların oranı yüzde 33, olumsuz yaklaşanların oranı ise yüzde 62’dir.

Tablo Y49:
Emniyet, yargı ve Silahlı Kuvvetlerin mensupları, istedikleri siyasi partiye üye olabilmeli mi?

Şiddet ve İfade Özgürlüğü

“Şiddet içermeyen her türlü düşünce açıklaması, gösteri ve yürüyüş serbest olmalı mı?” sorusuna evet diyenlerin oranı yüzde 79 iken, hayır diyenlerin oranı yüzde 19’dur.

“Şiddeti öven düşüncelerin açıklanması serbest olmalı mı?” sorusuna yargı mensuplarının yüzde 92’si hayır cevabı verirken, yüzde 7’si evet cevabı vermektedir.

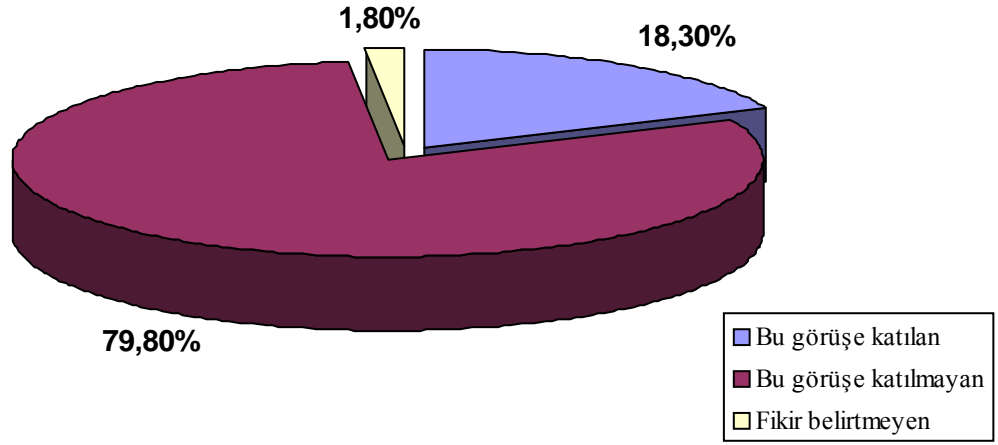
“Emniyet görevlileri, zanlıyı konuşurmak için gerektiğinde şiddet kullanabilmeli mi?” şeklindeki soruya yargı mensupları yüzde 92 oranıyla hayır, yüzde 7 oranıyla da evet cevabı vermektedir.

Tablo Y50:
Şiddet ve ifade özgürlüğü

	Evet	Hayır	Fikri yok	TOPLAM
Şiddet içermeyen her türlü düşünce açıklaması, gösteri ve yürüyüş serbest olmalı mı?	78,5	18,6	2,9	100,0
Şiddeti öven düşüncelerin açıklanması serbest olmalı mı?	6,8	92,1	1,0	100,0
Emniyet görevlileri, zanlıyı konuşurmak için gerektiğinde şiddet kullanabilmeli mi?	6,5	92,1	1,3	100,0

“Terör örgütlerine ait bildirilerin gazete ve televizyonlarda yayınlanması suç olmamalıdır” görüşüne katılanların oranı yüzde 18, karşı çıkanların oranı ise yüzde 80’dir.

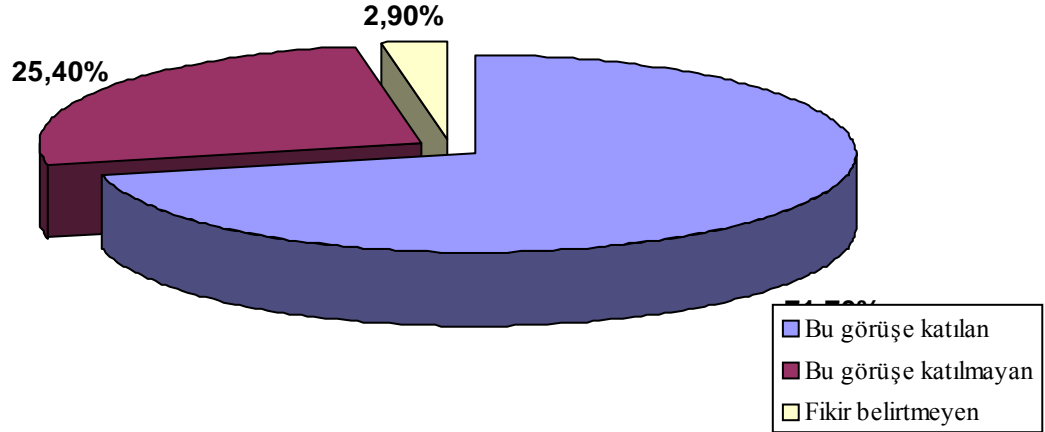
Tablo Y51:
“Terör örgütlerine ait bildirilerin gazete ve televizyonlarda yayınlanması suç olmamalıdır” görüşüne katılıyor musunuz?

Özel Hayatın Mahremiyeti ve Cinsellik

“Siyasetçiler diğer insanlara göre, daha fazla eleştirilebilmelidir” görüşüne katılanların oranı yüzde 72’dir. Buna katılmayanların oranı ise yüzde 25 civarındadır.

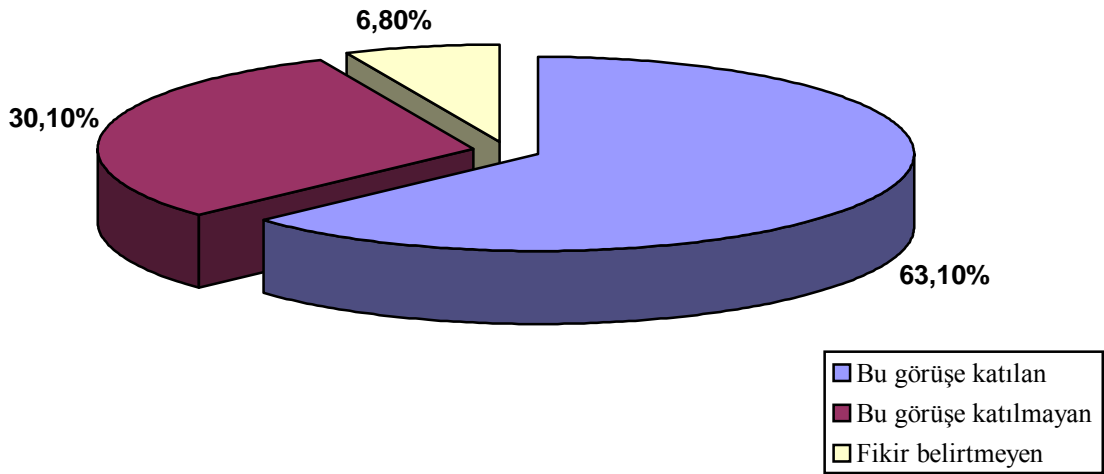
Tablo Y52:
“Siyasetçiler diğer insanlara göre, daha fazla eleştirilebilmelidir” görüşüne katılıyor musunuz?

“Ünlü kişilerin özel hayatlarının medyada daha fazla yer alması, bu kişilerin özel hayatlarının ihlali anlamına gelmez” görüşü yargı mensuplarının yüzde 63’ü tarafından paylaşılırken, yüzde 30’u buna karşı çıkmaktadır.

Tablo Y53:

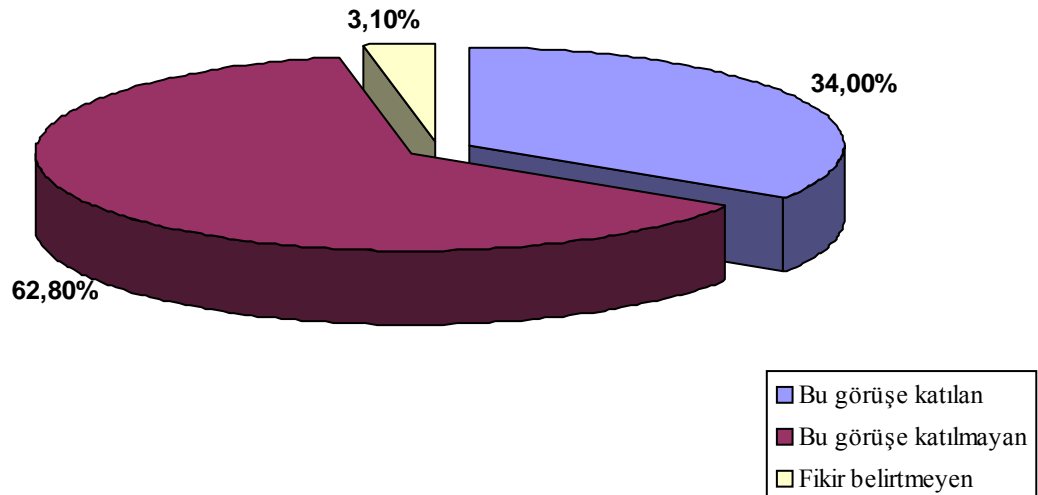
“Ünlü kişilerin özel hayatlarının medyada daha fazla yer alması, bu kişilerin özel hayatlarının ihlali anlamına gelmez” görüşüne katılıyor musunuz?

“Hakimler ve savcılar, diğer insanlara kıyasla, özel hayatlarından dolayı daha fazla eleştirilebilirler” görüşüne katılanların oranı yüzde 34 iken, katılmayanların oranı yüzde 63’tür.

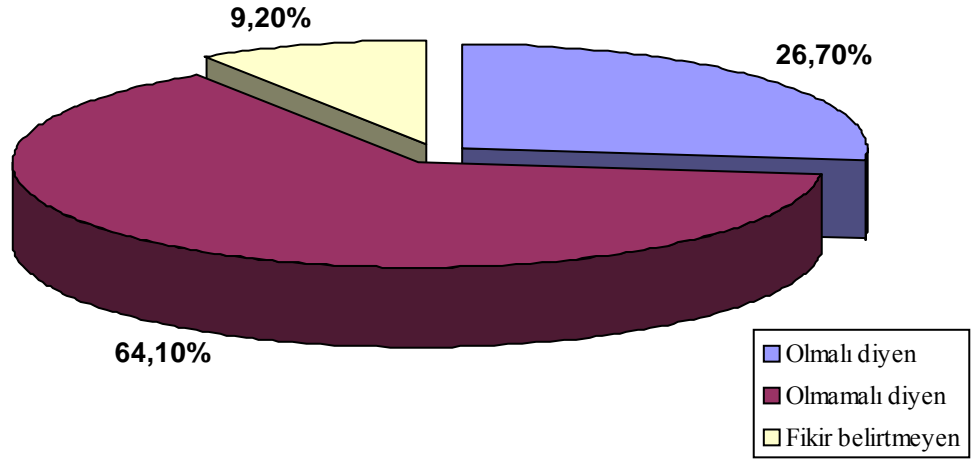
Tablo Y54:

“Hakimler ve savcılar, diğer insanlara kıyasla, özel hayatlarından dolayı daha fazla eleştirilebilirler” görüşüne katılıyor musunuz?

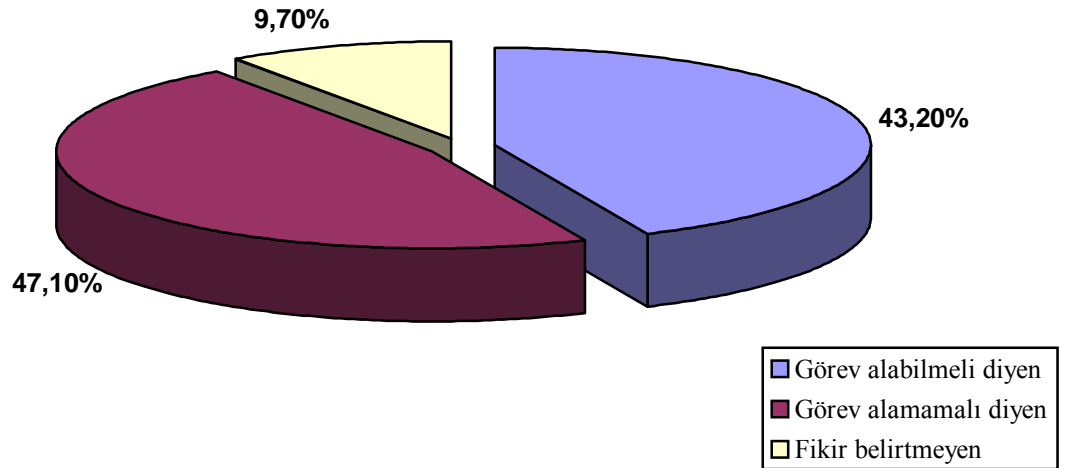
“Pornografi, düşünce özgürlüğü kapsamında olmalı mı?” sorusuna, olmalı cevabı verenler yüzde 27, olmamalı cevabı verenler yüzde 64 oranındadır.

Tablo Y55:
Pornografi, düşünce özgürlüğü kapsamında olmalı mı?

“Eşcinsel olduğunu açıkça ifade edenler, kamu kurumlarında görev alabilmeli mi?” sorusuna olumlu cevap verenler yüzde 43, olumsuz cevap verenler ise yüzde 47 oranındadır.

Tablo Y56:
Eşcinsel olduğunu açıkça ifade edenler, kamu kurumlarında görev alabilmeli mi?

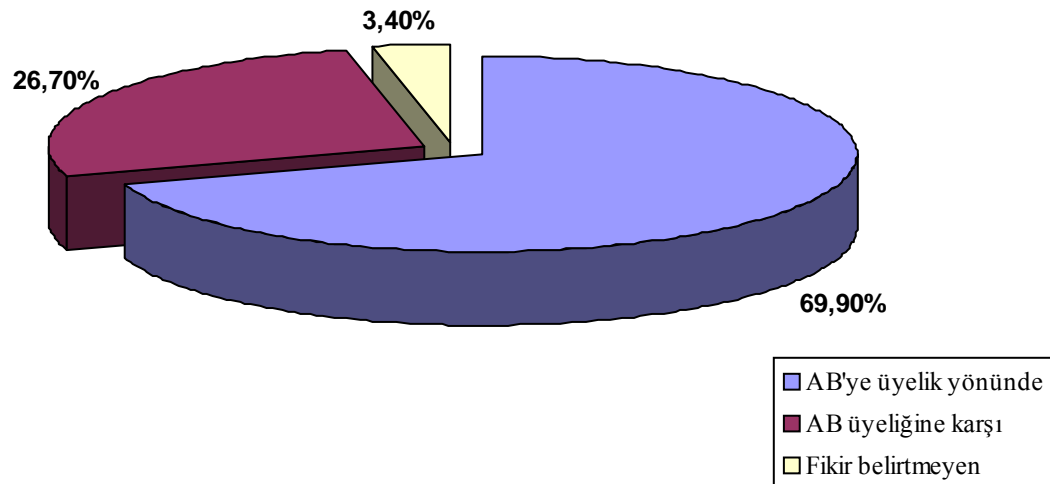

Avrupa Birliği ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) İlişkin Tutumlar

Avrupa Birliği ve Türkiye'de Siyasal Reform Süreci

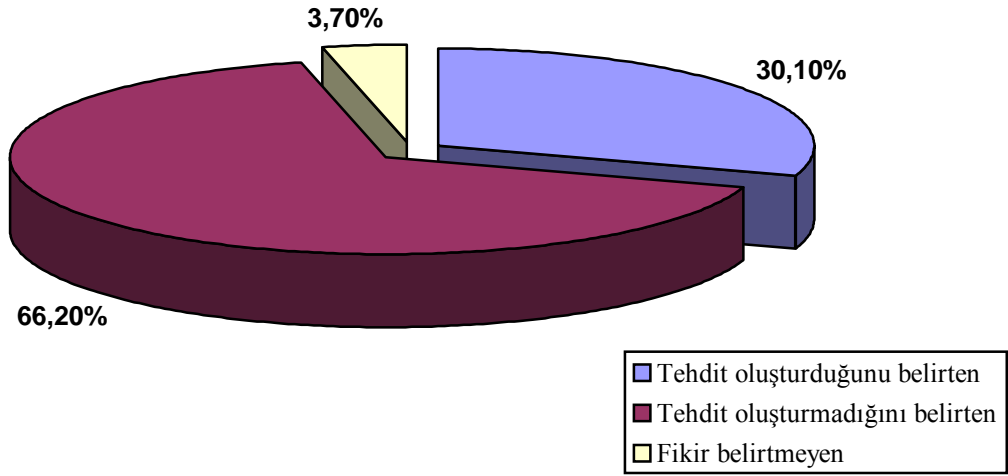
“Türkiye'nin AB üyeliği için bir referandum yapılırsa, siz hangi yönde oy kullanırsınız?” sorusuna Hakim ve C.Savcılarının yüzde 70'i üyelik lehinde, yüzde 27'si ise üyelik aleyhinde oy kullanacağını belirtmiştir.

Tablo Y57:
Türkiye'nin AB üyeliği için bir referandum yapılırsa, siz hangi yönde oy kullanırsınız?

“Avrupa Birliği üyeliği Türkiye'nin bütünlüğü için bir tehdit oluşturuyor mu?” sorusuna yargı mensuplarının yüzde 30'u tehdit oluşturuyor, yüzde 66'sı ise tehdit oluşturmuyor cevabı vermektedir.

Tablo K71:
Avrupa Birliği üyeliği Türkiye'nin bütünlüğü için bir tehdit oluşturuyor mu?

Hakim ve C.Savcılarının yüzde 49'u "Avrupa Birliği üyeliği olmasaydı, Türkiye'de insan hakları ve düşünce özgürlüğü ile ilgili yasal düzenlemeler yapılmazdı" görüşüne; yüzde 66'sı "AB'ye uyum süreci, Türkiye'de insan hakları ve düşünce özgürlüğüne olumlu katkıda bulunmuştur" görüşüne; ve yüzde 68'i "Türkiye AB üyesi olursa, insan hakları ve düşünce özgürlüğü daha da gelişecektir" görüşüne katılmaktadır.

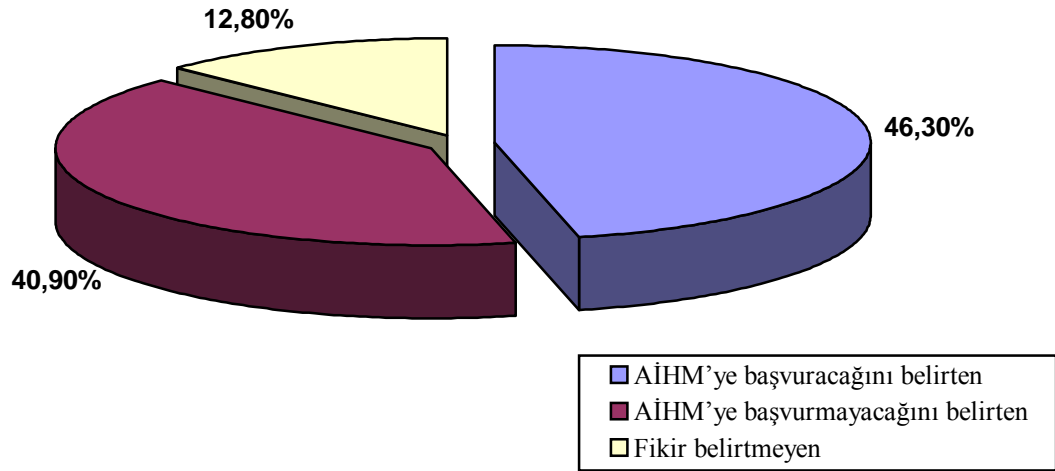
Tablo Y59:
Avrupa Birliği üyeliği, Türkiye'de insan hakları ve ifade özgürlüğü

	Evet	Hayır	Fikri yok	TOPLAM
Avrupa Birliği üyeliği olmasaydı, Türkiye'de insan hakları ve düşünce özgürlüğü ile ilgili yasal düzenlemeler yapılmazdı.	48,7	46,9	4,5	100,0
AB'ye uyum süreci, Türkiye'de insan hakları ve düşünce özgürlüğüne olumlu katkıda bulunmuştur.	66,0	29,1	5,0	100,0
Türkiye AB üyesi olursa, insan hakları ve düşünce özgürlüğü daha da gelişecektir.	67,5	29,8	2,6	100,0

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine İlişkin Tutum

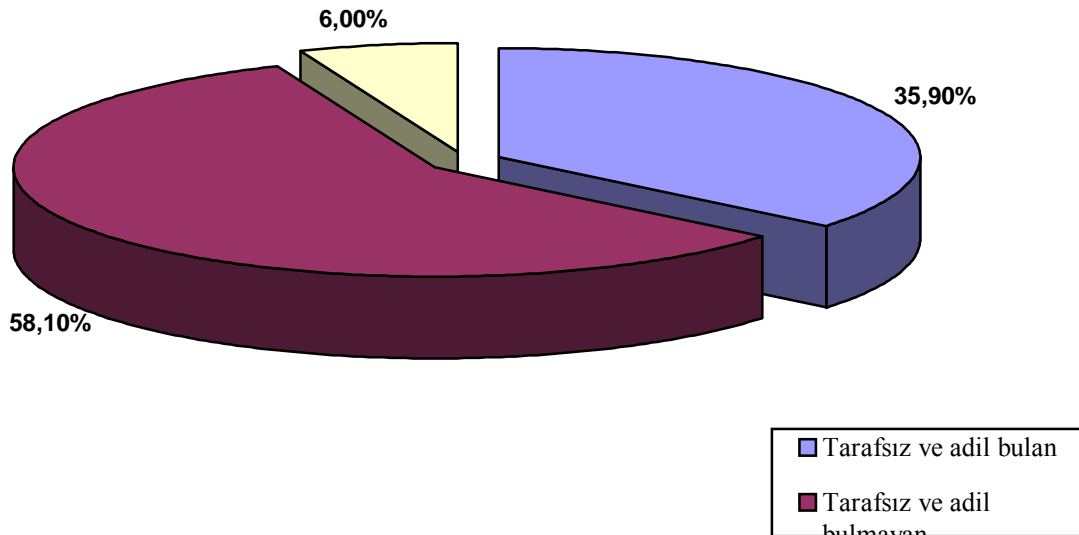
"Haklı olduğunuz bir dava, Türkiye'deki mahkemelerde aleyhinize sonuçlanırsa, bunu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne götürür müsünüz?" sorusuna, yargı mensuplarının yüzde 46'sı hayır, yüzde 41'i evet cevabı vermektedir.

Tablo Y60:
Haklı olduğunuz bir dava, Türkiye’deki mahkemelerde aleyhinize sonuçlanırsa, bunu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne götürür müsünüz?

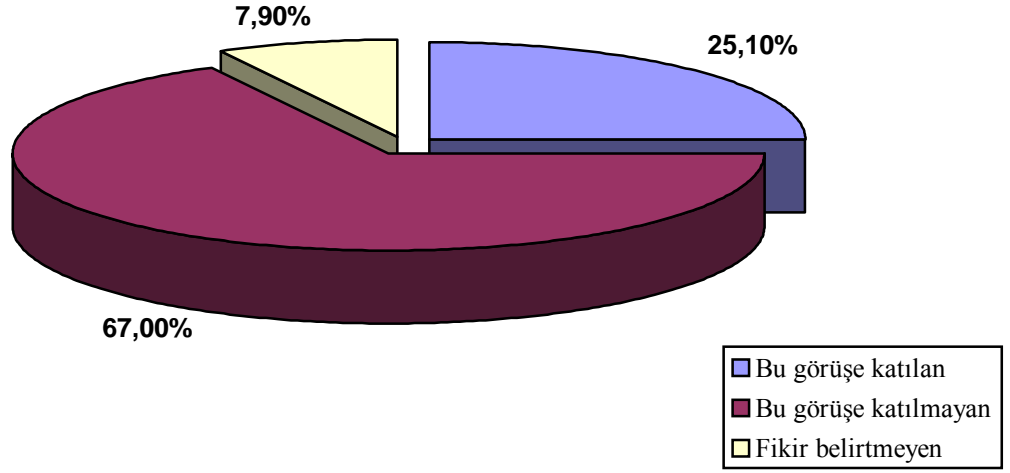
“Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Türkiye ile ilgili kararlarının adil ve tarafsız olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplarda, tarafsız ve adil bulanların oranı yüzde 36, tarafsız ve adil bulmayanların oranı ise yüzde 58’dir.

Tablo Y61:
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Türkiye ile ilgili kararlarının adil ve tarafsız olduğunu düşünüyor musunuz?

“Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne dava açanlar Türkiye’nin düşmanlarıyla işbirliği yapmaktadır” görüşüne katılanların oranı yüzde 25, katılmayanların oranı ise yüzde 67’dir.

Tablo Y62:
“Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne dava açanlar Türkiye’nin düşmanlarıyla işbirliği yapmaktadır” görüşüne katılıyor musunuz?

SONUÇ VE KARŞILAŞTIRMA

Türkiye’de insan hakları soyut tartışmalar olarak değil, gündelik yaşamın kalitesine ilişkin somut kaygılar olarak algılanmaktadır. Batı kökenli, yerel kültürel kodları ve değerlerle bağlantısız “dışarıdan” bir kavram olarak nitelenmiyor. İnsan hakları/ ifade özgürlüğü toplumu bir arada tutan, toplumsal barışı kuran “ortak bir değer” olarak düşünülüyor.

Toplumda insan haklarının yaygın olarak ihlal edildiğiyle ilgili çok güçlü bir algı sözkonusudur. Her dört kişiden üçü kendisinin de temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlandığını hissettiğini belirtmektedir. İfade özgürlüğü, hukuk devleti ve insan hakları lehinde baskın bir kamuoyu eğilimi sözkonusudur. Bu eğilim, Türkiye’deki mevcut ortamın ve işleyişin eleştirisi bağlamında güçlü bir tutum olarak ortaya çıkmaktadır. Yakın geçmişteki bölgesel ve etnik yoğunluklu terör hare-ketlerinin toplumu özgürlük ve güvenlik ikilemine düşüremediği söylenebilir. Toplumun özgür-lüğü güvenliğe feda etmediği gözlenmektedir.

İnsan haklarını ve ifade özgürlüğünün önündeki engellerin büyük oranda polis, mahkemeler, jandarma, ordu ve korucular gibi “güvenlik ve adalet” kavramlarıyla ilişkili devlet organizasyonlarından kaynaklandığı yönünde toplumsal bir mutabakat sözkonusudur. Bir başka ifadeyle, devlet kurumları kendi güvenliklerini sağlamak savıyla, toplumun güvenliğini feda ettikleri yönünde bir çıkarımda bulunulabilir.

“Birlik”, “bütünlük”, “milliyetçilik” gibi resmi ideolojinin baskın sembolik karakteristiklerine rağmen, “öteki”lerin özgürce kendilerini ifade etmeleri yönünde güçlü bir kamuoyu tutumunun varlığı sözkonusudur.

Toplumun iç dinamiklerinin kuvveden fiile geçememesinin önündeki başlıca engellerin, temelde devlet organizasyonlarının işleyişinden kaynaklandığı şeklinde bir çıkarsamada bulunmak mümkün. İç dinamiklerin kontrol, baskı ve hatta yönlendirme altında tutulması, toplumun özgür iradesinin devlet organlarının işleyişine yansıtılmaması nedeniyle, toplumun Avrupa Birliği gibi “dış” dinamikleri aslında kendi taleplerinin gerçekleşmesi bakımından bir araç olarak gördüğü söylenebilir. Bu bakımdan yaşam alanlarının ve kurallarının yeniden düzenlenmesi anlamında “Batılılaşma”nın asla bir öykünme olmadığı kaydedilmelidir. Bu anlamda “Batılılaşma” demokratik, insan haklarına dayalı devlet işleyiş ve önceliklerinin toplumsal taleplerin referans alınarak belirlendiği bir hüviyete bürünmektedir.

Aşağıda, toplumun insan hakları ve ifade özgürlüğü konusundaki görüşleri nicel verilerle desteklenerek verilmektedir.

Temel Hak ve Özgürlükler ve İfade Özgürlüğü: Mevcut Durum ve Beklentiler

- Toplumun yüzde 73’ü Türkiye’de insan hakları ihlallerinin yaygın olduğu kanaatindedir. Bu oran yargı mensuplarında yüzde 48.4’tür.
- Toplumun yüzde 75’i, kendisinin temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlandığını hissetmektedir. Bu oran yargı mensuplarında yüzde 46.1’dir.
- Türkiye’de insanların düşüncelerini özgürce ifade edebildiklerini düşünenlerin oranı sadece yüzde 16’dır. Bu oran yargı mensuplarında yüzde 37’dir. Toplumun yüzde 80’i Türkiye’de insanların düşüncelerini serbestçe ifade edemedikleri kanaatindedir. Bu oran yargı mensuplarında yüzde 59’dur.
- Toplumun yüzde 92’si düşünce özgürlüğünün barış içinde yaşamak için gerekli olduğu görüşündedir. Bu oran yargı mensuplarında da yüzde 92’dir.

- Toplumun yüzde 88'i insanların düşüncelerini açıklamalarının hiçbir şekilde suç olmaması gerektiği görüşündedir. Bu oran yargı mensuplarında yüzde 73'tür.
- Toplumun yüzde 57.2'si "İnsanların düşüncelerini açıklamaları hiçbir şekilde suç olmalıdır" görüşüne katılırken; bu görüşe katılan yargı mensuplarının oranı yüzde 48.7'dir.
- Toplumun yüzde 74'ü gazeteci, siyasetçi ve yazarların içeriği ne olursa olsun, düşüncelerinden dolayı cezalandırılmaması gerektiğini düşünmektedir. Bu oran yargı mensuplarında yüzde 63'tür.
- Toplumun yarısından fazlası, başörtülüler, kadınlar, dindarlar, eşcinseller ve Kürtlerin baskı gördüğü kanısındadır. Aynı eğilim yargı mensuplarında da sözkonusudur; ancak oranlar nispeten daha düşüktür.
- Toplumun yüzde 63'ü (yargı mensuplarının yüzde 67'si) polis, yüzde 48'i (yargı mensuplarının yüzde 17'si) mahkemelerin, ve yüzde 47'si (yargı mensuplarının yüzde 40'ı) devlet memurlarının Türkiye'de insan haklarını ihlal ettiği kanısındadır.
- Toplumun yüzde 28'i kendisinin veya aile çevresinden birilerinin güvenlik güçleri tarafından kötü muamele gördüğünü ifade etmektedir. Yargı mensuplarına göre bu oran yarı yarıya azalmaktadır.
- Toplumun yarısından fazlası (%54'ü) Türkiye'de karakol ve cezaevlerinde yaygın biçimde işkence yapıldığı kanısındadır. Bu oran yargı mensuplarında yüzde 42'dir.
- Toplumun yüzde 55'i (yargı mensuplarının yüzde 49'u), ifade özgürlüğünün önündeki engel ve ihlallerin hem uygulayıcı hem de yasalardan kaynaklandığı kanaatindedir. Bu tür engellerin genelde yasalardan kaynaklandığını düşünenlerin oranı yüzde 11 (yargı mensuplarına göre yüzde 7), uygulayıcılardan kaynaklandığını düşünenlerin oranı ise yüzde 20 (yargı mensuplarına göre yüzde 20.2) civarındadır. Burada ifade özgürlüğü ihlallerinin kaynakları konusunda yasalardan ziyade uygulayıcıların öne çıkması dikkat çekicidir. Türkiye'de ifade özgürlüğü önünde herhangi bir engel olmadığını düşünenlerin oranı ise sadece yüzde 3'tür. Bu oran yargı mensuplarında yüzde 17'dir.

Kürtçe ve Başörtüsü

- Kürtçe radyo ve TV yayın serbestliğinden yana olanların oranı yüzde 42'dir. Yargı mensuplarında bu oran yüzde 55'tir.
- Okullarda Kürtçe eğitim-öğretimin serbest olması gerektiğini düşünenlerin oranı yüzde 34 (yargı mensuplarının yüzde 31'i), Kürtçe eğitime karşı olanlar yüzde 54 (yargı mensuplarının yüzde 62'si), fikir belirtmeyenler ise yüzde 12'dir (yargı mensuplarının yüzde 7'si).
- Toplumun yüzde 70'i (yargı mensuplarının yüzde 50'si) üniversitelerde başörtüsünün serbest olması gerektiğini düşünmektedir.

Yargı ve İfade Özgürlüğü

- Toplumun yüzde 65'i (yargı mensuplarının yüzde 25'i), Türkiye'de kanunların adil ve tarafsız biçimde uygulanmadığını düşünmektedir.
- Toplumun yüzde 29'u (yargı mensuplarının yüzde 36'sı) AIHM'nin Türkiye ile ilgili kararlarının adil ve tarafsız olduğu kanısındadır.
- Toplumun yüzde 64'ü (yargı mensuplarının yüzde 46'sı) haklı olduğunu düşündüğü bir davanın, Türkiye'deki mahkemelerde aleyhine sonuçlanması halinde, bunu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne götüreceğini belirtmektedir.

- Toplumun yüzde 63'ü (yargı mensuplarının yüzde 33'ü), Türkiye'de ifade özgürlüğü ile ilgili davalarda mahkemeler üzerinde devlet baskısı olduğu kanısındadır.
- Toplumun yüzde 57'si (yargı mensuplarının yüzde 62'si) Yüksek Askeri Şura kararlarına karşı yargı yolunun açılmasını desteklemektedir.

Eleştiri ve Devlet Düzeni

- Toplumun yüzde 70'i (yargı mensuplarının yüzde 69'u), vatandaşların devletin mevcut düzenini serbestçe eleştirebilmesi gerektiği kanısındadır.
- Toplumun yüzde 64'ü (yargı mensuplarının yüzde 60'ı), siyasi partilerin kapatılmasına karşıdır.
- Toplumun yüzde 59'u (yargı mensuplarının yüzde 41'i), devletin özgürlükleri kısıtlamak için güvenlik endişesini bahane olarak kullandığı görüşündedir.

Avrupa Birliği Üyelik Süreci ve Türkiye'de İfade Özgürlüğü

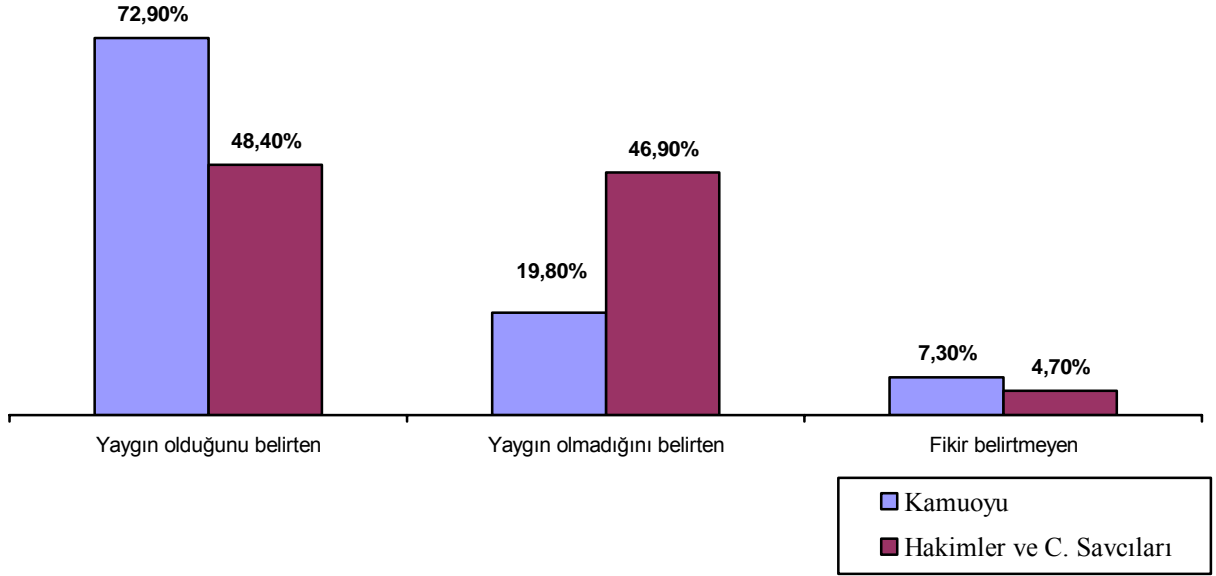
- Türkiye'nin AB'ye üyeliği konusunda bir referandum yapılması halinde, üyelik yönünde oy kullanacaklarını belirtenlerin oranı yüzde 65 (yargı mensuplarının yüzde 70'i), AB üyeliğine karşı oy kullanacağını belirtenlerinki ise yüzde 26'dır (yargı mensuplarının yüzde 27'si).
- Toplumun yüzde 55'i (yargı mensuplarının yüzde 49'u), AB üyeliği olmasaydı, Türkiye'de insan hakları ve düşünce özgürlüğü ile ilgili yasal düzenlemelerin yapılmayacağını düşünmektedir.
- Toplumun yüzde 63'ü (yargı mensuplarının yüzde 66'sı), AB üyelik sürecinin Türkiye'de insan hakları ile ilgili gelişmeleri olumlu yönde etkilediği, yüzde 68'i de (yargı mensuplarının yüzde 67.5'i), AB üyeliğinin insan hak ve özgürlüklerini daha da geliştireceği kanaatindedir.

İnsan Hakları Kuruluşları ve İmajları

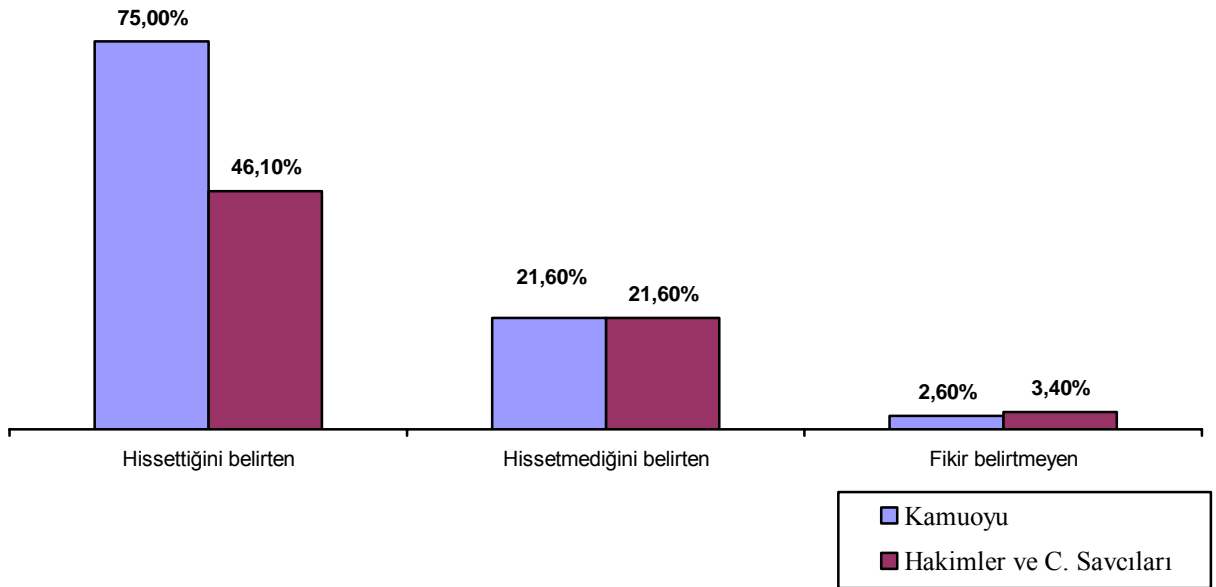
- Toplumun yaklaşık yüzde 90'ı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ni tanımaktadır. AİHM'ni bilenlerin yüzde 62'si bu kurum hakkında olumlu kanaate sahiptir. İnsan Hakları Derneğinin tanınma oranı yüzde 82, olumluluk imajı ise yüzde 62'dir. TBMM İnsan Hakları Komisyonu, Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı ve il ve ilçe insan hakları kurullarının tanınma ve olumlu imajları AİHM ve diğer sivil insan hakları kuruluşlarına göre önemli ölçüde düşük seviyededir.
- Yargı mensuplarının hakkında en çok olumlu kanaate sahip oldukları insan hakları kuruluşları TBMM İnsan Hakları Komisyonu, Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve il ve ilçelerdeki İnsan Hakları Kurulları olarak sıralanmaktadır. En az güvenilen kuruluşlar ise sırasıyla Mazlum-Der ve İnsan Hakları Derneği'dir. Yargı mensuplarının deyim yerindeyse hiyerarşik bir güven sıralaması yaptıkları görülmektedir.

TABLOLAR

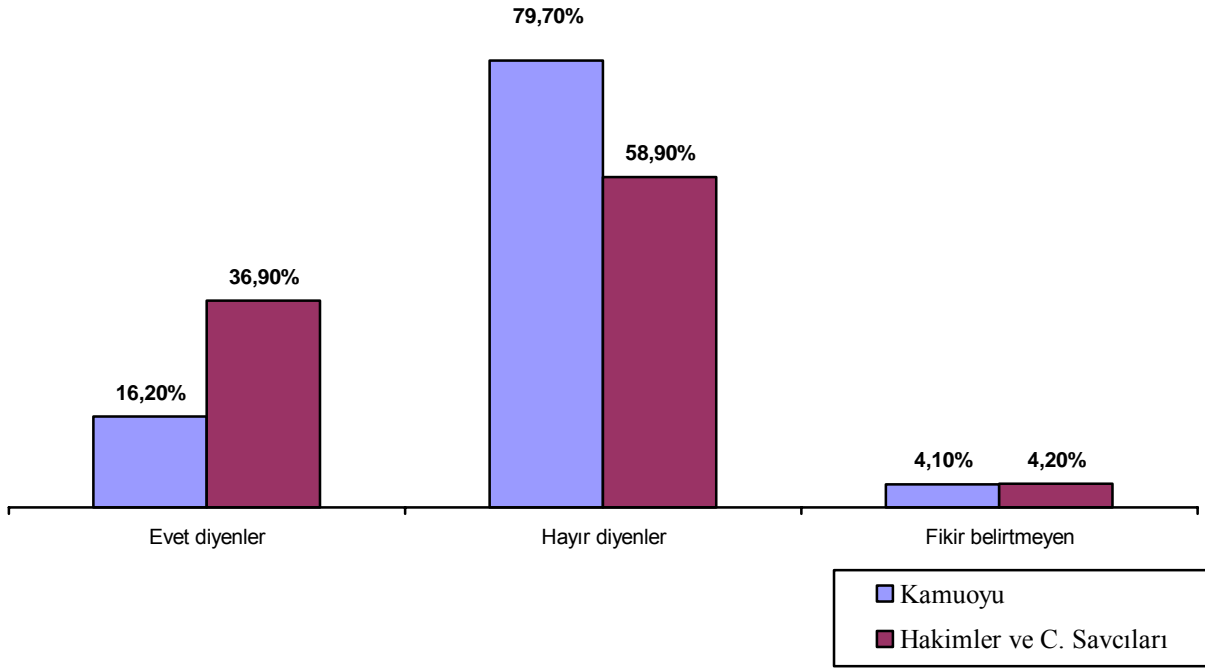
Tablo 1:
Size göre, Türkiye’de insan hakları ihlalleri yaygın mıdır?

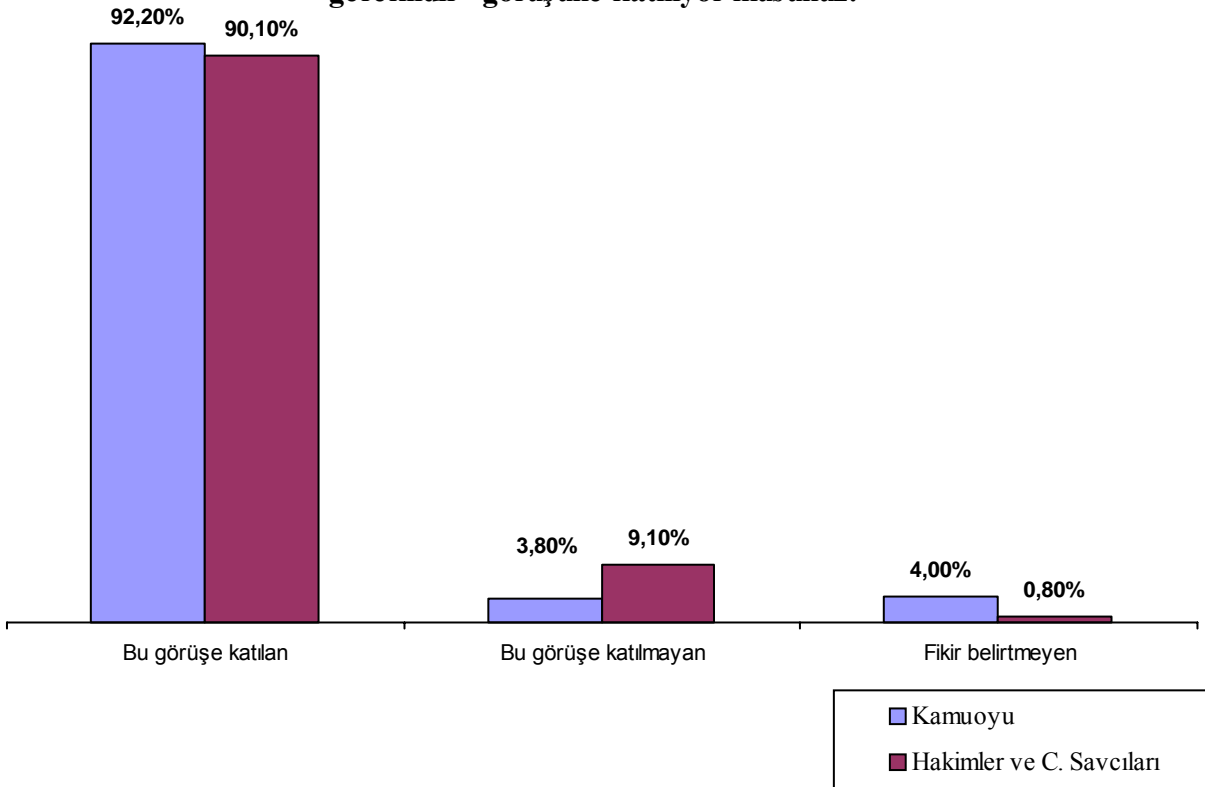
Tablo 2:
Temel hak ve özgürlüklerinizin kısıtlandığını hissediyor musunuz?

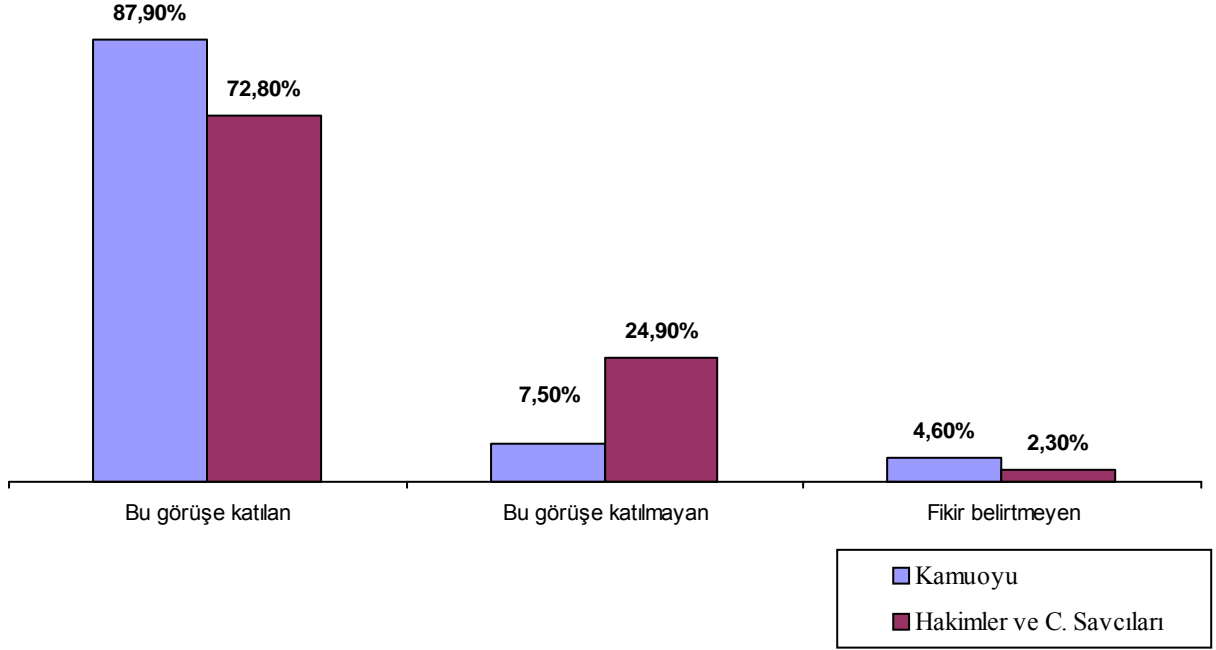
Tablo 3:
Size göre, Türkiye’de insanlar düşüncelerini özgürce ifade edebiliyor mu?

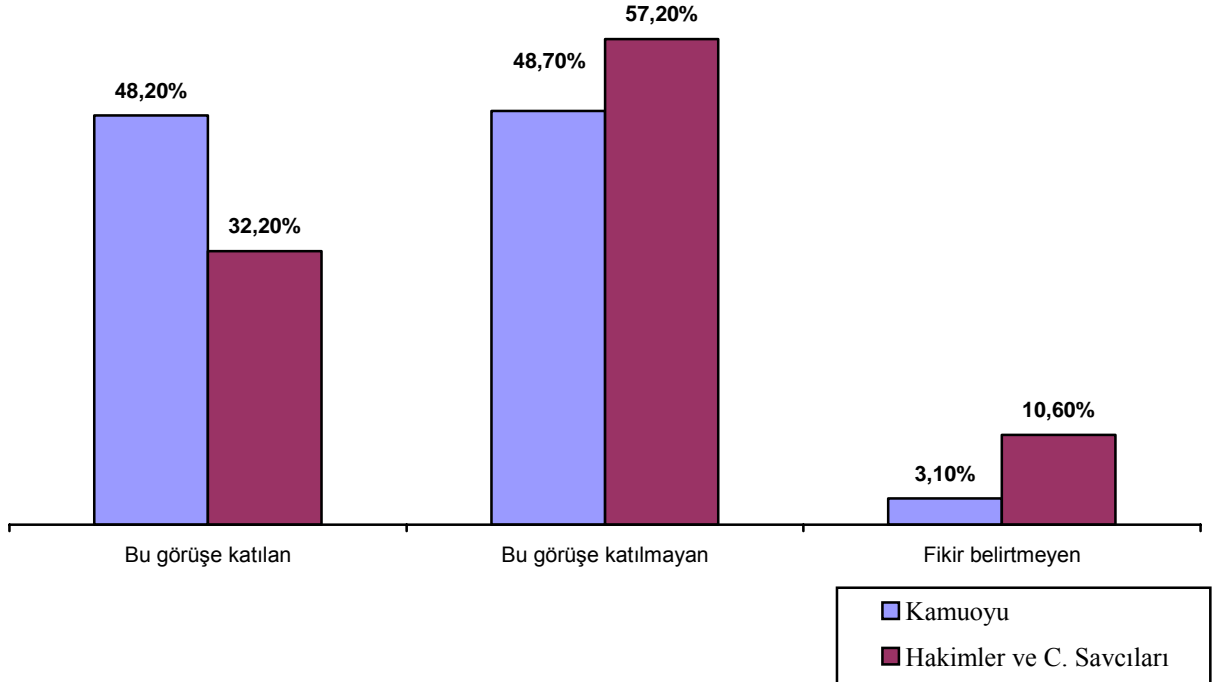
Tablo 4:
“Düşünce özgürlüğünün olması, toplumun barış içinde yaşaması için gereklidir” görüşüne katılıyor musunuz?

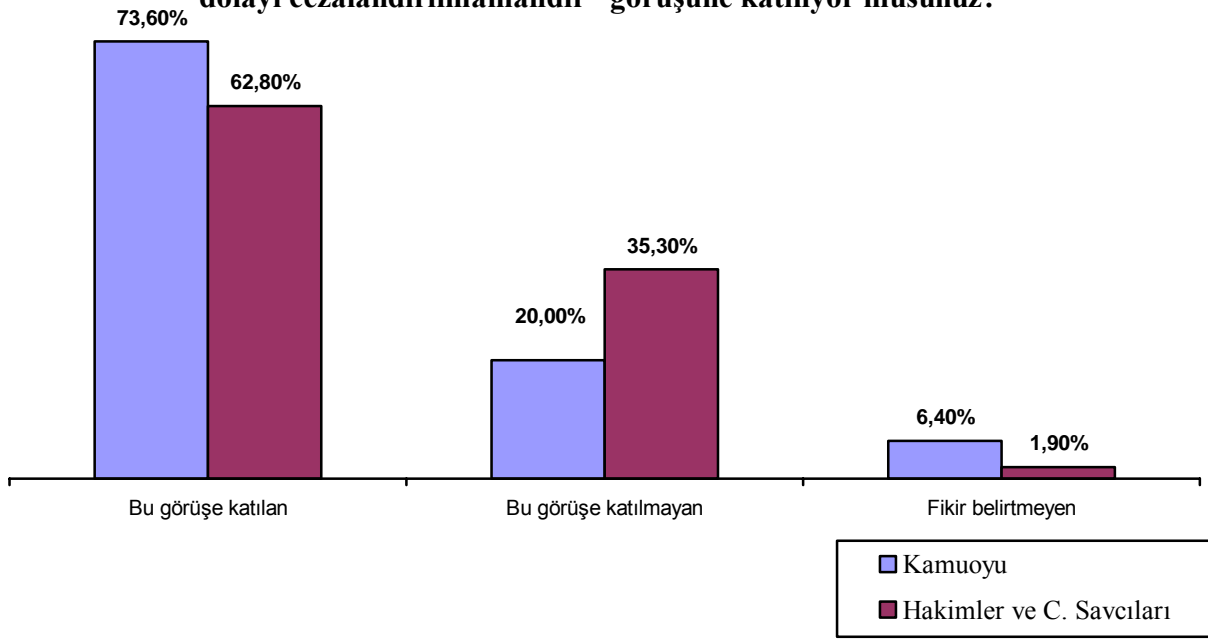
Tablo 5:
“İnsanların düşüncelerini açıklamaları hiçbir şekilde suç olmamalıdır”
görüşüne katılıyor musunuz?

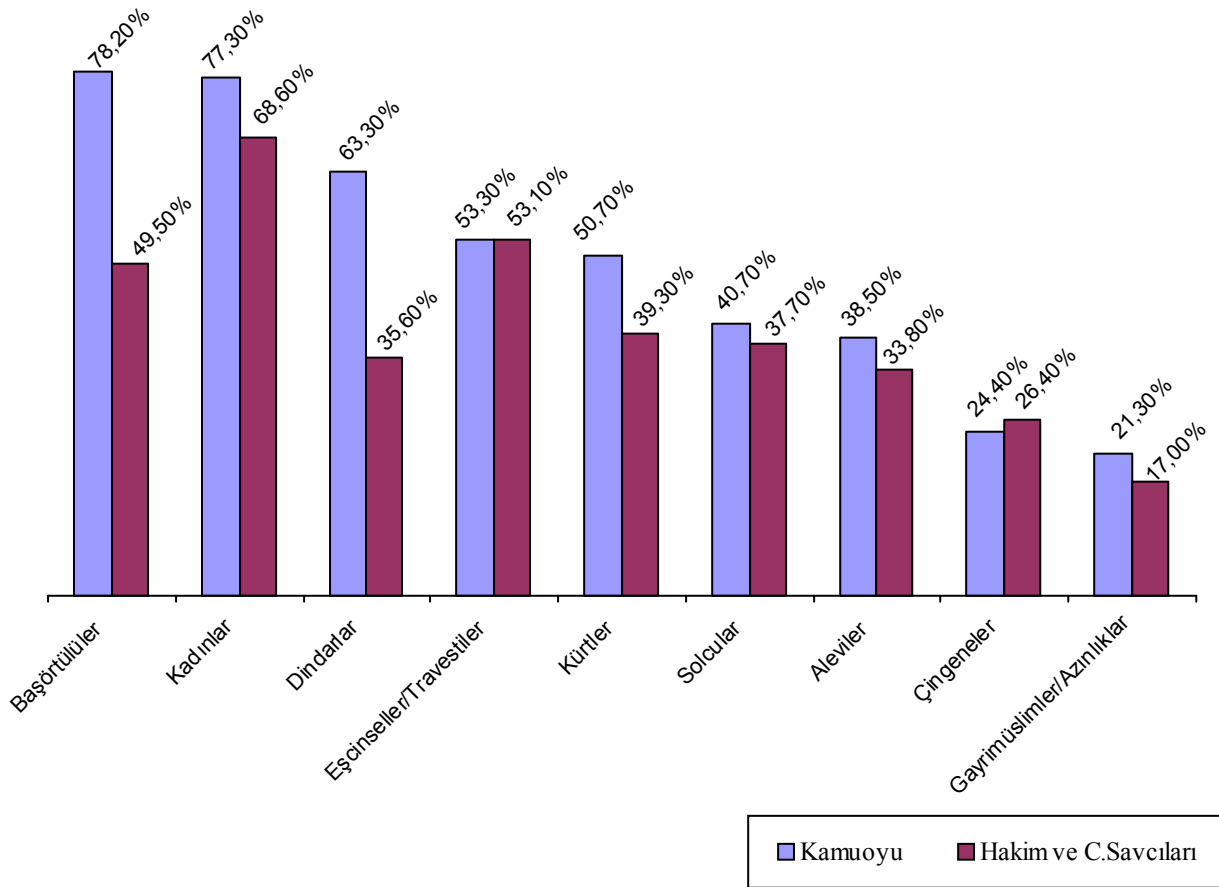
Tablo 6:
“Türkiye’de düşünce özgürlüğü sorunu yoktur; ideolojik gruplar bunu
istismar etmektedir” görüşüne katılıyor musunuz?

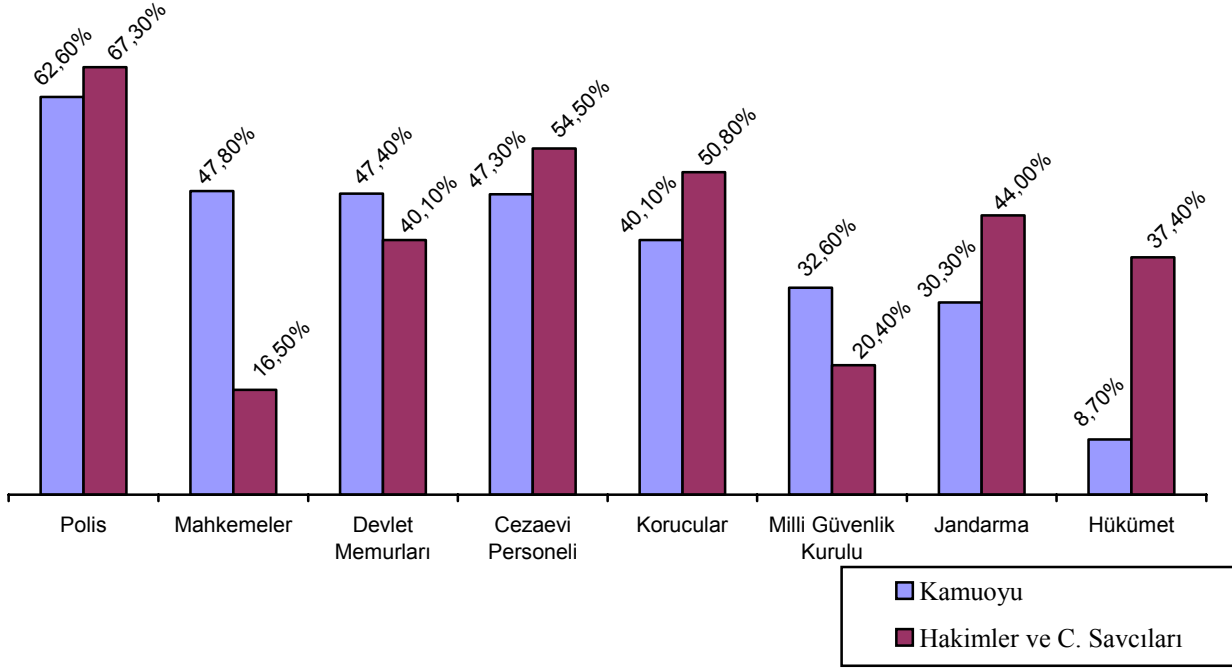
Tablo 7:
“Gazeteci, siyasetçi ve yazarlar içeriği ne olursa olsun, düşüncelerinden dolayı cezalandırılmamalıdır” görüşüne katılıyor musunuz?

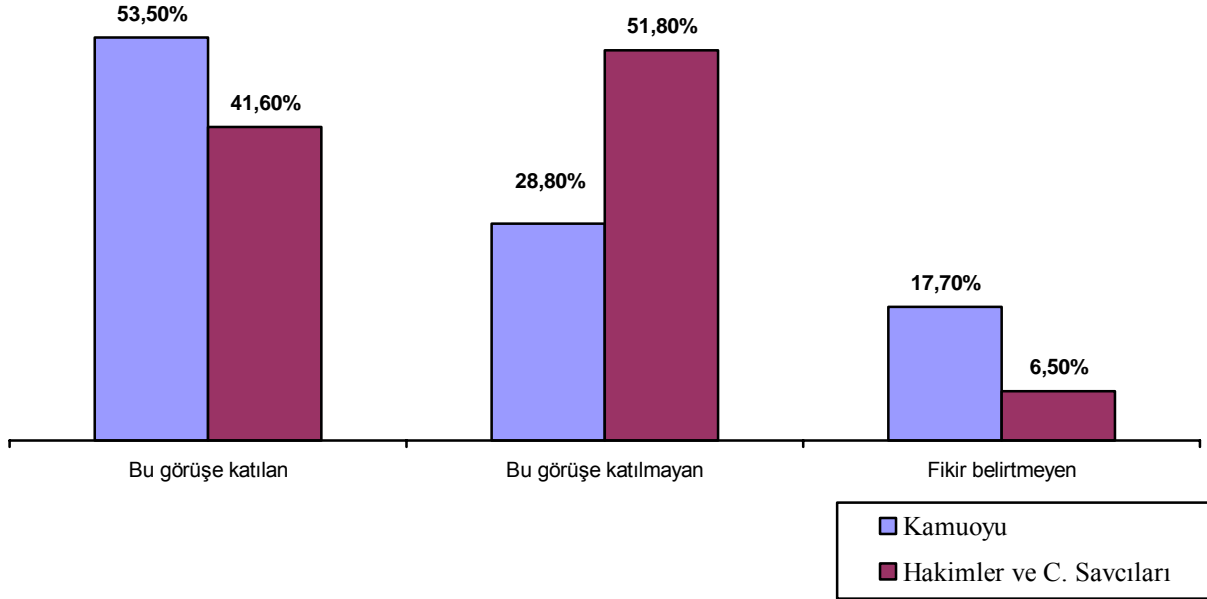
Tablo 8:
Türkiye’de aşağıdaki gruplar üzerinde baskı var diyenlerin oranı

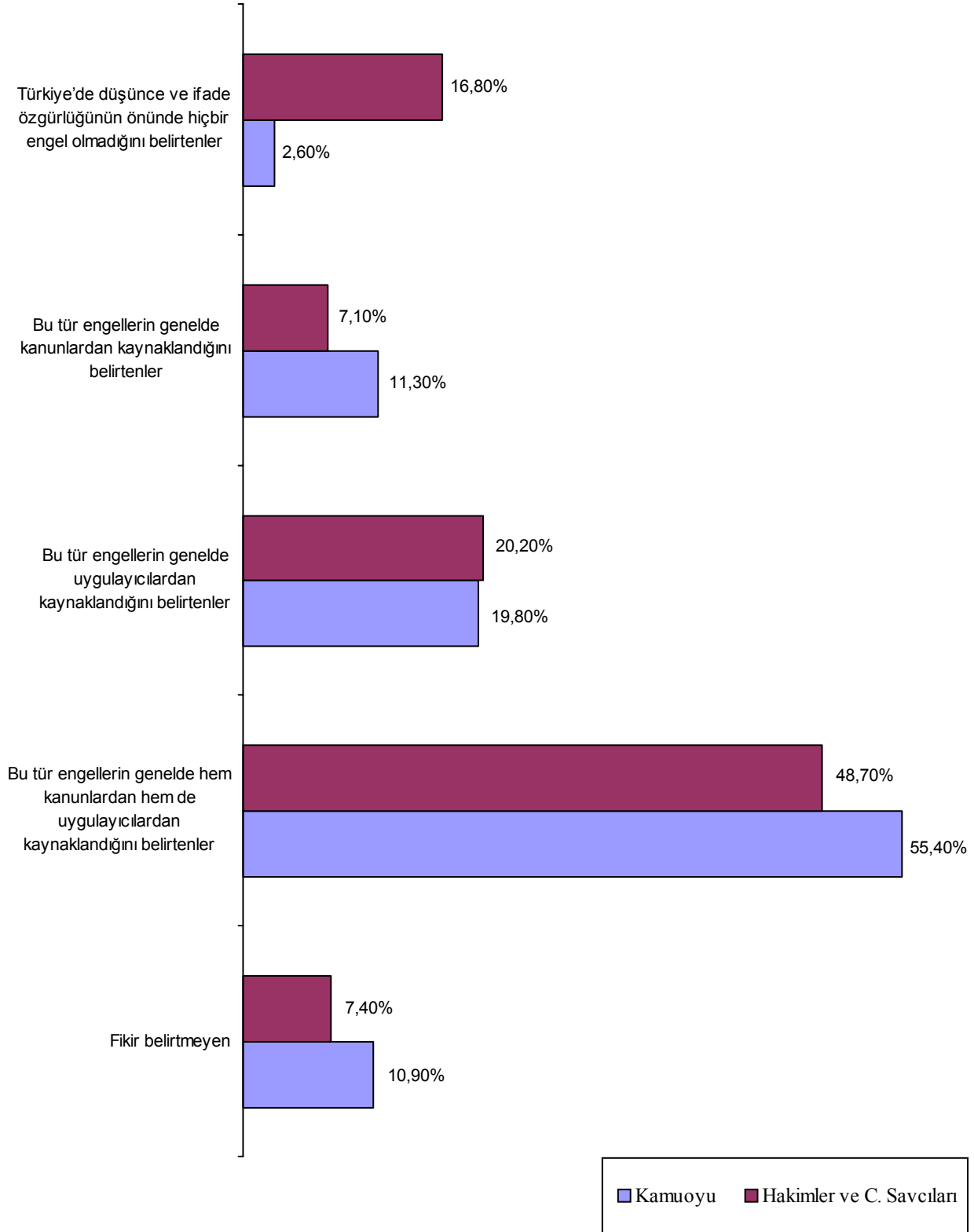
Tablo 9:
Size göre, aşağıda sıralananlar, Türkiye’de insan haklarını ihlal ediyor mu, etmiyor mu? İhlal ediyor diyenlerin oranı

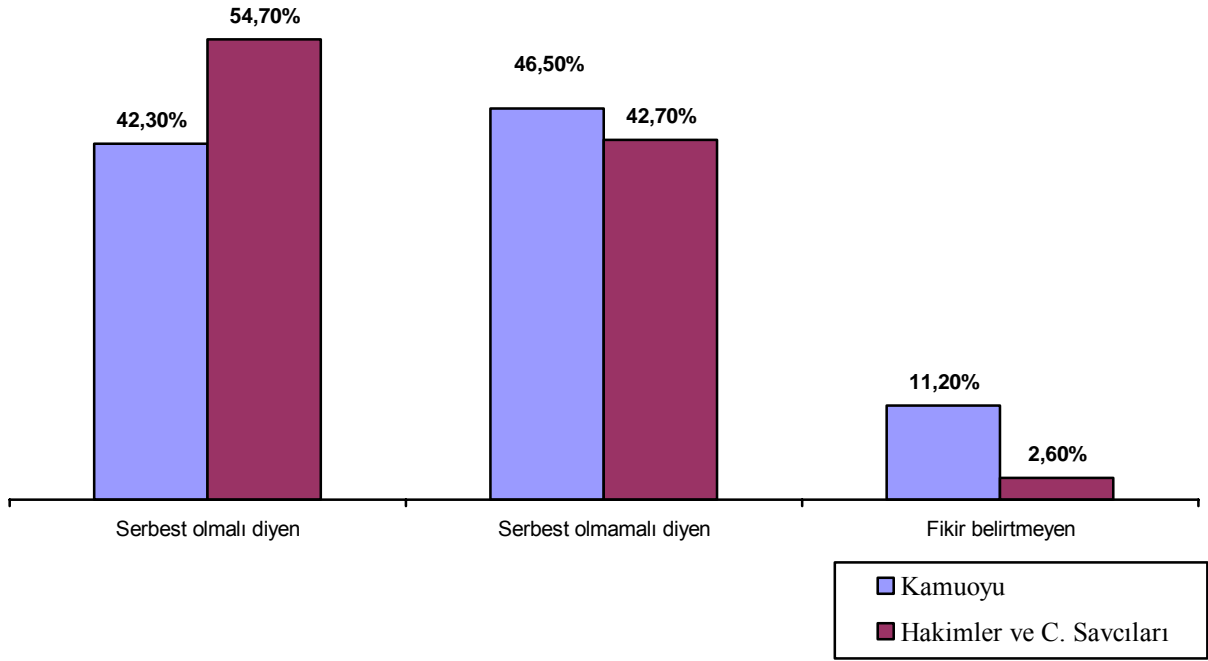
Tablo 10:
“Karakol ve cezaevlerinde yaygın şekilde işkence yapılmaktadır” görüşüne katılıyor musunuz?

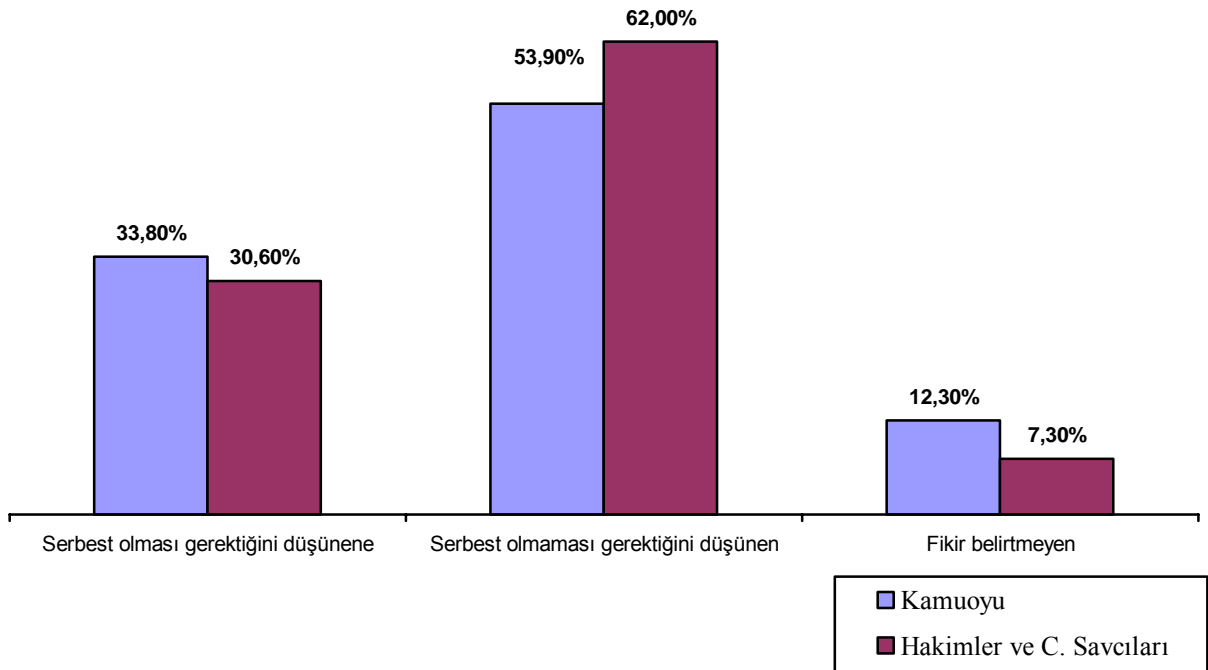
Tablo 11:
Size göre Türkiye’de düşünce ve ifade özgürlüğünün önündeki engeller ve ihlaller daha çok nereden kaynaklanıyor?

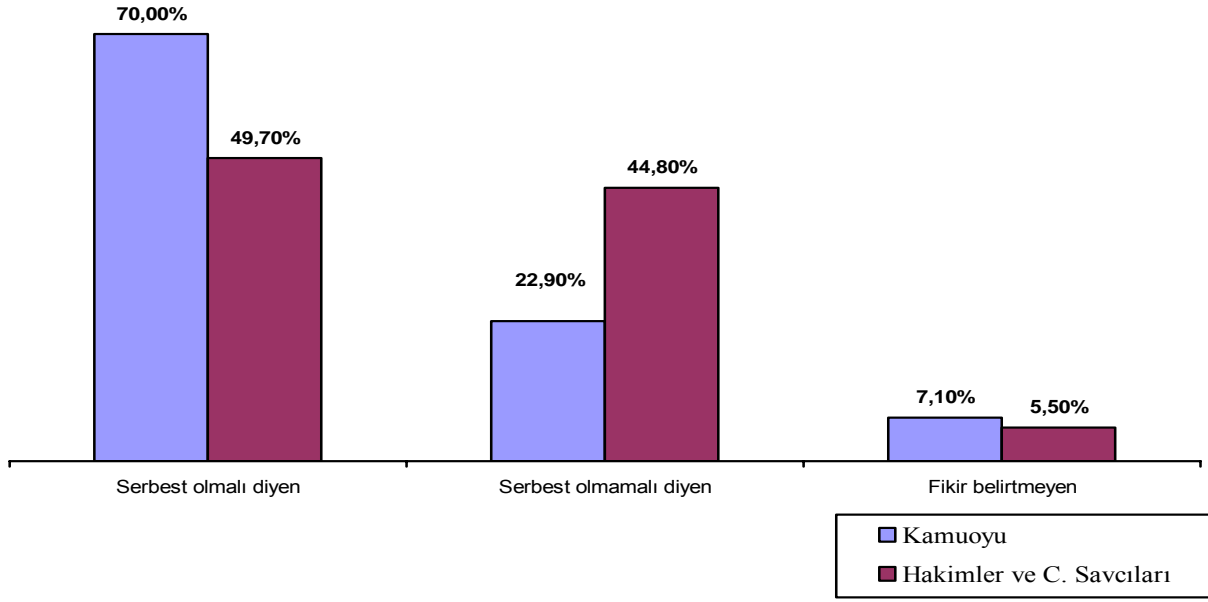
Tablo 12:
Kürtçe televizyon ve radyo yayını yapmak serbest olmalı mı?

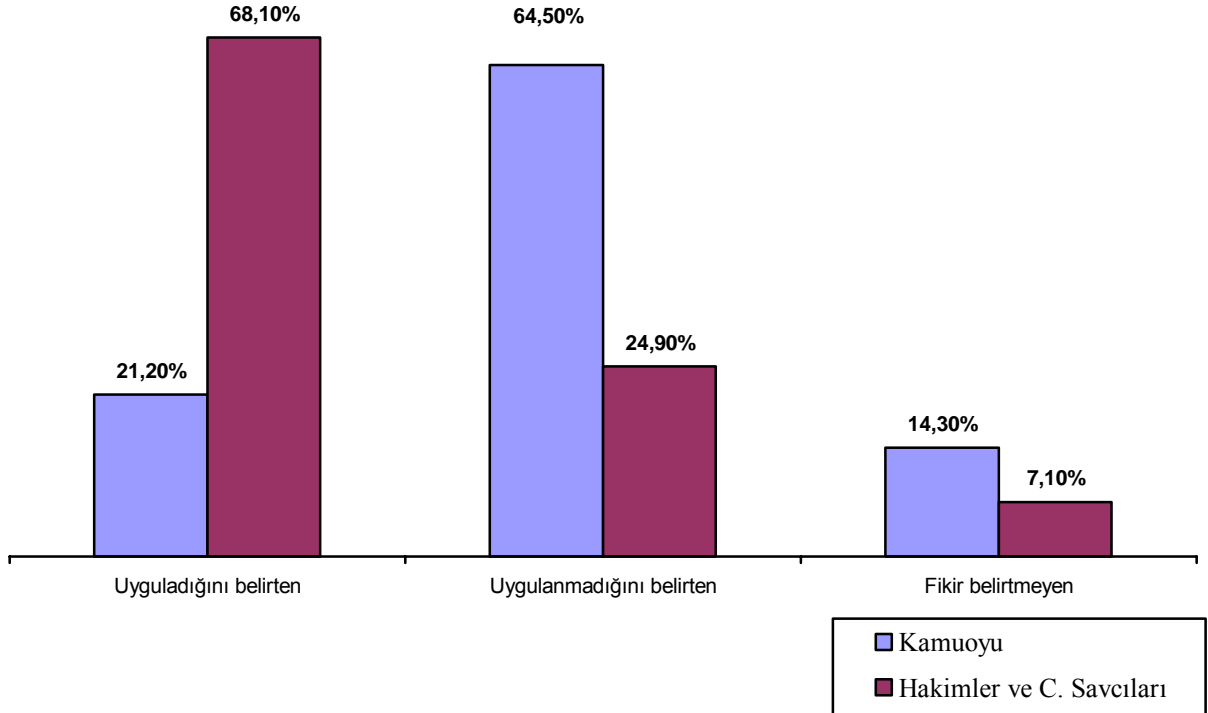
Tablo 13:
Okullarda Kürtçe ile eğitim-öğretim serbest olmalı mı?

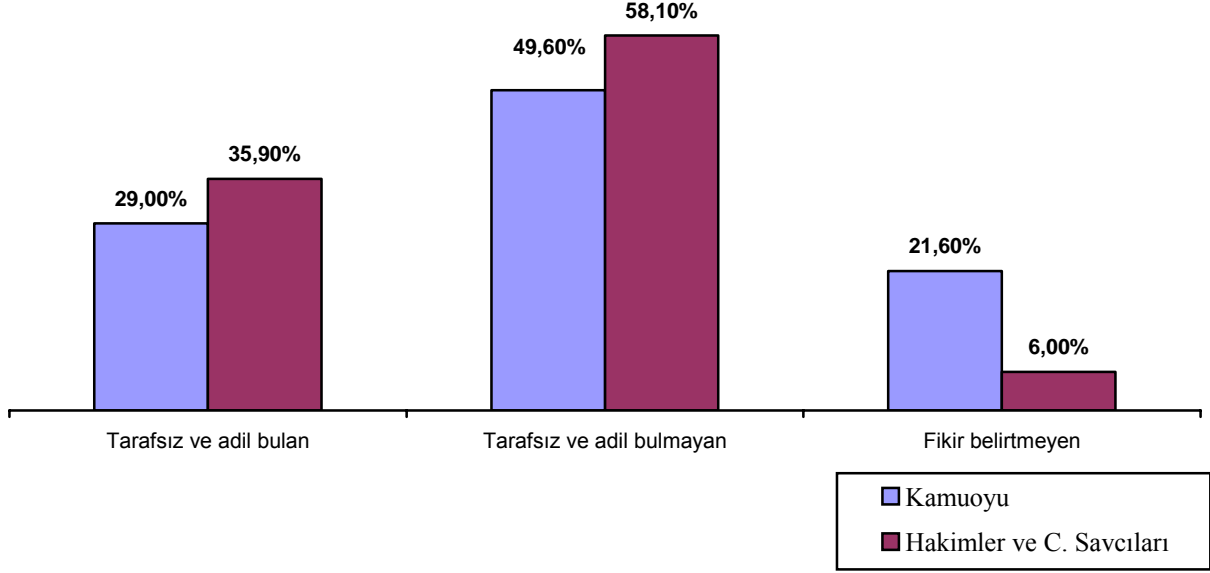
Tablo 14:
Üniversitelerde, başörtüsü serbest olmalı mı?

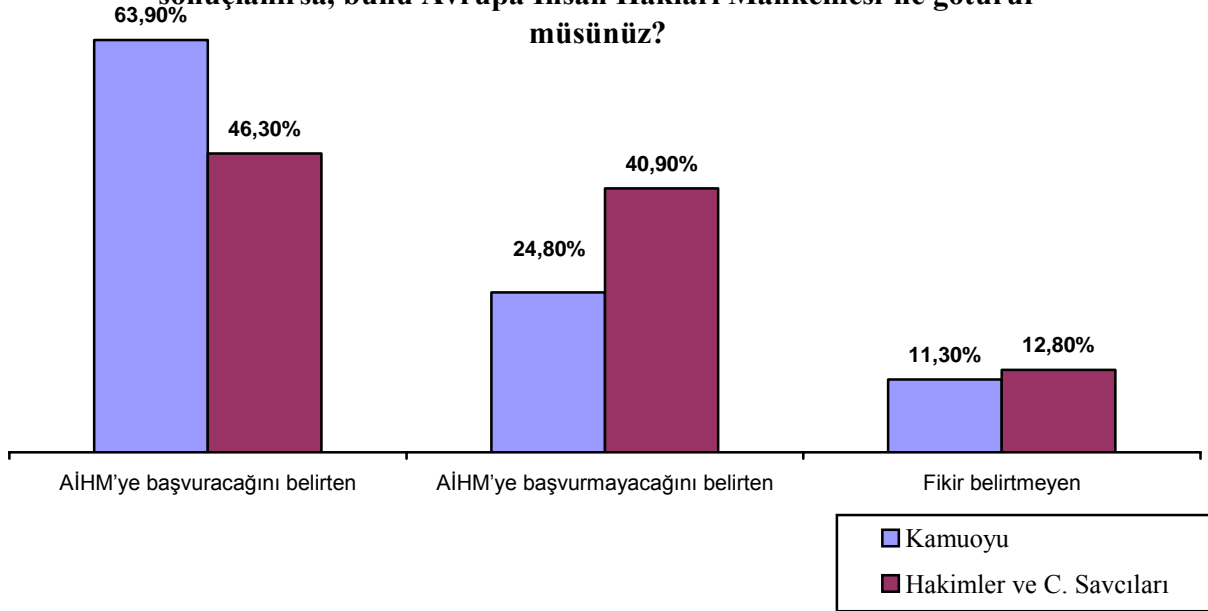
Tablo 15:
Türkiye’de mahkemeler, kanunları adil ve tarafsız olarak uyguluyor mu?

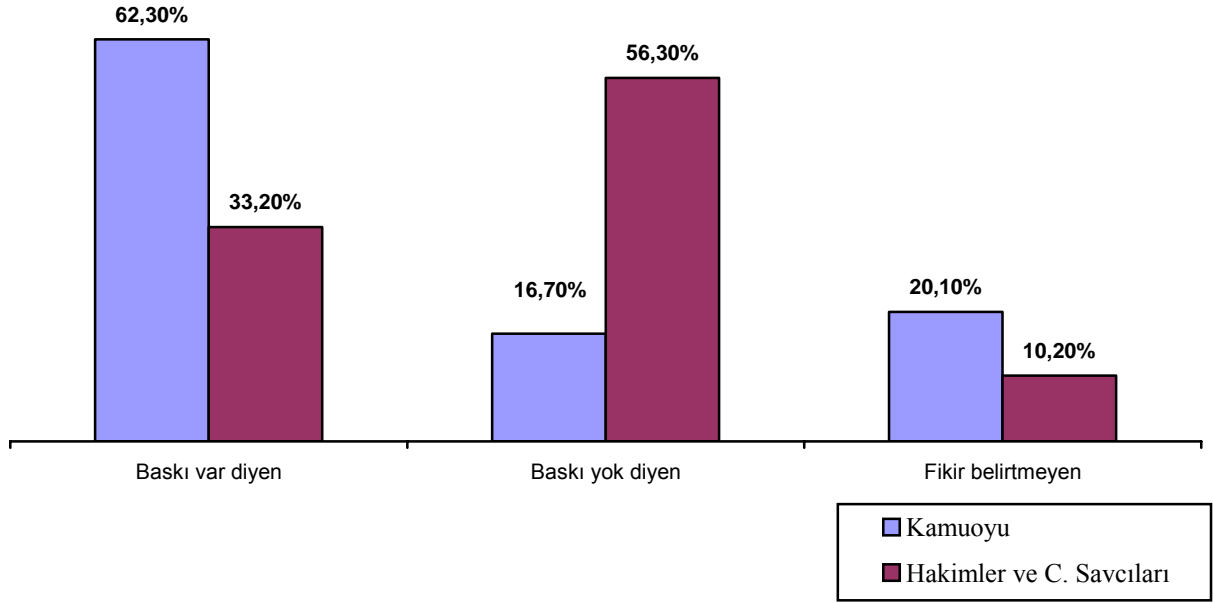
Tablo 16:
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye ile ilgili kararlarının
adil ve tarafsız olduğunu düşünüyor musunuz?

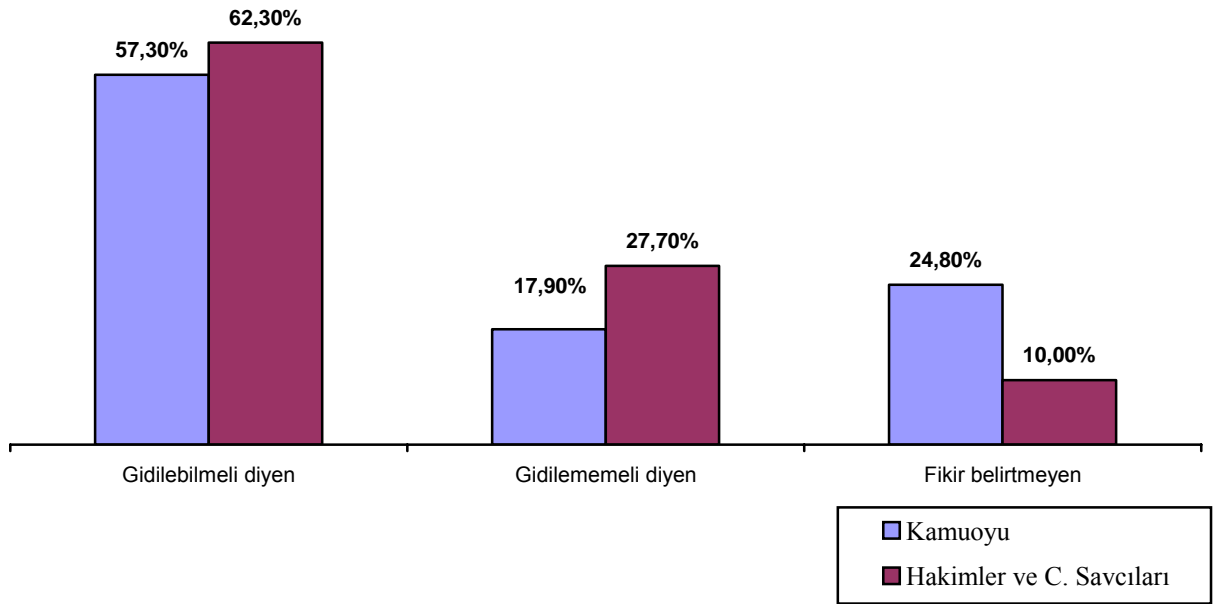
Tablo 17:
Haklı olduğunuz bir dava, Türkiye'deki mahkemelerde aleyhinize
sonuçlanırsa, bunu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne götürür
müsünüz?

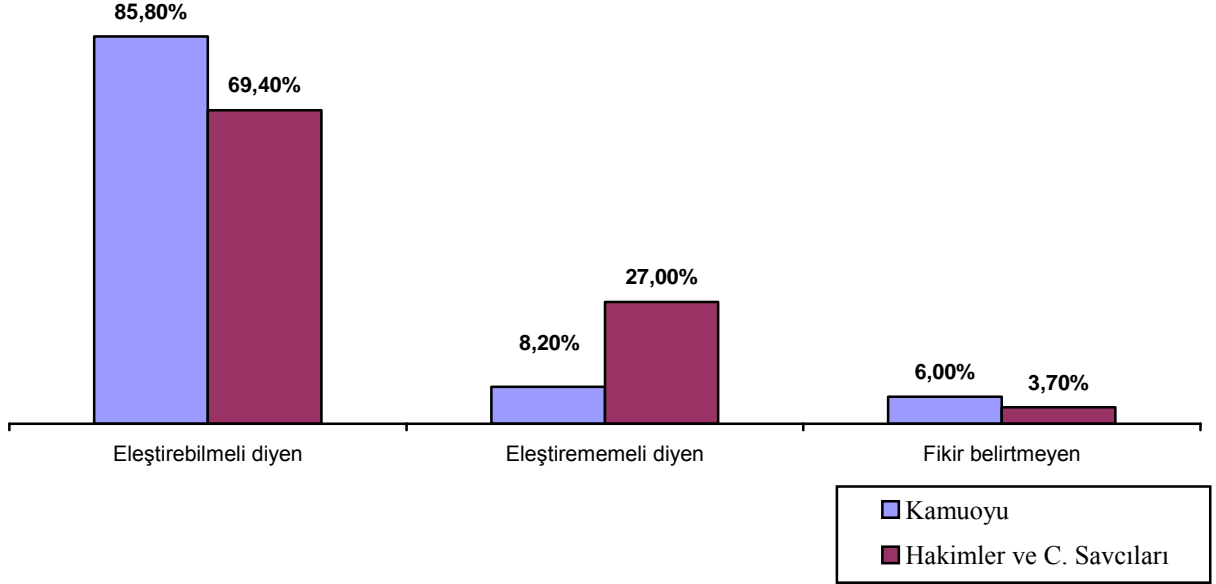
Tablo 18:
Türkiye’de düşünce özgürlüğü ile ilgili davalarda, mahkemeler üzerinde devlet baskısı var mı?

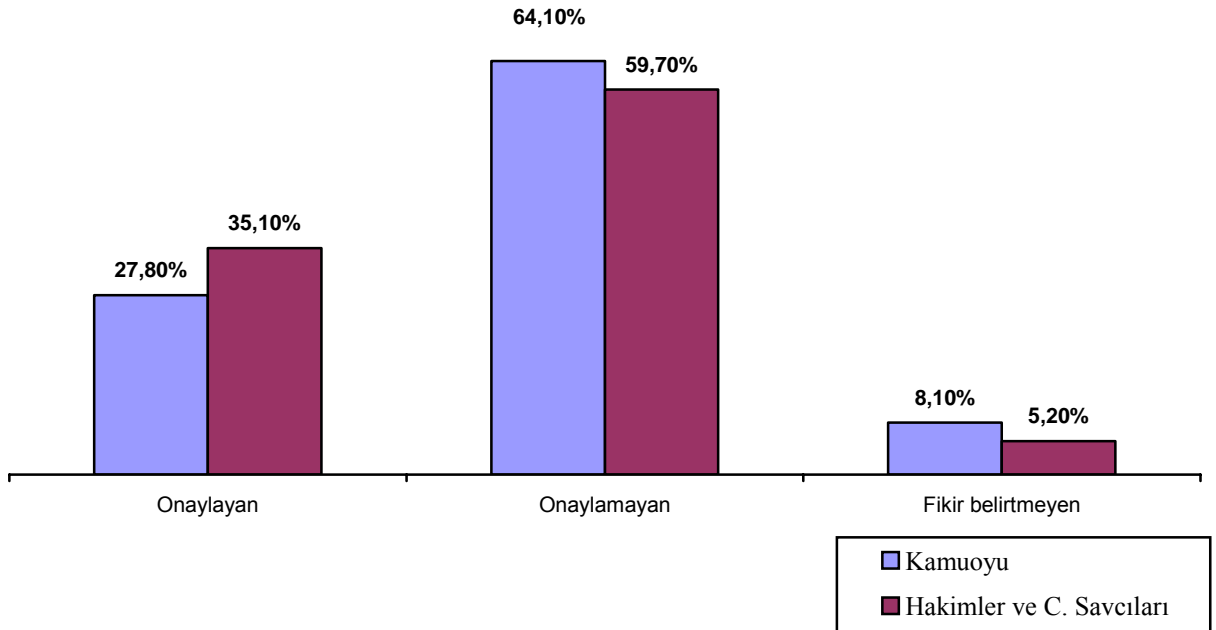
Tablo 19:
Yüksek Askeri Şura kararlarına karşı yargıya gidilebilir mi?

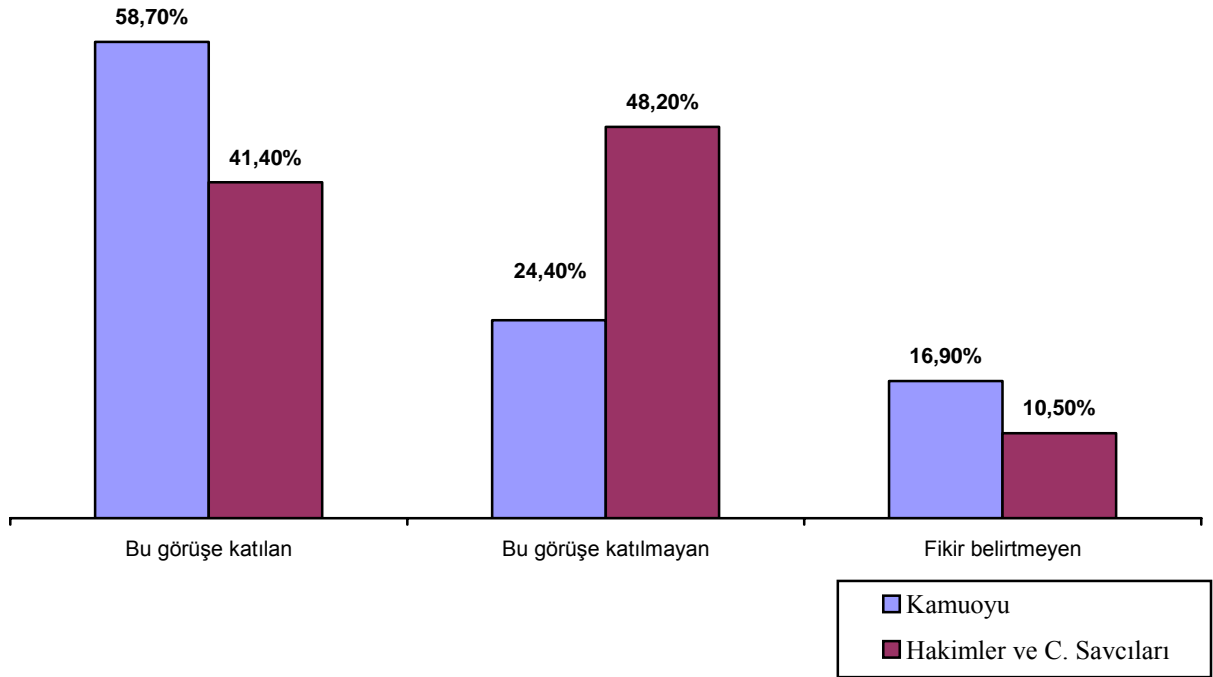
Tablo 20:
Vatandaşlar devletin mevcut düzenini serbestçe eleştirebilmeli mi?

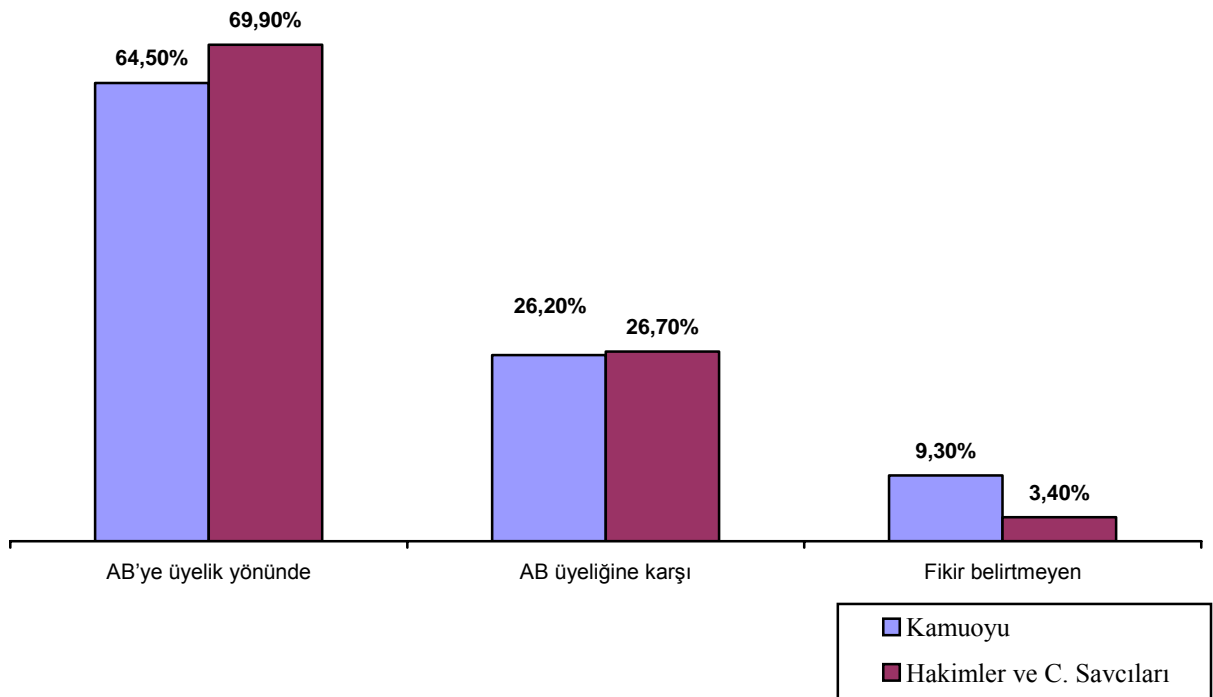
Tablo 21:
Türkiye’de siyasi partilerin kapatılmasını onaylıyor musunuz?

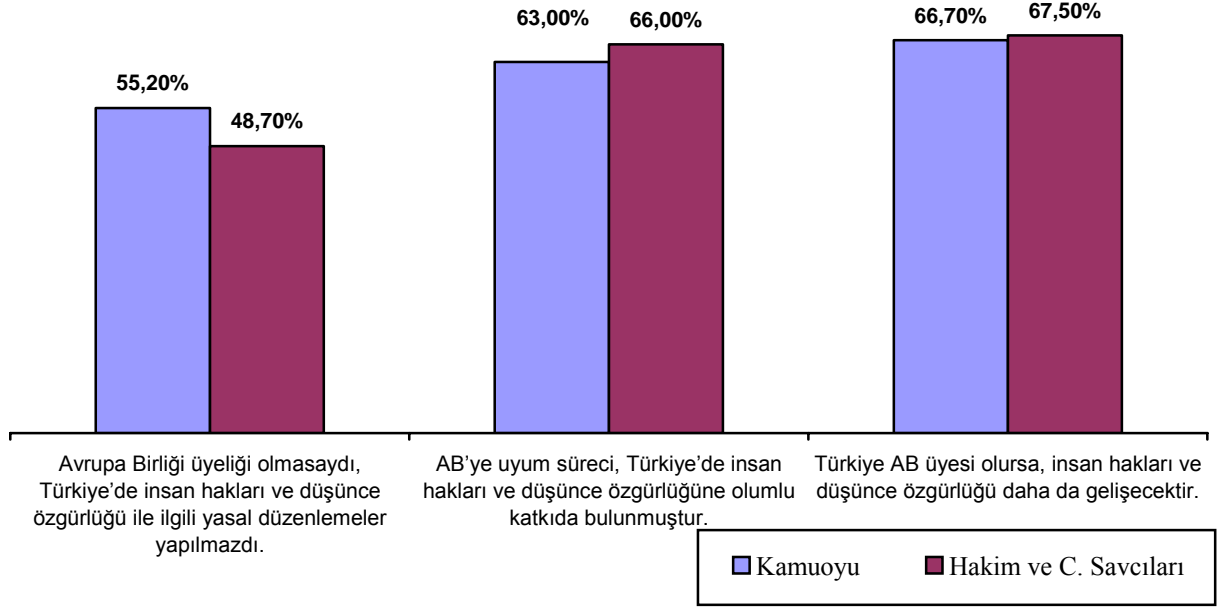
Tablo 22:
“Türkiye’de devlet, özgürlükleri kısıtlamak için güvenlik endişesini bahane olarak kullanmaktadır” görüşüne katılıyor musunuz?

Tablo 23:
Türkiye’nin AB üyeliği için bir referandum yapılsa, siz hangi yönde oy kullanırsınız?

Tablo 24:
Avrupa Birliği üyeliği, Türkiye’de insan hakları ve ifade özgürlüğü
”Evet diyenlerin oranı”

Tablo 25:
Aşağıda sıralanan insan haklarıyla ilgili kuruluşlar hakkında nasıl bir kanaate sahipsiniz? (%)
(Olumlu kanaate sahip olanların oranı)

